Strategia Rozwoju Gminy Ostrówek

na lata 2008 - 2020

Ostrówek,

wrzesień – październik – listopad 2008

SPIS TREŚCI

1. Założenia metodologiczne	4
1.1. Definicja strategii	4
1.2. Podstawy prawne	6
1.3. Standaryzacja metody opracowania strategii	8
1.4. Konsultacje społeczne	10
2. Diagnoza społeczno - gospodarcza gminy	13
2.1. Położenie i podział administracyjny	13
2.2. Warunki naturalne	14
2.2.1. Gleby	14
2.2.2. Surowce naturalne	16
2.2.3. Wody powierzchniowe	16
2.2.4. Roślinność	17
2.2.5. Zasoby leśne	17
2.2.6. Świat zwierząt	18
2.3. Dziedzictwo kulturowe	19
2.4. Zasoby ludzkie	20
2.5. Warunki życia mieszkańców	23
2.5.1. Rynek pracy i wynagrodzenie	23
2.5.2. Zasoby mieszkaniowe	26
2.5.3. Oświata	27
2.5.4. Kultura i sport	28
2.5.5. Ochrona zdrowia	30
2.5.6. Pomoc społeczna	31
2.5.7. Bezpieczeństwo	32
2.6. Przedsiębiorczość	33
2.7. Rolnictwo	36
2.8. Zagospodarowanie przestrzenne	38
2.8.1. Sieć drogowa	38
2.8.2. Zaopatrzenie w wodę	40
2.8.3. Infrastruktura ochrony środowiska	42
2.8.4. Elementy innej infrastruktury	43
2.8.5. Tereny inwestycyjne	44
2.9. Analiza budżetu gminy	44
2.10. Jakość rządzenia	47
3. Uwarunkowania zewnętrzne rozwoju gminy	49
4. Analiza SWOT	53
4.1. Uzasadnienie wyboru metody	53
4.2. Analiza SWOT gminy	54
4.3. Wybór typu strategii	61
5. Wizja rozwoju	62

6. Programowanie rozwoju lokalnego …… 64
6.1. Założenia ogólne …… 64
6.2. Cel generalny …….... 65
6.3. Priorytety rozwoju …….. 66
6.4. Cele operacyjne i kierunki działań …….... 68

7. System wdrażania strategii …… 81
7.1. Instrumenty wdrażania strategii ……... 81
7.2. Źródła finansowania ……... 84
7.3. System instytucjonalny wdrażania strategii ……... 88

8. Monitorowanie strategii …….. 91
8.1. Definicja monitoringu ……. 91
8.2. System instytucjonalny monitoringu …… 91
8.3. Sposób gromadzenia danych, raportowanie i aktualizacja …… 92
8.4. Wskaźniki monitorowania ……... 92

Źródła …… 95

Załącznik – plan inwestycyjny

1. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE

1.1. Definicja strategii

Realizacja polityki rozwoju lokalnego i realizacja zadań w zakresie zaspokajania potrzeb zbiorowych wspólnoty jest podstawowym zadaniem samorządu gminnego. Jednakże aktualna sytuacja gospodarcza kraju powoduje, że **żadna gmina ze względu na ograniczoną ilość środków budżetowych** – w szczególności dotyczy to gmin wiejskich - **nie może pozwolić sobie na rozpraszanie środków finansowych na nieefektywne lub chybione inicjatywy**. W związku z tym pojawia się konieczność opracowania dokumentu o charakterze strategicznym, który ukierunkuje realizację zadań pod kątem określenia najpilniejszych potrzeb wspólnoty gminnej, ustali kolejność ich wdrażania i kierunki zaangażowania środków finansowych, zarówno własnych, jak i tych pozyskanych z zewnątrz.

Określone powyżej zasady realizuje „Strategia Rozwoju Gminy Ostrówek na lata 2008-2020". Spełnia ona zarówno wymogi oraz kryteria europejskiej polityki strukturalnej, jak i krajowej polityki regionalnej, wynikające między innymi z obowiązujących przepisów oraz dokumentów programowych. Została ona przygotowana według uzgodnionej na szczeblu krajowym struktury dokumentu, zapewniającej odpowiedni poziom standaryzacji i porównywalności treści strategii dla wszystkich polskich samorządów.

Strategia rozwoju określana jest jako *„…koncepcja działania zmierzającego do zrównoważonego i długotrwałego rozwoju, przedstawiona w formie zwartego dokumentu zawierającego procedury osiągania zamierzonych celów. Dokument taki powinien składać się z następujących elementów: diagnozy stanu istniejącego, analizy słabych i mocnych stron, celu strategicznego i celów pośrednich, części dotyczącej sposobu realizacji złożonych celów, z wyszczególnieniem roli poszczególnych podmiotów, mechanizmu monitorowania i korygowania wdrażanej strategii".*[1] Należy przy tym podkreślić, że strategia rozwoju gminy nie może zastępować działań realnej gospodarki rynkowej, albowiem zakresem działań strategicznych objęte będą również dziedziny pozarynkowe oraz bezpośrednio wspomagające rozwój sektora rynkowego, a także dziedziny nieobjęte jeszcze przez rynek, głównie ze względu na powszechny brak kapitału. W związku z tym można uznać, że strategia wypełnia pole między realną gospodarką rynkową i jej obiektywnymi prawami ekonomicznymi a bieżącymi obowiązkami administracji samorządowej.

W procesie planowania należy zachować ciągłość poprzez aktualizację uwarunkowań rozwoju, priorytetów rozwoju, wizji przyszłości, celów operacyjnych, a przede wszystkim programowanych zadań i instrumentów ich wdrażania. Wszelkie programy strategiczne nigdy nie będą stanowiły zbioru domkniętego. Również harmonogram ich wdrażania nie będzie stały w czasie. Może się bowiem zdarzyć, że pewne projekty będą opóźnione ze względu chociażby na brak środków finansowych na ich realizację. **Strategia powinna**

[1] Hausner J. (red), Programowanie rozwoju regionalnego. Poradnik dla samorządów województwa, Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 1999.

być zatem wyborem tych zadań, które należy w pierwszej kolejności wykonać, aby w największym stopniu wspomóc przyszły rozwój gminy. **Jest ona swoistą mapą dla władz samorządowych, wyznaczającą kierunek rozwoju, umożliwiający osiągnięcie założonych celów i urzeczywistnienie wizji rozwoju gminy**.

Tworzenie strategii rozwoju, a następnie jej wdrożenie, jest procesem bardzo złożonym, obejmującym kilka etapów. Dodatkowo proces ten jest procesem iteracyjnym (powtarzalnym), pozwalającym na ciągłe aktualizowanie założeń strategii, dopasowywanie jej zapisów do zmieniających się warunków zewnętrznych i potrzeb mieszkańców. Podstawowe elementy budowy strategii przedstawiają się następująco:

1. **Analizy strategiczne** - obejmują otoczenie gminy oraz jej terenu i mają za zadanie zdiagnozować potencjały rozwojowe w odniesieniu do szans i zagrożeń, jakie niesie ze sobą otoczenie zewnętrzne.
2. **Wyniki analiz** - umożliwiają dokonanie wyboru i opracowanie **optymalnej strategii**, czyli szczegółowej mapy wskazującej precyzyjnie drogi i środki pozwalające gminie podążać we właściwym kierunku, urzeczywistnić wizję i osiągnąć założone cele.
3. **Wdrożenie strategii** - wiąże się również z wyborem i realizacją wielu **projektów strategicznych**.

Efektywność wdrażania strategii rozwoju gminy będzie zależała nie tylko od możliwych do dyspozycji środków finansowych. Będzie też zależała od wielu innych czynników, w tym od:

- Sprawności działania samorządu gminnego;
- Sprawności współdziałania samorządu gminnego z samorządami szczebla powiatowego i wojewódzkiego oraz z wojewódzką i centralną administracją rządową i organizacjami pozarządowymi;
- Społecznego zrozumienia idei strategii rozwoju gminy i jej akceptacji;
- Skuteczności wdrażania marketingu, w tym promocji gminy, wobec wszelkich potencjalnych inwestorów;
- Aktywności mieszkańców i firm na terenie gminy w zakresie przedsiębiorczości;
- Współdziałania różnych grup interesu, w tym przedsiębiorców, środowiska administracyjnego, ekologów, aktywistów ochrony dóbr kultury, urbanistów i innych, wdrażających w życie ideę ładu przestrzennego na rzecz rozwoju gminy.

Warunkiem efektywności wdrażanej strategii jest współdziałanie wszystkich wymienionych grup podmiotów i koordynacja ich motywów. Właśnie koordynacja działań jest jedną z najważniejszych funkcji strategii.

„Strategia Rozwoju Gminy Ostrówek na lata 2008 - 2020" będzie podstawowym narzędziem prowadzonej przez samorząd gminny polityki rozwoju lokalnego. Jest dokumentem strategicznym o charakterze długofalowym, wyznaczającym cele i kierunki rozwoju gminy do roku 2020.

Przyjęty horyzont czasowy Strategii oraz jej główne założenia nawiązują bezpośrednio do zasad polityki regionalnej państwa i polityki strukturalnej Unii Europejskiej. Zakłada się, że Strategia będzie bazowym dokumentem do opracowania i wdrożenia na terenie gminy programów i projektów, współfinansowanych ze środków krajowych i funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w dwóch kolejnych okresach programowania (tj. w latach 2007-2013 i 2014-2020).

Planowanie strategiczne spełniać będzie trzy zasadnicze funkcje:

- **Decyzyjną** – tworzącą merytoryczne podstawy podejmowania decyzji przez podmioty planowania i zarządzania strategicznego. W tym przypadku jest to Rada Gminy podejmująca uchwały i Wójt podejmujący decyzje dotyczące przedsięwzięć gospodarczych i organizacyjnych, które wspomagają rozwój społeczny i gospodarczy na terenie gminy;
- **Koordynacyjną** – zapewniającą wielostronną spójność strategii rozwoju gminy, w tym spójność wewnętrzną celów i działań operacyjnych, spójność ze strategią województwa i kraju oraz strategiami sektorowymi Rządu RP, a także spójność z planem przestrzennego zagospodarowania gminy i województwa;
- **Informacyjną** – mającą szeroki wachlarz odbiorców informacji, w tym wszelkich adresatów polityki rozwoju gminy, określonej w dokumencie strategii. W ramach funkcji informacyjnej dokument strategii pełni także szeroko rozumianą rolę edukacyjną. Informuje o ideach rozwoju gminy oraz o sposobach wdrażania tych idei.

Poszczególne funkcje planowania strategicznego będą pełnione w pełnym zakresie w procesie zarządzania wspomaganiem rozwoju gminy, czyli w procesie wdrażania strategii w życie, poprzez realizację poszczególnych przedsięwzięć gospodarczych, społecznych i organizacyjnych.

1.2. Podstawy prawne

Zgodnie z **ustawą z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym**, gmina jest *„wspólnotą samorządową posiadającą odpowiednie terytorium, wykonującą zadania publiczne w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność”*. Artykuł 7 powyższej ustawy dokładnie precyzuje zadania gminy w zakresie zaspokajania potrzeb zbiorowych wspólnoty. W szczególności dotyczą one:

- ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej,
- gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego,
- wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i cieplną oraz gaz,

- lokalnego transportu zbiorowego,
- ochrony zdrowia,
- pomocy społecznej, w tym ośrodków i zakładów opiekuńczych,
- gminnego budownictwa mieszkaniowego,
- edukacji publicznej,
- kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych,
- targowisk i hal targowych,
- zieleni gminnej i zadrzewień,
- cmentarzy gminnych,
- porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej, w tym wyposażenia i utrzymania gminnego magazynu przeciwpowodziowego,
- utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych,
- polityki prorodzinnej, w tym zapewnienia kobietom w ciąży opieki socjalnej, medycznej i prawnej,
- wspierania i upowszechniania idei samorządowej,
- promocji gminy,
- współpracy z organizacjami pozarządowymi,
- współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw[2].

Analizując powyższy katalog zadań, można wyciągnąć wniosek, iż ze względu na szeroki zakres wymienionych kompetencji oraz zróżnicowanie obowiązków obligatoryjnie wykonywanych przez gminę, konieczne jest ustalenie pewnej hierarchii celów i kolejności działań. Żadna gmina ze względu na szczupłość swojego budżetu (szczególnie dotyczy to gmin wiejskich) nie może pozwolić sobie na rozpraszanie środków finansowych na nieefektywne działania. Oznacza to konieczność opracowania strategicznego dokumentu, który ukierunkuje realizację zadań gminy pod kątem:

- Określenia najpilniejszych potrzeb wspólnoty gminnej;
- Ustalenia kolejności realizacji zadań;
- Kierunków zaangażowania środków finansowych, zarówno własnych, jak i tych pozyskanych z zewnątrz.

Dokumentem, który realizuje powyższe założenia jest niniejsza „Strategia Rozwoju Gminy Ostrówek na lata 2008 - 2020".

Należy ponadto zauważyć, iż strategie rozwoju lokalnego uzyskały usankcjonowanie prawne w **ustawie z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach**

[2] Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz.U.01.142.1591 z późn. zm.).

prowadzenia polityki rozwoju[3]. W art. 9 cytowanego aktu prawnego ustawodawca określił, że strategiami rozwoju są:

- Strategia rozwoju kraju;
- Strategie sektorowe;
- Strategie rozwoju województw, o których mowa w art.11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa[4];
- Strategie rozwoju lokalnego, w tym strategie rozwoju powiatów oraz strategie rozwoju gmin[5].

1.3. Standaryzacja metody opracowania strategii

„Strategia Rozwoju Gminy Ostrowek na lata 2008 - 2020" spełnia wymogi i kryteria europejskiej polityki strukturalnej oraz krajowej polityki regionalnej, wynikające między innymi z obowiązujących przepisów oraz określonych dokumentów programowych (np. Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia 2007 - 2013). Opracowana ona została w oparciu o następujące zasady:

- **Koncentracji środków** – tworzenie ram finansowych w oparciu o hierarchię priorytetów odpowiadającą ważności sformułowanych celów;
- **Dodatkowości** – wysokość wydatków własnych na planowane zadania nie powinna ulegać zmniejszeniu z racji wsparcia przez publiczne środki zewnętrzne;
- **Subsydiarności** – wszelkie decyzje podejmowane są na możliwie najniższym szczeblu, przy zapewnieniu odpowiedniego poziomu współfinansowania zadań realizowanych w ramach kompetencji poszczególnych szczebli;
- **Partnerstwa** – w proces przygotowania, monitorowania i oceny powinny być włączone wszystkie zainteresowane instytucje i organizacje publiczne oraz przedstawiciele środowisk społeczno – gospodarczych. Fundamentem rozwoju lokalnego musi być również zapewnienie zdolności współdziałania podmiotów publicznych i prywatnych;
- **Monitorowania** – systematyczne gromadzenie danych na temat postępu wdrażania strategii pozwoli na ocenę trafności kierunków jej realizacji oraz umożliwi ich weryfikację w związku ze zmieniającymi się uwarunkowaniami.

Strategia została przygotowana według uzgodnionej na szczeblu krajowym struktury dokumentu, zapewniającej odpowiedni poziom standaryzacji i porównywalności treści strategii dla samorządów wojewódzkich Polski[6]. Dokument Strategii składa się z pięciu podstawowych części:

[3] Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, Dz.U.06.227.1658.
[4] Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa, Dz.U.01.142.1590 z późn. zm.
[5] Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, DZ.U.06.227.1658.
[6] Zarys metodyki opracowania programów strategicznych, Rządowe Centrum Studiów Strategicznych, Warszawa, październik 2004.

I. Podstaw prawnych i założeń metodologicznych;
II. Diagnozy stanu wyjściowego oraz przyszłych uwarunkowań rozwoju gminy (w tym uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych);
III. Analizy strategicznej - analizy SWOT;
IV. Celów i priorytetów rozwoju gminy do roku 2020;
V. Opisu systemu wdrażania i monitorowania Strategii oraz źródeł finansowania.

Należy jeszcze dodać, iż **powyższa struktura dokumentu nawiązuje bezpośrednio do zaakceptowanego w dniu 1 sierpnia 2007 roku przez Zarząd Województwa Lubelskiego vademecum dla jednostek samorządu terytorialnego pn. „Strategie rozwoju lokalnego w latach 2007 - 2015”**[7]. Dokument ten powstał w celu ułatwienia jednostkom samorządu terytorialnego sporządzenia strategii rozwoju lokalnego tak, by były one jak najbardziej spójne z dokumentami na szczeblu krajowym i regionalnym i mogły stanowić źródło odniesień w procesie ubiegania się o środki zewnętrzne. Należy przy tym podkreślić, iż posiadanie aktualnej strategii rozwoju lokalnego wraz z wynikającym z niej wieloletnim planem inwestycyjnym będzie warunkiem formalnym ubiegania się o środki w ramach „Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007 – 2013”[8].

Podsumowując podkreślić należy, iż „Strategia Rozwoju Gminy Ostrówek na lata 2008 – 2020” jest zgodna z cytowanym wcześniej vademecum zarówno pod względem samej struktury dokumentu, jak i struktury celów.

Ryc. 1.1. Struktura celów wg vademecum „Strategie rozwoju lokalnego w latach 2007-2015”

[7] Vademecum dla jednostek samorządu terytorialnego pn. „Strategie rozwoju lokalnego w latach 2007-2013”, www.rpo.lubelskie.pl.
[8] Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007 – 2013, www.rpo.lubelskie.pl.

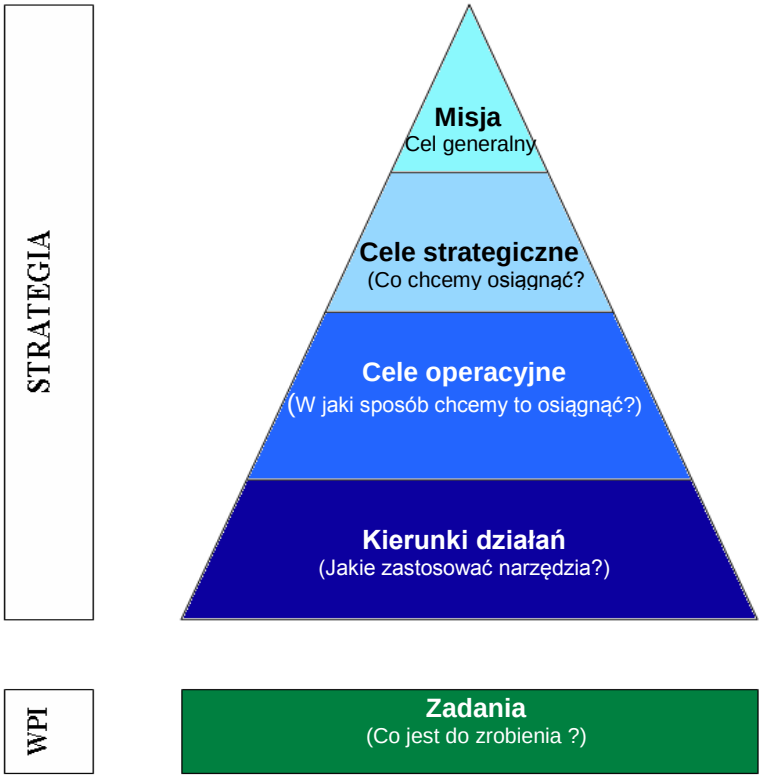

Źródło: „Strategie rozwoju lokalnego w latach 2007-2015", www.rpo.lubelskie.pl

1.4. Konsultacje społeczne

„Strategia Rozwoju Gminy Ostrówek na lata 2008 – 2020" opracowana została w partnerstwie z różnymi podmiotami życia gospodarczego i społecznego gminy. Takie podejście miało na celu:

- Wypracowanie kierunków działań zgodnych z oczekiwaniami lokalnej społeczności;
- Zapobieżenie sytuacji, w której strategia funkcjonuje jako „dokument władzy lokalnej", która sama go napisała i sama realizuje;
- Uzmysłowienie uczestnikom, iż strategia stanowi podstawę koordynacji działań różnych podmiotów tak, aby wzajemnie uzupełniały się i przynosiły efekt synergiczny.

Kolejne etapy prac nad dokumentem prowadzone były z przekonaniem, że aby mieszkańcy identyfikowali się ze strategią musi ona zawierać wspólną wizję dotyczącą kierunków i form rozwoju społeczności lokalnej. W związku z tym przeprowadzony proces opracowania strategii skoncentrowany był na budowie systemu, w którym mieszkańcy, instytucje i podmioty władzy podejmują wspólne działania na rzecz rozwoju gminy, nawiązując przy tym dialog w układzie władza – społeczność lokalna. Jest to o tyle istotne, że zakres strategii nie powinien ograniczać się jedynie do tych obszarów, które ustawowo leżą w kompetencjach gminy, ale powinien obejmować zagadnienia rozwoju w ujęciu całościowym (obszar i zamieszkująca go ludność).

Przy opracowaniu niniejszej strategii przyjęto **model ekspercko-partycypacyjny**, polegający na możliwie szerokim udziale władz i społeczności lokalnej w pracach nad strategią, przy jednoczesnym zaangażowaniu ekspertów zewnętrznych, odpowiadających między innymi za zorganizowanie procesu konsultacji społecznych oraz przygotowanie końcowej wersji dokumentu.

W proces budowania strategii dla Gminy Ostrówek zaangażowani byli na poszczególnych etapach przedstawiciele różnych podmiotów, w tym:

- Przedstawiciele władz gminy;
- Pracownicy Urzędu Gminy i jednostek organizacyjnych gminy;
- Przedstawiciele organizacji pozarządowych;
- Przedstawiciele przedsiębiorców;
- Lokalni liderzy;
- Przedstawiciele innych grup występujący z pozycji interesariuszy.

Prace dotyczące opracowania niniejszego dokumentu realizowane były wg następującej kolejności:

I. Definicja strategii, podstawy prawne i metodologia;
II. Omówienie kolejnych etapów prac nad strategią;
III. Przedstawienie założeń i wyników diagnozy prospektywnej gminy;
IV. Omówienie wniosków wynikających z diagnozy;
V. Wspólne opracowanie wstępnej analizy SWOT;
VI. Opracowanie końcowe analizy SWOT;
VII. Badanie siły powiązań pomiędzy czynnikami ujętymi w analizie SWOT;
VIII. Określenie typu strategii dla obszarów objętych badaniem;
IX. Przedstawienie propozycji struktury celów wraz z uzasadnieniem;
X. Cel nadrzędny (generalny) – ustalenie wersji ostatecznej;
XI. Opis priorytetów (celów strategicznych) – ustalenie wersji ostatecznej;
XII. Opis celów operacyjnych – ustalenie wersji ostatecznej;
XIII. Przedstawienie propozycji kierunków działań realizowanych w ramach strategii – ustalenie wersji ostatecznej;
XIV. Opracowanie systemu wdrażania i monitorowania strategii.

Należy dodać, iż konsultacje społeczne prowadzone były w różnych formach, w zależności od sytuacji i potrzeb. Wśród podstawowych należy wymienić:

- Warsztaty – dotyczyły badania potencjałów rozwojowych gminy oraz opracowania analizy SWOT;
- Dyskusje panelowe – dotyczyły analizy propozycji i ustalania ostatecznej wersji struktury celów;
- Spotkania robocze – ich tematyka dotyczyła uzgodnień elementów zarządzania i monitorowania strategią.

Podkreślić należy, że każdy element niniejszego dokumentu konsultowany był już w fazie jego tworzenia. Takie podejście gwarantuje, iż proponowane

rozwiązania i przedsięwzięcia rozwojowe będą nie tylko realne ekonomicznie, ale również akceptowane społecznie i politycznie, zgodne ze zrównoważonym rozwojem i wykonalne technicznie. Dodatkowo dla zachowania spójności „Strategii Rozwoju Gminy Ostrówek na lata 2008 - 2020" z dokumentami planistycznymi na szczeblu regionalnym i krajowym, wykorzystano i uwzględniono zapisy następujących dokumentów:

- Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia (NSRO)[9],
- Strategii Rozwoju Kraju 2007 – 2015[10],
- Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020[11],
- Strategii Rozwoju Powiatu Lubartowskiego na lata 2007-2015[12].
- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007 – 2013[13].

Podkreślić należy, iż analiza pozyskanych danych prowadzona była przy ścisłej współpracy pracowników jednostek gminy i konsultacjach z jej władzami. Tak określona metoda pracy miała na celu uniknięcie nadinterpretacji informacji oraz wyciągania wniosków niezgodnych ze stanem faktycznym.

2. DIAGNOZA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA

2.1. Położenie i podział administracyjny

Gmina Ostrówek położona jest **w północno-wschodniej części województwa lubelskiego** na terenie powiatu lubartowskiego. Sąsiaduje z następującymi gminami:

- Niedźwiada (od wschodu),
- Lubartów (od południa),

[9] Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia, www.mrr.gov.pl.

[10] Strategia Rozwoju Kraju 2007 – 2015, dokument przyjęty przez Radę Ministrów 29 listopada 2006 roku, www.mrr.gov.pl.

[11] Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020, załącznik do uchwały nr XXXVI/530/2000 z dnia 4 lipca 2005 roku Sejmiku Województwa Lubelskiego.

[12] Strategii Rozwoju Powiatu Lubartowskiego na lata 2007-2015, Załącznik do uchwały nr IX/58/07 Rady Powiatu w Lubartowie z dnia 29 października 2007 r.

[13] Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007 – 2013, www.rpo.lubelskie.pl.

- Firlej i Kock (od zachodu),
- Czemierniki i Siemień (od północy).

Ryc. 2.1. Położenie gminy w województwie lubelskim.

Źródło: www.wikipedia.pl.

Zachodnią granicę gminy na pewnym odcinku stanowi **koryto rzeki Wieprz**, następnie Wieprzysko - starorzecze Wieprza uchodzące obecnie do Tyśmienicy oraz sama Tyśmienica. Natomiast północną granicę tworzy kompleks lasów pod zarządem Nadleśnictwa Lubartów. **Powierzchnia gminy wynosi 8999 ha**.

W zakresie realizacji zadań administracji samorządowej gmina podzielona jest na **15 sołectw**. Należą do nich: Antoniówka, Babczyzna, Cegielnia, Dębica, Dębica - Kolonia, Jeleń, Kamienowola, Luszawa, Leszkowice, Ostrówek, Ostrówek - Kolonia, Tarkawica, Zawada, Żurawiniec, Żurawiniec - Kolonia. Siedzibą Urzędu Gminy jest miejscowość Kolonia Ostrówek, która położona jest w centrum gminy, a **odległość z niej do Lublina wynosi około 45 km**.

Ryc. 2.2. Podział gminy na sołectwa.

Źródło: www.ostrowek.lubelskie.pl.

2.2. Warunki naturalne

2.2.1. Gleby

Według podziału zaproponowanego przez IUNG gmina położona jest niemalże w całości w nizinno – północnym (I) rejonie Lubelszczyzny, na terenie **Małego Mazowsza** (rejon przyrodniczo – rolniczy) i obszarze Wysoczyzny Lubartowskiej. Teren ten charakteryzuje się zdecydowaną przewagą osadów lodowcowych, wodno – lodowcowych i wodnych, które były podstawą tworzenia się z reguły ubogich gleb. Cechują go również nieuregulowane w większości do dziś czynniki hydrologiczne[14].

Na obszarze gminy Ostrówek występuje **siedem typów gleb**: piaskowe, pseudobielicowe, brunatne, czarne, mady, gleby murszowo – mineralne i gleby murszowo-torfowe. Gleby piaskowe pokrywają przeważającą część gminy. Są glebami kwaśnymi, o słabej zasobności w składniki pokarmowe oraz niskim udziale próchnicy. Gleby pseudobielicowe powstały z gliny oraz piasków. Są dobrze przewiewne i o dobrej wilgotności (niektóre nadmiernie nawilgotnione, a nawet podmokłe). Występują głównie w części północnej gminy na niewielkich powierzchniach. Gleby brunatne są łatwo przewiewne i przepuszczalne, lekkie w uprawie. Występują one w centralnej części gminy. Z kolei czarne ziemie są nadmiernie nawilgotnione lub okresowo podmokłe. Występują na niewielkich powierzchniach na terenie całej gminy. Mady zawierające próchnicę (2-4%) stwierdzono w zachodniej części gminy w dolinie Wieprza. Natomiast gleby murszowo-mineralne powstałe z podmokłych gleb

[14] Turski R., Uziak S., Zawadzki S., Środowisko Przyrodnicze Lubelszczyzny. Gleby, Lublin 1993.

na terenach o znacznych wahaniach zwierciadła wód gruntowych charakteryzują się zmiennymi stosunkami wodnymi. Wiosna są podmokłe, latem wykazują niedobory wody - występują w zachodniej części gminy. Gleby torfowe spotykane są w dolinach Wieprza i Tyśmienicy. Są to gleby w różnym stopniu namulone i okresowo nadmiernie nawilgocone. Wykorzystywane głównie pod użytki zielone.

W tabeli 2.1 zestawiono ocenę bonitacji i przydatności rolniczej gleb w punktach wraz z syntetycznym wskaźnikiem jakości gleb według waloryzacji opracowanej w IUNG w Puławach. Ocena dokonana jest w 100 punktowej skali (100 punktów gleby najlepsze) i oparta jest na plonach uzyskanych doświadczalnie oraz na powierzchniach jednostek glebowych w poszczególnych gminach. Wskaźnik ten pozwala ocenić w określonej gminie jakość gleb jako elementu plonotwórczy.

Tabela 2.1. Charakterystyka gleb gminy Ostrówek (na tle innych gmin powiatu).

Gmina	Ocena gleb w punktach				Wskaźnik jakości i przydatności rolniczej
	Bonitacja		Przydatność rolnicza		
	Grunty orne	Użytki zielone	Grunty orne	Użytki zielone	
Abramów	53,8	46,1	59,5	47,6	54,9
Firlej	39,4	41,0	40,1	45,7	40,7
Jeziorzany	44,5	41,7	49,3	40,2	46,7
Kamionka	46,2	44,7	45,4	45,0	45,6
Kock	41,5	41,9	44,6	41,1	42,6
Lubartów	38,7	43,7	36,9	44,8	38,9
Lubartów (m)	38,6	40,5	42,4	43,7	40,9
Michów	43,8	37,9	42,9	39,1	42,2
Niedźwiada	41,9	41,1	40,9	43,7	41,6
Ostrów Lub.	48,0	33,2	50,8	39,2	45,1
Ostrówek	**38,0**	**45,8**	**40,9**	**43,4**	**41,0**
Serniki	48,6	45,0	48,7	46,5	48,1
Uścimów	42,0	39,0	41,7	31,5	39,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Środowisko Przyrodnicze Lubelszczyzny. Gleby, R. Turski, S. Uziak, S. Zawadzki, Lublin 1993.

Na podstawie przedstawionego powyżej zestawienia można stwierdzić, że pod względem przydatności rolniczej, gleby na terenie gminy Ostrówek należą do przeciętnych wśród gmin powiatu lubartowskiego, natomiast w skali województwa należy uznać je za zdecydowanie słabe.

2.2.2. Surowce naturalne

W powiecie lubartowskim występuje znaczna ilość **złóż kruszyw naturalnych** oraz glin i torfów. Sporządzany corocznie przez Państwowy Instytut Geologiczny w Warszawie bilans zasobów kopalin informuje o aktualnie udokumentowanych (na dzień 31.12.2002) zasobach złóż i ich eksploatacji. W tabeli poniżej zestawiono złoża podstawowych surowców znajdujące się na terenie gminy Ostrówek.

Tabela 2.2. Złoża kopalin pospolitych gminy Ostrówek.

Nazwa złoża	Rodzaj kopaliny	Zagospodarowanie	Zasoby geologiczne bilansowe (mg)	Zasoby przemysłowe (mg)	Wydobycie 2002 r (mg)
Antonówka	piasek	eksploatowane	139 000	56 000	5 000
Kol. Dębica	piasek	zaniechane	133 000	-	-
Jeleń I	iły	eksploatowane	43 000	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rolnictwa, Leśnictwa i Ochrony Środowiska w Starostwie Powiatowym w Lubartowie.

Oceniając zróżnicowanie oraz zasobność przedstawionych złóż świadczy o dość ubogich zasobach gminy. Należy jednak zauważyć, iż na terenie gminy **udokumentowane zostały również zasoby przemysłowe węgla kamiennego**. Są to głównie węgle energetyczne typu 32 i 33. W przypadku opłacalności ekonomicznej mogą te zasoby stanowić podstawę do budowy kopalń węgla kamiennego.

W rejestrze aktualnych zasobów nie wpisano dokumentacji geologicznej dla **złóż torfu**. Tym samym należy sądzić, że wszelka eksploatacja tych złóż na terenie gminy jest działalnością nielegalną.

2.2.3. Wody powierzchniowe

Przez gminę przepływa **rzeka Wieprz**, która jest prawym dopływem Wisły. Poza tym na terenie gminy znajduje się krótki odcinek Tyśmienicy – dopływu Wieprza oraz **Wieprzysko uchodzące do Tyśmienicy**. Rzekom towarzyszą liczne starorzecza, będące często zbiornikami wody stojącej. Szczególnie interesującym elementem sieci rzecznej jest Wieprzysko, które co najmniej do roku 1843 było głównym korytem Wieprza. Zmiana koryta tej rzeki nastąpiła najprawdopodobniej w wyniku powodzi. Średni przepływ Wieprza wynosi ok. 20 m^3/s, natomiast Tyśmienicy 5 – 10 m^3/s. Wieprzysko pełni rolę odwadniającą, jest zbiornikiem wody stojącej, jedynie okresowo płynącej. Czystość wymienionych dwóch rzek nie jest objęta normą.

Na opisywanym obszarze w miejscowości Dębica znajdują się również **stawy hodowlane o łącznej powierzchni 52 ha**.

2.2.4. Roślinność

Szata roślinna gminy jest dość zróżnicowana. Bogatsza i bardziej interesująca pod tym względem jest zachodnia część gminy. Na terenie gminy stwierdzono **43 gatunki roślin chronionych i rzadkich** w skali kraju. W gminie występuje **7 zbiorowisk roślin**, które zostały scharakteryzowane w tabeli zamieszczonej poniżej.

Tabela 2.3. Typy zbiorowisk roślin na terenie gminy Ostrówek.

Typ zbiorowiska	Miejsce występowania	Przedstawiciele
Zbiorowiska wodne	starorzecza Wieprza i Tyśmienicy,	rzęsa drobna, grążel żółty, okrężnica bagienna, moczarka

	doły potorfowe, oczka wodne, rowy melioracyjne, stawy	kanadyjska, Rdestnica, Osoka aloesowata
Zbiorowiska szuwarowe	wzdłuż brzegów Wieprza i Tyśmienicy, na obrzeżach stawów, torfinek, rowów melioracyjnych	trzcina pospolita, pałka szerokolistna, oczeret jeziorny, skrzyp bagienny, kosaciec żółty, turzca - różne gatunki
Zbiorowiska torfowiskowe	stare wyrobisko torfu n/Wietrzyskiem, lokalne obniżenia terenu w Dębicy, Żurawińcu, Zabagniu, Ostrówku	turzyca nitkowata, pospolita i prosowa, mchy - torfowce
Zbiorowiska łąk i pastwisk	doliny Wieprza i Tyśmienicy	Trawy: wechlina łąkowa, kostrzewa czerwona, rajgras wynisły, wyczyniec łąkowy, kupkówka pospolita, stokłosa bezostna, tymotka łąkowa, zioła, turzyce
Zbiorowiska leśne i zaroślowe	Lasy k/Leszkowic, Las na S od Antonówki, Las ostrowski, Las Łuszawski, Las Mitros, Lasy Dębickie.	Drzewa: sosna, dąb, brzoza, świerk, jesion, olcha, wierzba, topola, Podszycie: czeremcha, bez czarny, jałowiec, jeżyna, malina, Runo: borówki, konwalia majowa, gwiazdnica, wrzos Mchy i porosty
Zbiorowiska muraw napiaskowych	Skarpa w Bindudze	tarnina, smółka pospolita, macierzanka piaskowa, szczotlicha siwa
Zbiorowiska synantropijne	Obszar całej gminy	Chwasty polne: szczaw polny, sporek polny, perz właściwy, miotła zbożowa, muchotrzew polny, żółtlica, włośnica, chwastnica, uczep, rdest

Źródło: www.ostrowek.lubelskie.pl.

2.2.5. Zasoby leśne

Występujące na terenie gminy lasy są w dużym stopniu przekształcone działalnością człowieka i w większości stanowią własność prywatną. Przeważającym typem siedliskowym jest bór świeży (Bśw) i bór mieszany świeży (BMśw), które stanowią około 85% powierzchni lasów. Skład gatunkowy drzewostanów na większości obszaru ma charakter monokultur sosnowych z domieszką brzozy i dębu (udział procentowy gatunków Sosna – 90%; Brzoza, Dąb i Olsza, pozostałe – 10%). Przeciętny wiek tych lasów wynosi ok. 35 lat, a przeciętna zasobność na 1 ha waha się w granicach 120 m^2/ha. Ogólna powierzchnia lasów na terenie gminy Ostrówek wynosi: **1 777 ha**. **Lesistość gminy Ostrówek wynosi 19,8 %** i kształtuje się na poziomie średnim w stosunku do najbardziej zalesionych gmin w powiecie lubartowskim.

Tabela 2.4. Leśnictwo (31.12.2006).

Gmina	Powierzchnia gruntów leśnych							Lesistość
	Ogółem	w tym lasy	z ogółem publiczne					
			razem	własność Skarbu Państwa	w tym		własność gmin	
					w zarządzie Lasów Państwowych	w zasobie Agencji Nieruchomości Rolnych		
	w ha							%
Abramów	808	808	17	15	9	1	2	9,5
Firlej	3598	3557	1736	1736	1699	2	-	28,1
Jeziorzany	785	784	164	158	144	6	6	11,8
Kamionka	1933	1931	229	225	185	4	4	17,3
Kock	1809	1781	1133	1133	1124	1	-	17,6

W tym miasto	103	103	-	-	-	-	-	6,1
Lubartów (m)	5	5	1	1	1	-	-	0,4
Lubartów	6047	5898	4820	4818	4785	2	2	37,2
Michów	2654	2630	1023	1023	932	23	-	19,3
Niedźwiada	1731	1722	493	492	455	4	2	18,0
Ostrów Lub.	2459	2425	1716	1698	1676	4	18	19,9
W tym miasto	371	369	155	138	130	-	17	12,4
Ostrówek	**1777**	**1776**	**148**	**145**	**116**	**1**	**3**	**19,8**
Serniki	1146	1139	333	328	300	2	5	15,1
Uścimów	2263	2212	1976	1976	1949	10	-	20,7
POWIAT	**27016**	**26670**	**13790**	**13749**	**13376**	**60**	**41**	**20,7**
WOJEWÓDZTWO	**574038**	**565633**	**351827**	**350846**	**330922**	**2054**	**981**	**22,5**

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Województwo Lubelskie 2007. Podregiony, powiaty, gminy", Lublin 2007.

2.2.6. Świat zwierząt

Obszar gminy Ostrówek należy do typowo rolniczych, co decydująco wpływa na charakter występującej tutaj fauny. Na zachodzie granicę gminy stanowi rzeka Wieprz oraz pas łąk różne szerokości pomiędzy rzeką a krawędzią doliny. Na tych łąkach znajdują się starorzecza oraz skupiska krzewów i zadrzewień, które powiększają atrakcyjność środowiska dla fauny. W rejonie miejscowości Żurawiniec dolinę zajmuje Wieprzysko - dawne koryto Wieprza, a łąki są nieco węższe, aż do miejscowości Tarkawica. Cały ten pas uznany został za **korytarz ekologiczny środkowego Wieprza**. Występująca tutaj fauna jest charakterystyczna dla całej doliny objętej ochroną. Zarejestrowano na tym terenie następujące gatunki ptaków: kos, kwiczoł, pierwiosnek, trznadel, remiz, pliszka żółta i siwa, grzywacz, sierpówka, szpak, zaganiacz, dzwoniec, sikora modra i bogatka, świergotek drzewny, skowronek polny, jaskółki brzegówki, strzyżyk, dziwonia, gąsiorek, srokosz, pustółka, myszołów zwyczajny, zimorodek. W okresie zimowym na Wieprzu spotkać można łabędzia krzykliwego oraz inny gatunek tego rzadkiego ptaka - łabędzia niemego. Podobne gatunki spotkać można na terenach łąkowych należących do gminy.

Natomiast na obszarach leśnych stwierdzono występowanie następujących gatunków: sikora modra i bogatka, drozd śpiewak, trznadel, dzwoniec, kos, pierwiosnek, zięba, wilga, kukułka, dzięcioł duży, a także rzadko spotykany myszołów zwyczajny. Z gatunków związanych z polami uprawnymi spotykano tutaj: pokląskwę, pliszkę żółtą, szczygła, skowronka polnego, świergotka polnego, dzwońca, gąsiorka, pokrzewkę cierniówkę i trznadla.

2.3. Dziedzictwo kulturowe

Spis zabytków architektury i budownictwa województwa lubelskiego przeprowadzany był od roku 1978. Zebrane informacje zweryfikowano i zaktualizowano w latach 1990 - 93. Uzyskany materiał został opublikowany przez Ośrodek Dokumentacji Zabytków w Warszawie w 1995 roku[15].

[15] Zabytki architektury i budownictwa w Polsce. Województwo lubelskie, T.22, Warszawa 1995.

Wzmiankowana publikacja wymienia **146 obiektów objętych nadzorem konserwatorskim**. W zdecydowanej większości są to domy i zagrody gospodarskie, które ze względu na rozszerzenie kryteriów polityki konserwatorskiej w latach 70 ubiegłego wieku znalazły się w zestawieniu.

Poniżej przedstawiony **katalog najciekawszych z historycznego punktu widzenia obiektów**:

- Kościół parafialny p.w. św. Józefa w Leszkowicach (początek XX wieku).
- Kościół parafialny p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej w Ostrówku Kolonii (początek XX wieku).
- Zabytkowa Aleja Lipowa w Kolonii Ostrówek.
- Park podworski w Dębicy.

Na terenie gminy znajdują się również **miejsca pamięci**, dokumentujące najważniejsze wydarzenia z historii gminy. Do najważniejszych należą:

- Płyta pamiątkowa w miejscowości Kolonia Ostrówek - na płycie widnieje napis: „Cześć i chwała bohaterom poległym w walce z okupantem hitlerowskim w latach 1939 – 1945". Płyta została ufundowana przez mieszkańców wsi Kolonia Dębica i Kolonia Ostrówek w 1979 roku. Tablica powstała dla upamiętnienia mordu, jakiego dokonali okupanci hitlerowscy na 22 mieszkańcach wsi Kolonia Dębica w lesie czemierskim dnia 23 czerwca 1943 roku.
- Płyta pamiątkowa w miejscowości Kolonia Dębica - tablica powstała dla upamiętnienia mordu, jakiego dokonali okupanci hitlerowscy na 22 mieszkańcach wsi Kolonia Dębica w lesie czemierskim - miejscu egzekucji, 3 dnia 23 czerwca 1943 roku. Napis na płycie głosi: „Miejsce to upamiętnione jest krwią 22 ofiar hitleryzmu zamordowanych 23 czerwca 1943 r. Cześć ich Pamięci". Płyta została ufundowana przez mieszkańców wsi Kolonia Dębica i odsłonięta 1 września 1979 roku w 40 rocznicę wybuchu II wojny światowej.
- Mogiła na cmentarzu we wsi Leszkowice – mogiła cmentarna o wymiarach 90x180 cm została ufundowana przez mieszkańców wsi Leszkowice w 1945 roku. Napis głosi: „Zginął w obronie ojczyzny".

2.4. Zasoby ludzkie

Pod koniec 2006 roku (31.12.2006) gminę Ostrówek zamieszkiwało **4 143 osoby**, w tym 2136 kobiet (51,6% wszystkich mieszkańców). Na 1 km^2 powierzchni gminy przypadało 46 osób i był to jeden z najniższych wskaźników w powiecie lubartowskim. Na 100 mężczyzn przypadało 106 kobiety i jest to, oprócz miasta Lubartowa, wartość najwyższa wśród wszystkich gmin powiatu, przewyższająca średnią powiatową (104 kobiety na

100 mężczyzn) oraz równa średniej wojewódzkiej (106 kobiet na 100 mężczyzn).

Tabela 2.5. Ludność gminy Ostrówek na tle innych gmin powiatu lubartowskiego (31.12.2006).

Gmina	Powierzchnia (km²)	Ludność				Kobiety na 100 mężczyzn
		ogółem	mężczyźni	kobiety	na 1 km²	
Abramów	84,6	4283	2170	2113	51	97
Firlej	126,5	6172	3071	3101	49	101
Jeziorzany	66,5	2900	1419	1481	44	104
Kamionka	111,7	6380	3131	3249	57	104
Kock	101,1	6756	3347	3409	67	102
w tym miasto	16,8	3474	1707	1767	207	104
Lubartów (m)	13,9	22928	10905	12023	1648	110
Lubartów	158,7	10259	5039	5220	65	104
Michów	136,0	6395	3166	3229	47	102
Niedźwiada	95,8	6351	3161	3190	66	101
Ostrów Lubelski	121,6	5597	2812	2785	46	99
w tym miasto	29,8	2236	1159	1077	75	93
Ostrówek	**89,9**	**4143**	**2007**	**2136**	**46**	**106**
Serniki	75,6	4841	2390	2451	64	103
Uścimów	107,1	3380	1698	1682	32	99
POWIAT	**1288,8**	**90385**	**44316**	**44069**	**70**	**104**
WOJEWÓDZTWO	**25122,5**	**2172766**	**1053772**	**1118994**	**86**	**106**

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Województwo Lubelskie 2007. Podregiony, powiaty, gminy", Lublin 2007.

W analogicznym okresie struktura wiekowa mieszkańców gminy przedstawiała się następująco:

- Osoby w wieku przedprodukcyjnym: 22,3%.
- Osoby w wieku produkcyjnym: 56,9%.
- Osoby w wieku poprodukcyjnym: 20,8%.

Należy zwrócić na **niekorzystne proporcje dotyczące ilości osób w wieku nieprodukcyjnym przypadających na osoby w wieku produkcyjnym** – 76 osób (tabela 2.6) (średnia powiatowa: 63 osoby, średnia wojewódzka: 61 osób).

Tabela 2.6. Struktura wiekowa ludności (31.12.2006).

Gmina	Ogółem	W wieku						Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym
		przedprodukcyjnym		produkcyjnym		poprodukcyjnym		
		razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety	
Abramów	4283	924	438	2455	1090	904	585	74
Firlej	6172	1417	678	3599	1622	1156	801	71
Jeziorzany	2900	601	315	1660	744	639	422	75
Kamionka	6380	1449	705	3752	1733	1179	811	70
Kock	6756	1539	761	3995	1818	1222	830	69
w tym miasto	3474	762	354	2126	1018	586	395	63
Lubartów (m)	22928	4485	2202	15872	8035	2571	1786	44
Lubartów	10259	2425	1147	6213	2963	1621	1110	65
Michów	6395	1399	676	3609	1632	1387	921	77
Niedźwiada	6351	1524	725	3718	1700	1109	765	71
Ostrów Lubelski	5597	1225	568	3299	1497	1073	720	70
w tym miasto	2236	468	199	1415	646	353	232	58
Ostrówek	**4143**	**925**	**460**	**2358**	**1078**	**860**	**598**	**76**
Serniki	4841	1154	578	2810	1274	877	599	72
Uścimów	3380	715	345	1994	895	671	442	70
POWIAT	**90385**	**19782**	**9598**	**55334**	**26081**	**15269**	**10390**	**63**
WOJEWÓDZTWO	**2172766**	**456688**	**222804**	**1352907**	**651264**	**363171**	**244926**	**61**

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Województwo Lubelskie 2007. Podregiony, powiaty, gminy", Lublin 2007.

Wskaźnik przyrostu naturalnego od kilku lat utrzymuje wartość ujemną, a w roku 2006 osiągnął wartość -0,23 (na 1000 osób ludności). Tendencja ta jest charakterystyczna dla obszarów wiejskich całej „ściany wschodniej". Wartość tego wskaźnika w gminie Ostrówek jest wyższa niż w powiecie lubartowskim, (-0,54) i województwie (-0,54).

Tabela 2.7. Ruch naturalny ludności w gminach powiatu lubartowskiego (31.12.2006).

Gmina	Urodzenia żywe	Zgony	Przyrost naturalny	Urodzenia żywe	Zgony ogółem	Zgony w tym niemowląt	Przyrost naturalny
	w liczbach bezwzględnych			na 1000 ludności			
Abramów	39	55	-16	8,78	12,38	-	-3,60
Firlej	61	98	-37	9,76	15,68	-	-5,92
Jeziorzany	36	40	-4	11,91	13,23	27,78	-1,32
Kamionka	**76**	**102**	**-26**	**11,70**	**15,71**	**13,16**	**-4,00**
Kock	76	90	-14	11,01	13,04	-	-2,03
w tym miasto	27	51	-24	7,57	14,30	-	-6,73
Lubartów (m)	220	167	53	9,60	7,29	-	2,31
Lubartów	139	114	25	13,51	11,08	7,19	2,43
Michów	76	95	-19	11,67	14,58	13,16	-2,92
Niedźwiada	66	70	-4	10,26	10,88	-	-0,62
Ostrów Lubelski	52	60	-8	9,21	10,62	19,23	-1,42
w tym miasto	20	26	-6	9,04	11,75	-	-2,71
Ostrówek	**53**	**54**	**-1**	**12,44**	**12,68**	**-**	**-0,23**
Serniki	54	50	4	11,04	10,22	-	0,82
Uścimów	35	37	-2	10,12	10,70	28,57	-0,58
POWIAT	**983**	**1032**	**-49**	**10,74**	**11,28**	**6,10**	**-0,54**
WOJEWÓDZTWO	**21496**	**22678**	**-1182**	**9,85**	**10,39**	**6,42**	**-0,54**

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Województwo Lubelskie 2007. Podregiony, powiaty, gminy", Lublin 2007.

Opracowana przez GUS prognoza ludności województwa lubelskiego, w tym powiatu lubartowskiego na najbliższe 20 lat, wskazuje na stałe zmniejszanie się liczby mieszkańców. Należy więc przyjąć, iż podobne zjawisko obserwowane będzie na terenie gminy Ostrówek, a zachodzące zmiany będą miały zbliżone proporcje do tych określonych dla województwa i powiatu.

Tabela 2.8. Prognoza ludności powiatu lubartowskiego (31.12.2006).

Wyszczególnienie	Rok 2010		2015		2020		2025	
	ogółem	w tym kobiety	ogółem	w tym kobiety	ogółem	w tym kobiety	ogółem	w tym kobiety
	w tysiącach							
Powiat Lubartowski	89,6	45,7	89,1	45,3	88,8	45,1	88,2	44,7
Województwo Lubelskie	2151,0	1107,5	2125,7	1093,0	2095,8	1075,2	2055,5	1052,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl.

Przytoczony powyżej wniosek potwierdzają **spadkowe tendencje liczby mieszkańców gminy** obserwowane w latach poprzednich. Wartości te w kolejnych latach kształtowały się następująco:

- rok 2000: 4404 mieszkańców,
- rok 2001: 4390 mieszkańców,
- rok 2002: 4362 mieszkańców,
- rok 2003: 4329 mieszkańców,
- rok 2004: 4270 mieszkańców,

- rok 2005: 4264 mieszkańców,
- rok 2006: 4143 mieszkańców[16].

Podsumowując należy stwierdzić, że **procesy demograficzne na terenie Gminy Ostrówek odzwierciedlają te same tendencje, które są obserwowane na terenie województwa**. W najbliższych kilkunastu latach przewiduje się niekorzystne zmiany demograficzne prowadzące, w wyniku niskiego poziomu dzietności, do szybkiego procesu starzenia się społeczeństwa i stopniowego spadku liczby ludności w województwie. W 2020 roku mniej więcej co piąty mieszkaniec województwa lubelskiego będzie miał 60 i więcej lat. Dalsze utrzymywanie się obecnych kierunków zmian zagraża pojawieniem się w niedalekiej przyszłości niekorzystnych dla rynku pracy deformacji struktury wieku ludności oraz zmniejszeniem się podaży siły roboczej. Narastać mogą również problemy społeczne związane z przyrostem ludności w wieku poprodukcyjnym. Według prognozy GUS w najbliższych latach województwo nadal będzie się zaliczało do obszarów **odpływu ludności**. Łącznie w okresie 2005-2015 z tytułu migracji zagranicznych i międzywojewódzkich ubędzie ok. 1,6% mieszkańców Lubelszczyzny.

Istotnym elementem oceny zasobów ludzkich gminy jest poziom wykształcenia jej mieszkańców. Struktura wykształcenia mieszkańców – osób aktywnych zawodowo - przedstawiona została w tabeli zamieszczonej poniżej.

Tabela 2.9. Wykształcenie osób aktywnych zawodowo.

Wykształcenie	Liczba mieszkańców	% w ogólnej liczbie mieszkańców aktywnych zawodowo
Wyższe	94	2,7
Policealne	62	1,8
Średnie razem	561	15,9
Zasadnicze zawodowe	683	19,3
Podstawowe ukończone	1 750	49,8
Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia	380	10,8

Źródło: http://www.stat.gov.pl/bdr_n/app/dane_cechter.wymiary?p_nts=3&p_szuk=Radom&p_tery=1041&p_dane =0&p_kate=31&p_wyjscie=1

Należy zwrócić szczególną uwagę na ogólnie dość **niski poziom wykształcenia mieszkańców gminy**. Aż **60,6% jej aktywnych zawodowo mieszkańców posiada wykształcenie podstawowe, niepełne podstawowe lub pozostaje bez wykształcenia**. Sytuacja ta zdecydowanie obniża potencjał społeczności lokalnej, utrudniając wprowadzanie innowacji w różnych sferach życia społecznego i gospodarczego. Należy stwierdzić, iż poziom wykształcenia mieszkańców jest zdecydowanie słabą stroną gminy.

[16] Na podstawie informacji uzyskanych z Banku Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl.

2.5. Warunki życia ludności

2.5.1. Rynek pracy i wynagrodzenie

Pod koniec 2006 roku w gminie Ostrówek zatrudnionych było 181 osób, z czego 58% stanowiły kobiety. Podkreślić należy, iż dane te nie dotyczą podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz gospodarstw indywidualnych w rolnictwie. Te ostatnie będą przedmiotem oddzielnej analizy. Wyraźnie widać **dominację zatrudnienia w usługach (93,4%)**, gdzie na usługi rynkowe przypada 43,2% a na usługi nierynkowe 56,8% wszystkich zatrudnionych w tej sferze.

Tabela 2.10. Pracujący w gminie Ostrówek na tle innych gmin powiatu lubartowskiego (31.12.2006).

Gmina	Ogółem		Rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo, rybactwo	Przemysł i budownictwo	Usługi	
	ogółem	w tym kobiety			rynkowe	nierynkowe
Abramów	184	127	10	9	73	92
Firlej	323	188	20	37	95	171
Jeziorzany	250	155	3	125	47	75
Kamionka	449	265	14	85	165	185
Kock	465	316	22	28	78	337
w tym miasto	384	265	18	28	75	263
Lubartów (m)	5755	3032	22	2245	1616	1872
Lubartów	1020	367	35	511	246	228
Michów	536	270	26	163	161	186
Niedźwiada	251	180	5	27	70	149
Ostrów Lubelski	532	292	11	145	110	266
w tym miasto	452	239	#	#	96	220
Ostrówek	**181**	**105**	**#**	**#**	**73**	**96**
Serniki	133	103	#	#	28	94
Uścimów	174	100	15	16	61	82
POWIAT	**10253**	**5500**	**191**	**3406**	**2823**	**3833**
WOJEWÓDZTWO	**351236**	**178131**	**5465**	**109592**	**104102**	**132077**

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Województwo Lubelskie 2007. Podregiony, powiaty, gminy", Lublin 2007.

Źródła GUS podają, iż przeciętne wynagrodzenie brutto w analogicznym okresie w powiecie lubartowskim wynosiło 2008,64 zł. Wartość ta jest zdecydowanie niższa od średniej wojewódzkiej i średniej obliczonej dla podregionu lubelskiego (NTS III). Należy ocenić, iż w gminie Ostrówek, która jest przeciętna pod względem ekonomicznym, wartość średniego miesięcznego wynagrodzenia brutto kształtuje się poniżej średniej wyliczonej dla powiatu lubartowskiego.

Tabela 2.11. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w powiecie lubartowskim (31.12.2004).

	Ogółem	Sektor		Rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo, rybactwo	Przemysł i budownictwo	Usługi	
		publiczny	prywatny			rynkowe	nierynkowe
w zł							
Powiat	2008,64	2255,76	1772,92	2594,38	1845,03	1819,52	2206,47
Podregion lubelski	2398,34	2668,54	2032,41	2409,35	2370,65	2261,14	2521,75
WOJEWÓDZTWO	2290,60	2559,10	1931,41	2517,75	2189,91	2151,40	2447,07

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Województwo Lubelskie 2007. Podregiony, powiaty, gminy", Lublin 2007.

Pracujący w wieku 15 lat i więcej wyłącznie lub głównie w swoim gospodarstwie rolnym tworzyli grupę 1543 osób, co stanowiło prawie 9,0% osób zatrudnionych w tej kategorii na terenie powiatu. Struktura zatrudnienia w tej grupie w zależności od powierzchni gospodarstwa przedstawiała się następująco:

- Gospodarstwa do 1,00 ha powierzchni: 4 osoby,
- Gospodarstwa od 1,01 do 5,00 ha powierzchni - 448 osób,
- Gospodarstwa o powierzchni 0d 5,01 do 10,00 ha powierzchni: 711 osób,
- Gospodarstwa o powierzchni od 10,01 do 15,00 ha powierzchni: 268 osób,
- Gospodarstwa o powierzchni powyżej 15,00 ha: 112 osób.

Spośród ogólnej liczby gospodarstw rolnych w gminie Ostrówek **działalność rolniczą prowadzi 82,2% gospodarstw**, co znacznie przewyższa średnią powiatową (72,3%). Zastanawiający jest fakt, iż aż **7,1% gospodarstw deklaruje brak jakiejkolwiek działalności**. Niemniej wskaźnik ten jest i tak ponad dwa razy mniejszy od średniej w powiecie, która wynosi prawie 17%.

Tabela 2.12. Gospodarstwa rolnicze wg prowadzonej działalności.

Gmina	Liczba gospodarstw ogółem	Rodzaj prowadzonej działalności			
		Wyłącznie rolnicza	Wyłącznie pozarolnicza	Rolnicza i pozarolnicza	Brak działalności
Abramów	1018	884	8	81	45
Firlej	1605	1194	23	90	298
Jeziorzany	803	598	9	33	163
Kamionka	1659	1208	56	144	251
Kock	1275	963	12	88	212
Lubartów miasto	711	198	69	43	401
Lubartów	2494	1522	79	269	624
Michów	1652	1281	16	105	250
Niedźwiada	1508	1238	15	107	148
Ostrów Lub.	1387	1027	21	88	251
Ostrówek	**1049**	**862**	**9**	**103**	**75**
Serniki	1154	928	17	113	96
Uścimów	912	738	14	57	103
OGÓŁEM	**17227**	**12641**	**348**	**1321**	**2917**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS dotyczących PSR 2002, www.stat.gov.pl.

Pod koniec roku 2006 na terenie gminy Ostrówek zarejestrowanych było **286 bezrobotnych**, z czego 149 osoby to były kobiety (52,1%). Uprawnieni do zasiłku tworzyli grupę zaledwie 37 osób, co stanowiło zaledwie 12,9% wszystkich bezrobotnych na terenie gminy.

Tabela 2.13. Bezrobotni w gminie Ostrówek na tle innych gmin powiatu (31.12.2006).

Gmina	Liczba bezrobotnych	Bezrobotni zwolnieni	Uprawnieni	Długotrwale

	Ogółem	Kobiety	z przyczyn dotyczących zakładu pracy	do zasiłku	bezrobotni (powyżej 24 miesięcy)
Powiat lubartowski	6 223	3 329	335	719	2 442
Miasta	1 533	831	107	226	535
Lubartów	1 533	831	107	226	535
Gminy	4 690	2 498	228	493	1907
Abramów	189	105	2	16	69
Firlej	483	260	31	50	200
Jeziorzany	261	146	2	15	126
Kamionka	366	226	19	45	140
Kock	746	355	6	47	344
Lubartów	659	372	40	94	247
Michów	497	259	26	53	199
Niedźwiada	422	220	45	71	165
Ostrów Lubelski	290	155	14	20	128
Ostrówek	**286**	**149**	**11**	**37**	**101**
Serniki	298	160	24	30	120
Uścimów	193	91	8	15	68

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WUP w Lublinie, www.wup.lublin.pl.

Analiza danych z okresu 2002-2006 dotyczących osób trwale bezrobotnych (powyżej 24 miesięcy) wykazywał do 2006 stałą tendencję wzrostową. W roku 2006 zanotowano **znaczny spadek w tej grupie bezrobotnych**. Udział tej grupy w ogólnej liczbie bezrobotnych przedstawiał się następująco:

- Rok 2002: 35,9%,
- Rok 2003: 40,8%,
- Rok 2004: 48,6%,
- Rok 2005: 48,8%,
- Rok 2006: 35,3%.

2.5.2. Zasoby mieszkaniowe

Zasoby mieszkaniowe gminy pod koniec 2006 roku wynosiły **1215 mieszkań**. Dane dotyczące liczby osób na jedno mieszkanie i na jedną izbę oraz przeciętnej powierzchni użytkowej na jedną osobę lokują gminę w wśród przeciętnych pod tym względem w powiecie. Należy jednak zwrócić uwagę, iż pod względem liczby osób przypadających na jedno mieszkanie (0,98 osoby) gmina Ostrówek zajmuje drugie miejsce w powiecie (po gminie Niedźwiada – 1,00).

Tabela 2.14. Zasoby mieszkaniowe gminy Ostrówek na tle innych gmin powiatu (31.12.2006).

Gmina	Mieszkania	Izby	Powierzchnia użytkowa mieszkań w tys. m²	Przeciętna				
				Liczba izb w mieszkaniu	Liczba osób na		Powierzchnia użytkowa w m²	
					1 mieszkanie	1 izbę	1 mieszkania	na 1 osobę
Abramów	1201	4751	110,5	3,96	3,57	0,90	92,0	25,8
Firlej	1981	7212	164,7	3,64	3,12	0,86	83,1	26,7
Jeziorzany	1083	3778	79,4	3,49	2,68	0,77	73,3	27,4
Kamionka	1992	7392	172,9	3,71	3,20	0,86	86,8	27,1
Kock	1978	7136	156,9	3,61	3,42	0,95	79,3	23,2
w tym miasto	1065	4035	79,1	3,79	3,26	0,86	74,3	22,8
Lubartów (m)	7316	29447	511,4	4,03	3,13	0,78	69,9	22,3
Lubartów	2870	11284	246,4	3,93	3,57	0,91	85,8	24,0
Michów	2064	7218	150,3	3,50	3,10	0,89	72,8	23,5

Niedźwiada	1713	6345	147,2	3,70	3,71	1,00	85,9	23,2
Ostrów Lub.	1856	6313	139,2	3,40	3,02	0,89	75,0	24,9
w tym miasto	737	2609	52,3	3,54	3,03	0,86	71,0	23,4
Ostrówek	**1215**	**4222**	**98,8**	**3,47**	**3,41**	**0,98**	**81,3**	**23,9**
Serniki	1323	4967	110,5	3,75	3,66	0,97	83,5	22,8
Uścimów	1158	4261	91,2	3,68	2,92	0,79	78,8	27,0
POWIAT	27750	104326	2179,3	3,76	3,26	0,87	78,5	24,1
WOJEWÓDZTWO	705033	2629717	51938,2	3,73	3,08	0,83	73,7	23,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Województwo Lubelskie 2007. Podregiony, powiaty, gminy", Lublin 2007.

W roku 2006 na terenie gminy oddano do użytku 3 mieszkania i jest to jeden z najsłabszych wyników w powiecie.

Tabela 2.15. Mieszkania oddane do użytku w 2006 roku (31.12.2006).

Gmina	Ogółem				w budynkach indywidualnych			
	mieszkania	izby	Powierzchnia użytkowa w m²		mieszkania	izby	Powierzchnia użytkowa w m²	
			mieszkań	Przeciętna 1 mieszkania			mieszkań	Przeciętna 1 mieszkania
Abramów	4	20	628	157,0	4	20	628	157,0
Firlej	11	57	1401	127,4	1	57	1401	127,4
Jeziorzany	-	-	-	-	-	-	-	-
Kamionka	7	41	996	142,3	7	41	996	142,3
Kock	2	12	336	168	2	12	336	168,0
w tym miasto	2	12	336	168,0	2	12	336	168,0
Lubartów (m)	38	230	5837	153,6	38	230	5837	153,6
Lubartów	39	220	5306	136,1	39	220	5306	136,1
Michów	1	5	96	96,0	1	5	96	96,0
Niedźwiada	9	57	1365	151,7	9	57	1365	151,7
Ostrów Lubelski	7	37	1244	177,7	7	37	1244	177,7
w tym miasto	3	21	892	297,3	3	21	892	297,3
Ostrówek	**3**	**13**	**249**	**83,0**	**3**	**13**	**249**	**83,0**
Serniki	7	33	805	115,0	7	33	805	115,0
Uścimów	10	50	934	93,4	10	50	934	93,4
POWIAT	138	775	19197	139,1	138	775	19197	139,1
WOJEWÓDZTWO	4780	22778	509872	106,7	3006	17197	411182	136,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Województwo Lubelskie 2007. Podregiony, powiaty, gminy", Lublin 2007.

Podsumowując zasoby mieszkaniowe gminy, należy ocenić je jako **dość przeciętne**. Wskaźnik **wyposażenia rodzin w mieszkania osiąga 91,4%**

i wartość ta zbliżona jest do podobnych wskaźników osiąganych w większości gmin wiejskich powiatu lubartowskiego.

2.5.3. Oświata

Na terenie gminy Ostrówek aktualnie funkcjonuje trzy szkoły podstawowe: w Dębicy, Leszkowicach i Ostrówku. W roku szkolnym 2006/2007 uczęszczało do nich prawie 400 osób.

Tabela 2.16. Szkoły podstawowe w gminie Ostrówek.

Miejscowość	Liczba pomieszczeń szkolnych	Liczba oddziałów	Liczba uczniów (rok szkolny 2005/2006)	Absolwenci
Dębica	11	7	106	102
Leszkowice	7	7	85	86
Ostrówek	9	9	190	187

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Ostrówek.

Edukację na poziomie gimnazjalnym prowadzi Gimnazjum w Ostrówku, do którego corocznie uczęszcza ok. 150 uczniów.

Tabela 2.17. Gimnazjum w Ostrówku.

Miejscowość	Liczba pomieszczeń szkolnych	Liczba oddziałów	Liczba uczniów (rok szkolny 2005/2006)	Absolwenci
Ostrówek	8	6	147	157

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Ostrówek.

Podkreślić należy, że biorąc pod uwagę wielkość gminy i liczbę ludności, należy ocenić, iż sieć szkół podstawowych i gimnazjalnych na terenie gminy jest dobrze zorganizowana i zapewnia dogodny dostęp do edukacji na tym poziomie dla najmłodszych mieszkańców gminy. Należy jednak wskazać pewne istotne **mankamenty, które dotyczą przede wszystkim wyposażenia szkół w pomoce dydaktyczne oraz towarzyszącą infrastrukturę sportowo – rekreacyjną** (boiska wielofunkcyjne, sale sportowe itp.). W tej dziedzinie niezbędne będzie podjęcie działań zmierzających do rozbudowy oraz poprawy stanu technicznego infrastruktury oświatowej oraz wyposażenia placówek szkolnych.

Młodzież z terenu gminy ma możliwość kształcenia się na poziomie ponadgimnazjalnym w ośmiu szkołach położonych na terenie powiatu lubartowskiego. Oferują one zróżnicowane kierunki kształcenia i zapewniają uzyskanie matury.

Tabela 2.18. Szkoły ponadgimnazjalne prowadzone przez samorządy (rok szkolny 2006/2007).

Lp.	Nazwa szkoły	Typ szkoły
1.	Regionalne Centrum Edukacji Zawodowej w Lubartowie	1. zasadnicza szkoła zawodowa, 2. technikum,

		3. liceum ogólnokształcące uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych, 4. technikum uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych.
2.	**Zespół Szkół nr 2 w Lubartowie**	1. liceum ogólnokształcące, 2. liceum profilowane (profil ekonomiczno – administracyjny, zarządzanie informacją), 3. szkoła policealna (technik ekonomista, technik rachunkowości, technik informatyk).
3.	**Zespół Szkół w Kocku**	1. liceum ogólnokształcące, 2. technikum (młodzież), 3. zasadnicza szkoła zawodowa.
4.	**Zespół Szkół w Ostrowie Lubelskim**	1. liceum ogólnokształcące, 2. technikum, 3. szkoła policealna.
5.	**Zespół Szkół w Kamionce**	1. liceum profilowane (profil usługowo – gospodarczy), 2. zasadnicza szkoła zawodowa
6.	**Zespół Szkół Ogólnokształcących w Michowie**	1. liceum ogólnokształcące
7.	**II Liceum Ogólnokształcące w Lubartowie**	1. liceum ogólnokształcące
8.	**Zespół Szkół w Firleju:**	1. liceum profilowane (profil zarządzanie informacją), 2. liceum ogólnokształcące, 3. szkoła policealna (technik informatyk).

Źródło: opracowanie własne na odstawie danych Wydziału Oświaty, Kultury, Zdrowia i Sportu w Starostwie Powiatowym w Lubartowie.

Ofertę edukacyjną uzupełniają dwie szkoły o profilu typowo zawodowym: Szkoła Umiejętności w Lubartowie oraz Technikum Zakładu Doskonalenia Zawodowego filia w Kocku, które również zapewniają uzyskanie świadectwa dojrzałości. Najbliższe uczelnie wyższe zlokalizowane są w Lublinie odległym o 55 km.

2.5.4. Kultura i sport

Centralnym ośrodkiem kulturalnym w gminie Ostrówek jest Gminna Biblioteka Publiczna. W swym zbiorze pod koniec roku 2006 posiadała prawie 19 000 woluminów. Z biblioteki regularnie korzysta prawie 500 czytelników.

Tabela 2.19. Biblioteki publiczne (31.12.2006).

Gmina	Placówki biblioteczne		Księgozbiór w tys. woluminów	Czytelnicy	Wypożyczenia w woluminach		Liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną
	ogółem	w tym biblioteki i filie			w tys.	na 1 czytelnika	
Abramów	4	2	14,7	981	24,9	25,3	1071
Firlej	3	3	23,1	1370	25,5	18,6	2057
Jeziorzany	1	1	7,8	505	8,7	17,2	2900
Kamionka	6	4	27,9	1183	22,0	18,6	1063
Kock	6	3	29,4	2155	68,1	31,6	1126
w tym miasto	1	1	17,1	1453	41,6	28,6	3474
Lubartów (m)	5	5	79,9	5532	98,2	17,8	4586
Lubartów	**13**	**5**	**38,1**	**1567**	**35,0**	**22,3**	**789**
Michów	2	2	28,3	1130	26,6	23,5	3198
Niedźwiada	4	4	26,0	1545	41,1	26,6	1588
Ostrów Lubelski	3	3	26,9	1458	29,6	20,3	1866
w tym miasto	1	1	15,5	965	17,3	17,9	2236
Ostrówek	**3**	**3**	**18,6**	**464**	**10,9**	**23,6**	**1381**
Serniki	4	4	20,2	1093	26,8	24,5	1210
Uścimów	3	2	11,5	646	7,9	12,3	1127
POWIAT	**57**	**41**	**352,2**	**19629**	**425,4**	**21,7**	**1586**
WOJEWÓDZTWO	**734**	**605**	**6879,6**	**415989**	**7941,5**	**19,1**	**2960**

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Województwo Lubelskie 2007. Podregiony, powiaty, gminy", Lublin 2007.

Biblioteka organizuje szereg imprez środowiskowych: zajęcia plastyczne, konkursy literackie, przeglądy piosenki dziecięcej i harcerskiej, wyświetlanie filmów na video, wystawy, wyjazdy do kin teatrów itp. Posiada dwie filie: w Tarkawicy i Leszkowicach.

Ambasadorem kultury gminy jest Zespół Ludowy „Ostrowianki". Powstał on z inicjatywy przewodniczącej Koła Gospodyń Wiejskich, Wandy Gadzałowej. Ma on na swym koncie wiele sukcesów, a do najważniejszych należą:

- III nagroda na Ogólnopolskim Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu w 1988 roku,
- I nagroda na III Krajowym Przeglądzie Wiejskich Zespołów Artystycznych w 1991 roku,
- Nagroda Główna „Złota Baszta" na Ogólnopolskim Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu w 1996 roku;
- I nagroda na Wojewódzkim Przeglądzie Twórczości Artystycznej Wsi w Lublinie.

Sport na terenie gminy opiera się na klubach sportowych. Należą do nich: Ludowy Zespół Sportowy „Flis" Leszkowice, Gminny Klub Sportowy „Ostrovia" oraz Uczniowskie Kluby Sportowe: „Gimnazjalista Ostrówek, „Ostrowiak" Ostrówek, „Leszko" Leszkowice i UKS Dębica. Podstawa działalnością tych klubów są sekcje piłki nożnej i siatkowej.

Należy stwierdzić, iż na terenie gminy obserwuje się **wysoką aktywność społeczną** w zakresie pielęgnacji kultury i tradycji oraz aktywności fizycznej. Podstawowym mankamentem, który utrudnia realizację oczekiwań społecznych jest niewielka ilość obiektów infrastruktury społecznej, w tym: świetlic, boisk, placów zabaw itp. Sytuację dodatkowo utrudnia zły stan techniczny istniejących obiektów oraz niewystarczające wyposażenie w podstawowy sprzęt. W związku z tym niezbędne będzie podjęcie działań, które zmienią tą niekorzystną sytuację.

2.5.5. Ochrona zdrowia

Przeprowadzone dotychczas badania wykazują, że największe zagrożenie dla zdrowia i życia tutejszej ludności stanowią choroby układu krążenia. Choroby te są dominującą przyczyną przedwczesnej umieralności. Szczególnie groźna jest choroba niedokrwienna serca, w tym zawał mięśnia sercowego, choroby naczyń mózgowych i nadciśnienie tętnicze. Należy zauważyć, iż choroby układu krążenia są główną przyczyną pobytu pacjenta w szpitalu i jedną z głównych przyczyn absencji chorobowej. Są też najczęstszą przyczyną zgłaszania się chorych do leczenia ambulatoryjnego. Kolejną grupę stanowią choroby nowotworowe, które od wielu lat wykazują stałą tendencję wzrostową w zakresie zachorowalności, chorobowości i umieralności. Obserwuje się przy tym wyższe natężenie umieralności w populacji mężczyzn niż wśród kobiet. Trzecią, co do wielkości grupą zagrożenia zdrowia i życia są urazy i zatrucia. Z uwagi na fakt, że w znacznym stopniu jest to teren rolniczy zatrucia

środkami ochrony roślin stanowią problem typowy dla tego regionu, a który nie dotyczy środowisk miejskich. Od kilku lat obserwuje się również tendencję wzrostową liczby chorych leczonych z powodu zaburzeń psychicznych[17].

Opieką zdrowotną na terenie gminy zajmuje się Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Ostrówku, który świadczy podstawowe usługi dla ludności. Natomiast najbliższe gabinety specjalistyczne i szpital powiatowy znajdują się w odległym o zaledwie kilka kilometrów Lubartowie. Tabela 2.20 przedstawia wykaz oddziałów SP ZOZ w Lubartowie z końca połowy 2005 roku. Należy jednak zwrócić uwagę, iż aktualnie placówka ta znajduje się w trakcie reorganizacji i restrukturyzacji. Kierunki tych zmian trudne są do przewidzenia, niemniej należy założyć, że w dalszym ciągu będzie świadczyła usługi dla ludności w zakresie zbliżonym do wcześniejszego.

Tabela 2.20. Wykaz oddziałów i ilości łóżek SP ZOZ w Lubartowie (30.06.2008).

Lp.	NAZWA ODDZIAŁU	LICZBA ŁÓŻEK
1.	Chirurgiczny ogólny	40
2.	Pediatryczny	28
3.	Intensywnej terapii i anestezjologii	5
4.	Otolaryngologiczny	20
5.	Ginekologiczno – położniczy	40
6.	Neonatologiczny	27
7.	Chirurgii urazowo - ortopedycznej	25
8.	Urologiczny	30
9.	Chorób wewnętrznych	83
10.	Neurologiczny	32
11.	Pulmonologii	32
12.	Terapii uzależnienia od alkoholu	30
13.	Nefrologiczny – pododdział interny	10
14.	Stacja dializ	10
15.	Szpitalny oddział ratunkowy	10

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Oświaty, Kultury, Zdrowia i Sportu w Starostwie Powiatowym w Lubartowie.

2.5.6. Pomoc społeczna

Na terenie gminy organizacją pomocy społecznej zajmuje się Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, mający swoją siedzibę w Ostrówku - Kolonii. Głównym celem jego działalności jest zaspokajanie niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin oraz umożliwienie im bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka oraz zapobieganie powstawaniu sytuacji zmuszających do korzystania z tego typu pomocy.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej prowadzi aktywną działalność w zakresie łagodzenia skutków przemian społecznych oraz problemów wynikających z tego faktu. Niemniej analiza danych statystycznych dotyczących pomocy społecznej z ostatnich kilku lat pozwala na wyciągnięcie wniosków, które prowadzą do następującej konkluzji: wzrost liczby beneficjentów pomocy społecznej oraz liczby udzielanych świadczeń sygnalizuje pogłębiające się

[17] „Informator Statystycznego Ochrony Zdrowia województwa lubelskiego", Lublin 2007.

problemy społeczne gminy. Zjawisko to jest obserwowane na terenie całego kraju, a szczególnie odczuwalne jest na tzw. „ścianie wschodniej".

W swojej działalności Ośrodek opiera się na współpracy z różnymi instytucjami. Na terenie gminy pojawia się coraz więcej organizacji podejmujących działalność oświatowo – wychowawczą, działalność sportową dla dzieci i młodzieży oraz oferujących pomoc dla rodzin. Szczególne miejsce wśród nich zajmują organizacje pozarządowe i grupy samopomocy.

W celu efektywnego wykorzystania dostępnych środków finansowych i innych instrumentów pomocy społecznej Rada Gminy Ostrówek w dniu 29 kwietnia 2006 roku przyjęła dokument pod nazwą „Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2006 – 2015"[18]. Dokument ten jest obecnie aktualizowany.

Zgodnie z podstawowym założeniem „Strategii…" dobrem nadrzędnym jest człowiek – jego potrzeby w kontekście zarówno indywidualnym, jak i społecznym. W związku z tym jej cele priorytetowe obejmują cztery sfery:

- gospodarczą,
- przestrzenną,
- socjalną,
- zasobów ludzkich.

Analiza danych statystycznych dotyczących beneficjentów pomocy społecznej wskazuje na to, iż z różnych form pomocy społecznej korzystała 1/5 mieszkańców gminy. Rzeczywista liczba osób objętych różnymi formami opieki społecznej w ostatnich trzech latach przedstawiona została na zamieszczonym poniżej wykresie. Analiza struktury i liczby różnych form pomocy udzielanej przez GOPS pozwala na wyodrębnienie najważniejszych problemów społecznych występujących na terenie gminy. Należą do nich:

- Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych
- Ubóstwo
- Bezrobocie
- Alkoholizm.

Wśród osób korzystających z różnych form pomocy społecznej największą grupę stanowią osoby w wieku 18 - 45 lat (43,7 %). Wiele świadczeń przyznaje się także dzieciom i młodzieży do lat 18.

2.5.7. Bezpieczeństwo

Na terenie gminy działa **10 jednostek OSP** zrzeszających 243 członków. Działają one w następujących miejscowościach:

- Antonówka,

[18] Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2006 – 2015, załącznik do uchwały nr XXVIII/139/2006 Rady Gminy Ostrówek z dnia 29 kwietnia 2006 roku.

- Babczyzna,
- Dębica,
- Jeleń,
- Kamienowola,
- Leszkowice,
- Ostrówek Kolonia,
- Tarkawica,
- Żurawiniec Kolonia,
- Żurawinie Wieś.

Jednostki posiadają podstawowe wyposażenie techniczne. Dziewięć jednostek posiada remizo – świetlice, zaś jedna garaż metalowy na sprzęt pożarniczy. Siedem jednostek posiada samochody. Wszystkie jednostki wyposażone są w motopompy (w sumie 20), węże pożarnicze, umundurowanie specjalistyczne oraz inny podstawowy sprzęt. Każda jednostka posiada syrenę alarmową, zaś **jednostka z Ostrówka, która włączona jest do Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego**, posiada radiowy system alarmowania DSP-50. Przeznaczony jest on do zdalnego uruchamiania syreny w jednostce na wypadek alarmu.

Zagrożenie pożarowe w gminie występuje w okresie żniw i omłotów, a także w okresie długotrwałej suszy. Szczególnie zagrożone są kompleksy leśne w Leszkowicach i Tarkawicy.

Na terenie gminy funkcjonuje również Posterunek Policji z siedzibą w Ostrówku, wchodzący w skład Komisariatu Policji w Kocku. Natomiast Komenda Powiatowa Policji ma swoją siedzibę w Lubartowie.

2.6. Przedsiębiorczość

Bazę ekonomiczną gminy Ostrówek pod koniec 2006 roku tworzyło **119 podmiotów gospodarczych**, z czego zdecydowana większość zaliczana była do sektora prywatnego (92,5%). W stosunku do 2000 roku zanotowano **wzrost liczby podmiotów gospodarczych z 115 do 119** w 2006 roku. Jednakże dynamika tego zjawiska w kolejnych latach była mocno zróżnicowana. W kolejnych latach liczba podmiotów gospodarczych przedstawiała się następująco:

- Rok 2000: 115 podmiotów gospodarczych;
- Rok 2001: 129 podmiotów gospodarczych;
- Rok 2002: 144 podmioty gospodarcze;
- Rok 2003: 142 podmioty gospodarcze;
- Rok 2004: 130 podmiotów gospodarczych;
- Rok 2005: 116 podmiotów gospodarczych;

- Rok 2006: 119 podmiotów gospodarczych[19].

Tabela 2.21. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON w 2006 roku (31.12.2006).

Gmina	Ogółem	Sektor		z ogółem					
				spółki handlowe					
		Publiczny	Prywatny	razem	w tym z udziałem kapitału zagranicznego	Spółki cywilne	Spółdzielnie	Fundacje, stowarzyszenia, organizacje społeczne	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą
Abramów	174	9	165	1	-	2	2	9	146
Firlej	191	20	171	2	-	8	2	13	143
Jeziorzany	133	9	124	2	-	4	4	12	99
Kamionka	341	17	324	15	3	15	2	17	264
Kock	396	25	371	4	-	16	6	14	325
w tym miasto	313	19	294	4	-	14	6	8	257
Lubartów (m)	2237	81	2156	73	6	168	12	36	1832
Lubartów	484	12	472	12	1	34	2	19	394
Michów	248	15	233	1	1	12	4	4	205
Niedźwiada	228	13	215	-	-	11	3	16	179
Ostrów Lubelski	249	23	226	4	-	10	5	16	181
w tym miasto	155	19	136	4	-	7	5	5	107
Ostrówek	**119**	**9**	**110**	**1**	**-**	**4**	**2**	**11**	**88**
Serniki	217	10	207	-	-	5	1	12	186
Uścimów	149	12	137	6	1	5	4	7	102
POWIAT	**5166**	**255**	**4911**	**121**	**12**	**294**	**49**	**186**	**4144**
WOJEWÓDZTWO	**150579**	**6069**	**144510**	**7324**	**883**	**10387**	**1237**	**5050**	**116433**

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Województwo Lubelskie 2007. Podregiony, powiaty, gminy", Lublin 2007

Powyższe dane wskazują na wzrost liczby podmiotów gospodarczych na terenie gminy. Wpisuje się to w obserwowany w naszym kraju w ostatnich kilkunastu miesiącach wyraźny wzrost gospodarczy, czego zapewne beneficjentami są również mieszkańcy gminy.

Przyjmując za miernik przedsiębiorczości liczbę podmiotów gospodarczych na 1 tysiąc mieszkańców, można stwierdzić, iż Gmina Ostrówek ze wskaźnikiem 28,7 należy do słabszych pod tym względem w powiecie lubartowskim.

Struktura działowa podmiotów gospodarki narodowej wykazuje, że najwięcej podmiotów działało w sekcji handel i naprawy – 28,6% wszystkich przedsiębiorstw na terenie gminy. Dużą rolę odgrywają też następujące sekcje:

- Budownictwo – 24,4%;
- Przetwórstwo przemysłowe: 8,4%;

[19]http://www.stat.gov.pl/bdr_n/app/dane_cechter.wymiary?p_nts=3&p_szuk=Radom&p_tery=1041&p_dane=0&p_kate=25&p_wyjscie=1

Tabela 2.22. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON według wybranych sekcji PKD w 2006 roku (31.12.2006).

Gmina	Ogółem	w tym								
		Rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo	przemysł		Budownictwo	Handel i naprawy	Hotele i restauracje	Transport, gospodarka magazynowa i łączność	Pośrednictwo finansowe	Obsługa nieruchomości
			razem	w tym przetwórstwo przemysłowe						
Abramów	174	8	9	9	31	62	2	16	2	15
Firlej	191	15	17	16	25	55	5	14	5	10
Jeziorzany	133	10	8	8	20	45	5	3	6	7
Kamionka	341	12	35	31	64	116	7	20	2	34
Kock	396	7	42	41	44	162	10	21	10	28
w tym miasto	313	4	39	38	27	128	8	15	10	24
Lubartów (m)	2237	18	236	231	250	818	71	118	88	276
Lubartów	484	22	91	85	70	170	9	21	10	34
Michów	248	13	29	28	32	86	7	21	8	15
Niedźwiada	228	6	31	29	37	71	5	18	4	16
Ostrów Lubelski	249	20	27	26	32	56	6	19	4	18
w tym miasto	155	8	9	8	18	39	5	14	3	13
Ostrówek	**119**	**6**	**10**	**10**	**26**	**34**	**2**	**5**	**4**	**7**
Serniki	217	9	28	22	49	49	5	14	1	31
Uścimów	149	15	11	9	30	40	3	6	1	11
POWIAT	**5166**	**161**	**574**	**545**	**710**	**1764**	**137**	**296**	**145**	**502**
WOJEWÓDZTWO	**150579**	**4339**	**13157**	**12834**	**14207**	**53060**	**4020**	**11047**	**5574**	**18579**

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Województwo Lubelskie 2007. Podregiony, powiaty, gminy", Lublin 2007.

Pod koniec 2006 roku działalność gospodarczą prowadziło 88 osób fizycznych. W kategorii tej widać zdecydowaną przewagę przedsiębiorców działających w sekcji handel i naprawy (36,4%) %) i budownictwie (26,1%).

Należy dodać, iż analiza rynków zbytu, które znajdują się w zasięgu miejscowych przedsiębiorców wskazuje, że są oni zaangażowani przede wszystkim w obsługę rynku lokalnego i regionalnego.

Tabela 2.23. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą wg wybranych sekcji.

Gmina	Ogółem	w tym

		Przetwórstwo przemysłowe	Budownictwo	Handel i naprawy	Hotele i restauracje	Transport, gospodarka magazynowa i łączność	Pośrednictwo finansowe	Obsługa nieruchomości i firm
Abramów	146	9	30	59	2	15	2	14
Firlej	143	13	24	51	4	13	5	9
Jeziorzany	99	6	20	43	5	3	6	3
Kamionka	264	23	63	103	4	19	2	28
Kock	325	33	44	150	10	20	9	23
w tym miasto	257	31	27	116	8	15	9	19
Lubartów (m)	1832	185	228	695	54	113	87	219
Lubartów	394	74	68	148	5	20	10	28
Michów	205	21	29	81	6	21	8	12
Niedźwiada	179	27	36	67	3	18	3	14
Ostrów Lubelski	181	24	30	50	6	18	4	13
w tym miasto	107	7	16	33	5	13	3	8
Ostrówek	**88**	**9**	**23**	**32**	**2**	**5**	**4**	**6**
Serniki	186	22	49	46	5	14	1	30
Uścimów	102	7	29	35	-	6	1	4
POWIAT	**4144**	**453**	**673**	**1560**	**106**	**285**	**142**	**403**
WOJEWÓDZTWO	**116433**	**10029**	**12617**	**44750**	**3200**	**10135**	**5221**	**13718**

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Województwo Lubelskie 2007. Podregiony, powiaty, gminy", Lublin 2007.

Podsumowując należy dodać, iż tempo rozwoju przedsiębiorczości na terenie całego powiatu lubartowskiego, w tym również na terenie Gminy Ostrówek, należy do przeciętnych w skali województwa. Pod tym względem powiat zajmuje dziewiąte miejsce wśród powiatów ziemskich Lubelszczyzny, co znajduje potwierdzenie w analizach GUS.

Należy zauważyć, iż dobrze funkcjonująca przedsiębiorczość (w tym mała i średnia) stanowi podstawę do budowania konkurencyjności lokalnej, a co za tym idzie również i regionalnej gospodarki. Tymczasem sektor małych i średnich przedsiębiorstw na Lubelszczyźnie, a tym samym i na terenie Gminy Ostrówek, należy do najsłabiej rozwiniętych i boryka się z wieloma poważnymi problemami rozwojowymi. Pozytywne zjawiska gospodarcze hamowane są przez liczne bariery formalno - prawne prowadzenia działalności gospodarczej, a także wciąż słabo rozwinięty system samorządu gospodarczego i instytucji wspierania biznesu.

Aktualnie do najważniejszych utrudnień związanych z rozwojem tego sektora na terenie gminy można zaliczyć:

- Funkcjonowanie przedsiębiorstw w tradycyjnych sektorach produkcji i usług;
- Niskie zatrudnienie i niskie kapitały własne;
- Niski poziom konkurencyjności produktowej, technologicznej i organizacyjnej;
- Niewielkie zaangażowanie przedsiębiorstw w działalność eksportową;
- Brak mocnych powiązań kooperacyjnych z partnerami w kraju i za granicą.

Należy jeszcze uzupełnić, iż na terenie gminy nie funkcjonują instytucje wspierające biznes. Najbliższe tego typu placówki znajdują się w położonym w odległości ok. 20 km Lubartowie.

2.7. Rolnictwo

Według danych uzyskanych w trakcie Powszechnego Spisu Rolnego w 2002 roku na terenie gminy Ostrówek funkcjonowało **1049 gospodarstw rolnych**, z czego 946 (90,2%) miało powierzchnię powyżej jednego ha[20]. Największą grupę tworzyły gospodarstwa o powierzchni od 1 do 5 ha, których było łącznie 515, co stanowiło 49% wszystkich gospodarstw na terenie gminy. Uwagę zwraca niewielka liczba gospodarstw o powierzchni powyżej 15 ha – 4,2%. Fakt ten świadczy o znacznym rozdrobnieniu gospodarstw i mało efektywnej strukturze agrarnej.

Tabela 2.24. Gospodarstwa rolne w gminie Ostrówek (na tle innych gmin powiatu).

Gmina	Ogółem (w szt.)	Liczba gospodarstw wg grup obszarowych				
		do 1 ha	1 – 5 ha	5 – 10 ha	10 – 15 ha	15 ha i więcej
Abramów	1018	94	340	391	134	59
Firlej	1605	265	803	418	88	31
Jeziorzany	803	247	322	157	56	21
Kamionka	1659	345	755	392	101	66
Kock	1275	220	583	349	91	32
Lubartów miasto	711	443	254	9	3	2
Lubartów	2494	718	1398	303	44	31
Michów	1652	299	656	491	146	60
Niedźwiada	1508	257	739	408	76	28
Ostrów Lub.	1387	298	538	392	99	60
Ostrówek	**1049**	**103**	**412**	**368**	**122**	**44**
Serniki	1154	133	474	442	79	26
Uścimów	912	192	306	232	97	85
OGÓŁEM	**17227**	**3614**	**7580**	**4352**	**1136**	**545**

Źródło: Powszechny Spis Rolny 2002, www.stat.gov.pl.

Według danych pochodzących z tego samego źródła **struktura zasiewów** głównych ziemiopłodów przedstawiała się następująco:

- zboża: 3370,39 ha,
- ziemniaki: 541,24 ha,
- rośliny pastewne: 49,68 ha,
- warzywa: 25,17 ha,
- inne (strączkowe, buraki cukrowe, rzepak i inne): 104,06 ha.

Łączna powierzchnia zasiewów w tym okresie wynosiła 4040,86 ha.

[20] Powszechny Spis Rolny 2002, www.stat.gov.pl.

Powierzchnia upraw sadowniczych zajmowała natomiast 7,94 ha, co stanowi zaledwie 0,8% ogólnej powierzchni sadowniczej na terenie powiatu. Jest to zdecydowanie najniższy wskaźnik w tej kategorii wśród wszystkich gmin.

Gmina Ostrówek zajmuje czwarte miejsce w powiecie po pod względem obsady zwierząt gospodarskich na 100 ha UR i wynosi ona 49 sztuk dużych. Dla porównania średnia powiatowa wynosi 41 sztuk.

Tabela 2.25. Pogłowie zwierząt gospodarskich w gminie Ostrówek.

Wyszczególnienie	Bydło		Trzoda chlewna		Owce	Kozy	Konie	Pnie pszczele
	ogółem	w tym krowy	ogółem	w tym lochy				
	w sztukach							
Ostrówek	1905	1116	8242	889	112	68	305	144

Źródło: opracowanie własne na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego 2002, www.stat.gov.pl.

W hodowli drobiu zdecydowanie dominuje drób kurzy, którego pogłowie stanowi 70,5% tej grupy hodowlanej. Należy przy tym zwrócić uwagę na ponad 65% udział kur „niosek", co świadczy, iż hodowla drobiu kurzego nie służy przede wszystkim zaspokajaniu bieżących potrzeb mieszkańców, ale ma także charakter gospodarczy. Podkreślić również należy dość duże znaczenie hodowli gęsi – 24,0% ogólnej hodowli drobiu na terenie gminy.

Tabela 2.26. Pogłowie drobiu w gminie Ostrówek.

Wyszczególnienie	Drób ogółem	Drób kurzy		Indyki	Gęsi	Kaczki	Drób pozostały
		razem	w tym nioski				
	w sztukach						
Ostrówek	17980	12673	8274	301	4320	640	46

Źródło: opracowanie własne na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego 2002, www.stat.gov.pl.

Gmina Ostrówek należy do przeciętnych w powiecie pod względem liczby gospodarstw ponoszących nakłady na rozwój produkcji rolnej. Struktura wydatków w 2002 roku przedstawia się następująco:

- budowa i modernizacja budynków gospodarczych: 79 gospodarstw;
- zwiększenie stada podstawowego i zmiana kierunku produkcji zwierzęcej: 59 gospodarstw;
- nowe nasadzenia i zmiana kierunku produkcji roślinnej: 18 gospodarstw;
- zalesienia: 9 gospodarstw;
- zakup nawozów, wapna i środków ochrony roślin: 783 gospodarstwa.

Pod względem liczby gospodarstw ponoszących wydatki inwestycyjne gmina zajmuje w zależności od rodzaju zakupu 2 – 8 miejsce w powiecie. Istotne z punktu widzenia efektywności produkcji rolnej jest zaopatrzenie

w odpowiednie urządzenia i maszyny. Poniżej przedstawiony jest ich zbilansowany zasób:

- ciągniki: 484;
- samochody ciężarowe: 15;
- kombajny zbożowe: 56;
- kombajny ziemniaczane: 47;
- siloso – kombajny: 5;
- dojarki bańkowe: 27;
- schładzarki do mleka: 115.

Pod tym względem gmina osiąga wskaźniki zbliżone do średniej powiatowej.

Rolnictwo jest podstawowym źródłem utrzymania mieszkańców gminy. Należy jednak stwierdzić, iż jego poziom w kontekście wyposażenia w narzędzia i środki produkcji a także stosowania nowoczesnych technologii należy uznać za przeciętny. Istnieją wprawdzie kategorie, w których gmina należy do przodujących, ale dotyczy to tylko skali powiatu. Należy zatem uznać, iż ten **sektor wymagał będzie znacznego wsparcia zarówno na poziomie organizacyjno - prawnym, jak i doradczo – szkoleniowym**.

2.8. Zagospodarowanie przestrzenne

2.8.1. Sieć drogowa

Podstawową sieć komunikacyjną tworzą drogi gminne. Zgodnie z powszechnie stosowanymi założeniami powinny one zapewniać dogodne połączenia pomiędzy miejscowościami położonymi na terenie gminy. Biorąc pod uwagę wielkość gminy oraz liczbę miejscowości, sieć tą można uznać za rozwiniętą w sposób zadowalający. Wskaźnik gęstości osiąga wartość 36,8 km/100 km². **Całkowita długość sieci dróg gminnych wynosi 58,5 km**, z czego **8,4 km (14,4%) posiada nawierzchnię utwardzoną**. Należy jednak podkreślić zły stan techniczny niektórych odcinków o nawierzchni bitumicznej, kwalifikujący je do pilnej modernizacji lub remontu. Powyższą informację należy uzupełnić o drogi dojazdowe do gruntów rolnych i leśnych, niezaliczonych do żadnej kategorii dróg publicznych. Ich długość na terenie gminy wynosi 249 km, współczynnik gęstości wynosi: 156 km/100 km².

Należy również wskazać pewne mankamenty wynikające z braku lub złego stanu obiektów inżynierskich towarzyszących drogom, w tym: chodników, oświetlenia, przejść dla pieszych itp.

Tabela 2.27. Drogi gminne (stan na dzień 31.12.2007).

Łączna długość	Utwardzone o nawierzchni asfaltowej lub betonowej	Gruntowe ulepszone (kamień, żwir, żużel)	Gruntowe zwykłe
km	km	km	km
58,5	8,4	50,1	249

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Ostrówek.

Drogi powiatowe na terenie gminy tworzą sieć o długości 51,7 km. W porównaniu do stanu technicznego dróg gminnych, w tej kategorii widać znacznie lepszą sytuację – **71% dróg powiatowych na terenie gminy posiada nawierzchnię utwardzoną**. Jednakże stan techniczny znacznej części odcinków wskazuje na konieczność podjęcia prac modernizacyjnych. W zakresie tym niezbędne będzie nawiązanie współpracy z Zarządem Dróg Powiatowych w Lubartowie w celu podjęcia wspólnych działań.

Tabela 2.28. Drogi powiatowe (stan na dzień 31.12.2007).

Łączna długość	Utwardzone o nawierzchni asfaltowej lub betonowej		Gruntowe ulepszone (kamień, żwir, żużel)		Gruntowe zwykłe	
Km	km	%	km	%	km	%
51,7	36,7		14,7	-	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Ostrówek.

Przez teren gminy na odcinki ponad 1 km przebiega także **droga wojewódzka nr 815**, która tworzy powiązania komunikacyjne gminy w kierunku drogi krajowej nr 19 oraz w przeciwnym kierunku do przejścia drogowego w Sławatyczach. Na podstawie zamieszczonej poniżej mapy należy ocenić, iż w/w drogi wojewódzkie zostały zaliczone do szlaków o dobrej jakości nawierzchni. W fachowej nomenklaturze ocenione zostały jako „czarne o lokalnej śliskości”[21].

[21] http://www.zdw.lublin.pl/viewpage.php?page_id=4.

Ryc. 2.3. Mapa stanów nawierzchni dróg wojewódzkich.

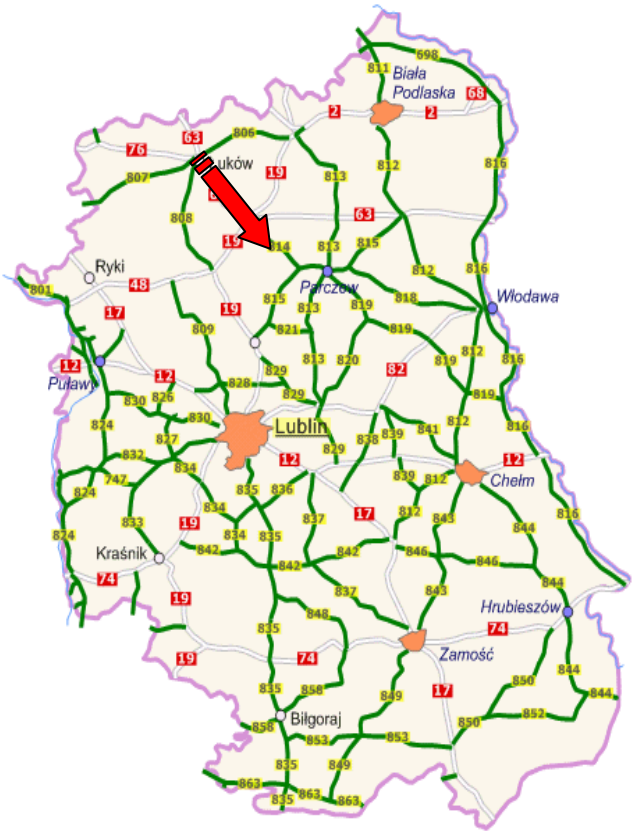

Źródło: http://www.zdw.lublin.pl/viewpage.php?page_id=4.

Podsumowując należy stwierdzić, iż zarówno **wewnętrzna i zewnętrzna dostępność komunikacyjna gminy kształtuje się na przeciętnym poziomie**. Gmina posiada bezpośredni dostęp do drogi wojewódzkiej, ale poprzez drogę gruntową, a przez nią pośrednio do drogi krajowej nr 19, co tworzy powiązania o zasięgu regionalnym, krajowym i międzynarodowym. Istotnym **mankamentem, szczególnie w kontekście dróg gminnych i powiatowych, jest ciągle jeszcze duża ilość odcinków o nawierzchni gruntowej a także ulepszonej żwirem lub tłuczniem**. Ponadto **duża część dróg o nawierzchni bitumicznej wymaga pilnych remontów**, a w niektórych przypadkach modernizacji. Ten element infrastruktury technicznej powinien być jednym z głównych kierunków działań inwestycyjnych gminy.

2.8.2. Zaopatrzenie w wodę

Na potrzeby zbiorowego zaopatrzenia mieszkańców w wodę korzysta się głównie z wód zalegających w utworach poziomu kredowego, sporadycznie tylko z wód występujących na poziomach trzeciorzędu i czwartorzędu. Od wielu lat prowadzona jest tutaj systematyczna budowa studni wierconych w celu zapewnienia wody głębinowej dla celów konsumpcyjnych oraz dla potrzeb przemysłu. Funkcjonuje tutaj **trzy ujęcia wody** w następujących miejscowościach:

- Dębica,
- Leszkowice,
- Ostrówek Kolonia.

Tabela 2.29. Komunalne ujęcia wód w gminie Ostrówek (30.06.2006).

Lokalizacja	Planowana przepustowość (m^3/d)	Aktualnie wykorzystywana przepustowość (m^3/d)
Ostrówek Kolonia	1207,2	136
Dębica	448,8	132
Leszkowice	600	59

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Ostrówek.

Zestawienie zasobów wód głównego użytkowego poziomu wodonośnego przedstawia tabela zamieszczona poniżej.

Tabela 2.30. Zasoby wód głównego użytkowania gminy Ostrówek (na tle innych gmin powiatu).

Gmina	Zasoby dyspozycyjne wg pozwolenia wodno – prawnego (m^3/d)	Suma zasobów eksploatacyjnych ujęć wg dokumentacji w kat. „B" (m^3/d)	Pobór wody przez ujęcia komunalne (m^3/d)
Abramów	180	2784	451
Firlej	1288	2904	495
Jeziorzany	693	2856	330
Kamionka	520	4464	345
Kock	750	3240	312
Lubartów miasto	5200	21120	3800
Lubartów	340	3530	280
Michów	469	4824	411
Niedźwiada	558	4968	500
Ostrów Lub.	595	6384	317
Ostrówek	**285**	**2448**	**204**
Serniki	325	3984	382
Uścimów	480	4896	217
POWIAT	**11683**	**68402**	**8040**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Ostrówek.

Długość rozdzielczej sieci wodociągowej na terenie gminy wynosi 73,1 km. Do sieci przyłączonych jest 1012 gospodarstw domowych, co stanowi **76,2% wszystkich gospodarstw domowych na terenie gminy** (1329 gospodarstw domowych).

Tabela 2.31. Wodociągi (stan na 30.06.2008).

Długość sieci bez przyłączy	Przyłącza	
Km	Liczba podłączonych gospodarstw domowych (szt.)	Długość (km)
73,1	1012	73,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Ostrówek.

2.8.3. Infrastruktura ochrony środowiska

Długość sieci kanalizacji sanitarnej na terenie gminy wynosi 7,1 km. Przyłączonych jest do niej 160 gospodarstw domowych, co stanowi **ok. 12%**

wszystkich gospodarstw domowych na terenie gminy. Niejako uzupełnieniem tego systemu są zbiorniki bezodpływowe (szamba), których na terenie gminy funkcjonuje aktualnie 401. Niepokojący jest fakt, iż po uwzględnieniu ilości gospodarstw domowych podłączonych do sieci kanalizacji sanitarnej oraz gospodarstw posiadających szamba, **ponad 50% gospodarstw domowych pozostaje poza systemem**, dokonując zrzutu nieczystości do środowiska.

Tabela 2.32. Kanalizacja (stan na 30.06.2008).

Długość sieci	Przykanaliki	
km	Długość (km)	Liczba podłączonych gospodarstw domowych (szt.)
7,1	7105	160

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Ostrówek.

Ścieki odprowadzane są do **oczyszczalni ścieków w Ostrówku – Kolonii**, która aktualnie **wykorzystywana jest w ok.1/3 jej mocy przerobowej**. Stwarza to możliwości kontynuacji rozbudowy sieci kanalizacji sanitarnej i pełniejsze wykorzystanie opisywanego obiektu.

Tabela 2.33. Oczyszczalnie ścieków (stan na 30.06.2008).

Lokalizacja (miejscowość oraz nazwa ewentualnego zarządcy lub właściciela)	Planowana przepustowość (m^3/d)	Aktualnie wykorzystywana przepustowość (m^3/d)	Liczba oczyszczalni przydomowych na terenie gminy
Gminna Oczyszczalnia Ścieków w Ostrówku-Kolonii	110 m^3/d	30 m^3/d	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Ostrówek.

W miejscowości Luszawa funkcjonuje **gminne wysypisko śmieci** o powierzchni 0,83 ha i kubaturze 5500 m^3. **Okres zakończenia jego eksploatacji określony jest na rok 2010**.

Należy podkreślić, iż **Gmina jest członkiem Związku Komunalnego Gmin Ziemi Lubartowskiej**, który w zakresie zagospodarowania przestrzennego realizuje następujące zadania:

- tworzenie warunków do bardziej efektywnego użytkowania zasobów gmin;
- rozwiązywanie problemów związanych z ochroną środowiska naturalnego, a głównie prowadzenie gospodarki odpadami;
- poprawa jakości życia mieszkańców Gmin uczestników;
- wzrost atrakcyjności turystycznej terenów Związku i okolicy;
- rozwój obszarów sportowo – rekreacyjnych;
- realizację wspólnych programów o znaczeniu ponadlokalnym z wykorzystaniem środków przedakcesyjnych i strukturalnych.

Przeprowadzona powyżej analiza zasobów wskazuje, iż **jednym głównych problemów, a zarazem istotną barierą rozwojową gminy jest brak**

kompletnej sieci kanalizacyjnej. Powoduje to szereg problemów i utrudnień, wśród których do najważniejszych należą:

- Zagrożenie zdrowotne mieszkańców miejscowości objętej zasięgiem projektu;
- Zagrożenie ekologiczne;
- Niska atrakcyjność inwestycyjna obszaru związaną z niekompletnym uzbrojeniem terenu;
- Utrudnienia w prowadzeniu rolniczej i pozarolniczej działalności gospodarczej;
- Niski komfort życia mieszkańców.

Sytuacja ta w znaczący sposób obniża możliwości rozwojowe i zwiększa zagrożenie marginalizację gminy zarówno w kontekście gospodarczym jak i społecznym.

2.8.4. Elementy innej infrastruktury

Istotnym elementem zagospodarowania przestrzennego jest **sieć energetyczna** funkcjonująca na terenie gminy. Analizując jej zasięg, należy uznać, że jest ona rozwinięta w stopniu zadowalającym. Niemniej jednak niektóre jej odcinki należałoby zmodernizować ze względu na zużycie związane z długotrwałym użytkowaniem. Istotnym problemem będzie uzbrojenie w sieć energetyczną terenów przewidzianych pod budownictwo i inwestycje.

Teren gminy obsługiwany jest obecnie przez **trzy centrale telefoniczne (automatyczne)**, które posiadają łącznie 1022 numery. Aktualnie wykorzystywanych jest 893, w tym:

- 851 telefonów prywatnych;
- 38 telefonów biurowych;
- 4 aparaty wrzutowe ogólnodostępne.

Tereny należące do gminy pozostają w zasięgu telefonii komórkowej Plus GSM, Orange, Play oraz ERA.

Na terenie gminy **nie ma odrębnej infrastruktury teleinformatycznej** umożliwiającej dostęp do szerokopasmowego Internetu. Usługi tego typu realizowane są przez TP S.A. w ramach posiadanej infrastruktury własnej. Usługi takie świadczy również firma INTERDUO z Lubartowa.

2.8.5. Tereny inwestycyjne

Łączna powierzchnia terenów inwestycyjnych na terenie gminy **wynosi 333 ha**, z czego **13 ha stanowi w 100% własność gminy**. Obszar o powierzchni 170 ha, stanowiący w 75 % własność Samorządu Województwa, pierwotnie przeznaczony był na lotnisko regionalne. Niemniej zmiany w zamierzeniach inwestycyjnych władz województwa przeniosły docelową lokalizację lotniska

do Świdnika. W związku z tym ten dość rozległy obszar aktualnie nie ma swojego przeznaczenia.

2.9. Analiza budżetu gminy

Analiza budżetu gminy Ostrówek **obejmuje lata 2000 – 2007** i opiera się na danych pochodzących z Banku Danych Regionalnych Głównego Urzędu Statystycznego[22] oraz informacji przekazanych bezpośrednio przez pracowników Urzędu Gminy. Z uwagi na czas sporządzania niniejszego opracowania nie brano pod uwagę danych dotyczących roku budżetowego 2008. **Celem tej analizy jest zbadanie możliwości inwestycyjnych gminy w kontekście zadań strategicznych określonych w niniejszym dokumencie**. W związku z tym skoncentrowano się na takich elementach budżetu jak:

- Dochody budżetu gminy ogółem;
- Dochody własne;
- Wydatki z budżetu ogółem;
- Wydatki inwestycyjne.

Dochody budżetu gminy Ostrówek w latach 2000 – 2007 przedstawione zostały w zestawieniu zamieszczonym poniżej.

Tabela 2.34. Dochody budżetu gminy w latach 2001 – 2007.

Lata	Dochody ogółem (PLN)	Dochody własne (PLN)	Inflacja	Udział dochodów własnych w dochodach gminy (%)
2001	4 314 445	894 200	3,6	20,73
2002	5 210 380	913 764	0,8	17,54
2003	5 691 998	958 163	1,7	16,83
2004	5 783 862	1 016 161	4,4	17,57
2005	7 493 161	1 049 746	0,7	14,01
2006	7 733 755	1 199 594	1,4	15,51
2007	8 226 420	1 400 560	4,0	17,03

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Ostrówek i BDR, www.stat.gov.pl.

Analiza powyższych danych wskazuje na **trwały, znacznie przewyższający inflację wzrost dochodów gminy**. Związane jest to przede wszystkim z rozszerzeniem kompetencji gminy, a co za tym idzie zwiększeniem kwot poszczególnych dotacji i subwencji. Natomiast **dochody własne utrzymują się na stałym poziomie wynoszącym od prawie 14 do ok. 20% dochodów gminy ogółem** (przeciętnie 17,03%). Szczegółowa struktura dochodów przedstawiona została w poniższej tabeli.

Tabela 2.35. Struktura dochodów w latach 2001 - 2007.

[22] Bank Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl.

Lata	Dochody ogółem (PLN)	Dochody własne (PLN)	Subwencje ogólne	Dotacje	Środki ze źródeł pozabudżetowych
2001	4.314.445	894.200	2.572.044	818.201	30.000
2002	5.210.380	913.764	3.024.235	902.381	370.000
2003	5.691.998	958.163	3.351.943	706.319	675.573
2004	5.783.862	1.016.161	3.749.884	756.723	261.094
2005	7.493.161	1.049.746	3.746.529	2.050.883	646.003
2006	7.733.755	1.199.594	4.188.027	2.346.134	-
2007	8.226.420	1.400.560	4.618.493	2.137.960	69.407

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Ostrówek.

Dochody własne gminy tworzone są m.in. przez następujące składniki:

- Podatek rolny;
- Podatek od nieruchomości;
- Podatek od środków transportowych;
- Wpływy z innych lokalnych opłat;
- Wpływy z opłaty skarbowej;

W latach 2002– 2007 widać wyraźny wzrost dochodów gminy ogółem i dochodów własnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Zanotowana została stała tendencja wzrostowa w obu kategoriach, a dynamika tego zjawiska w kolejnych latach utrzymuje się na podobnym poziomie.

Tabela 2.36. Dochody budżetu w przeliczeniu na jednego mieszkańca w latach 2001 - 2007.

Lata	Dochody budżetowe ogółem na 1 mieszkańca (PLN)	Dochody własne na 1 mieszkańca (PLN)
2001	1.048,72	217,36
2002	1.255,82	220,24
2003	1.341,82	225,88
2004	1.391,69	244,50
2005	1.803,84	252,71
2006	1.866,70	289,55
2007	1.912,68	325,64

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Ostrówek.

Dość ciekawie wygląda porównanie dochodów i wydatków budżetu Gminy w latach 2000 – 2007. W pierwszej fazie w latach 2001 – 2004 na ogół notowany był deficyt budżetowy. Natomiast w latach 2005 - 2007 widać nadwyżkę dochodów nad wydatkami i tendencja ta wydaje się być trwała.

Tabela 3.37. Dochody i wydatki budżetu gminy w latach 2001 – 2007.

Lata	Dochody ogółem (PLN)	Wydatki ogółem	Dochody - wydatki
2001	4.314.445	4.567.352	- 252.907
2002	5.210.380	5.373.307	- 162.927

2003	5.691.998	5.481.178	210.820
2004	5.783.862	5856.946	- 73.084
2005	7.493.161	7.117.115	376.046
2006	7.733.755	7.408.874	324.881
2007	8.226.420	7.909.074	317.346

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Ostrówek.

W latach 2004 – 2006 wydatki inwestycyjne gminy kształtowały się na poziomie 12 – 23% wydatków ogółem. W porównaniu do większości gmin wiejskich województwa lubelskiego, Gmina Ostrówek w tym względzie należy do przeciętnych jednostek samorządu terytorialnego. Należy jeszcze zauważyć, iż poziom zadłużenia gminy spełnia warunki określone w art. 169 i 170 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 roku o finansach publicznych[23].

Tabela 2.38. Wydatki inwestycyjne budżetu gminy w latach 2001 – 2007.

Lata	**Wydatki ogółem** (PLN)	**Wydatki inwestycyjne** (PLN)	**Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach Gminy** (%)
2004	5.856.946	1.357.158	23,17
2005	7.117.115	1.628.897	22,89
2006	7.408.874	791.495	10,68
2007	7.909.074	997.212	12,61

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Ostrówek.

Podsumowując należy stwierdzić, iż Gmina Ostrówek pod względem finansowo – prawnym jest w stanie wygenerować środki finansowe niezbędne do realizacji założeń niniejszego dokumentu. Niezbędne jednak będzie posiłkowanie się środkami zewnętrznymi pochodzącymi z budżetu Unii Europejskiej oraz innych zewnętrznych źródeł dofinansowania. Szczegółowo wskazane zostały one w podrozdziale 7.2 Źródła finansowania".

2.10. Jakość rządzenia

Jakość rządzenia jest pojęciem dość szerokim i dotyczy wielu aspektów życia społecznego i gospodarczego gminy. Na potrzeby niniejszego opracowania skoncentrowano się przede wszystkim na praktyce planowania strategicznego oraz jej realizacji, działaniach promocyjnych, a także jakości i kompetencji zatrudnionej kadry urzędniczej.

Gmina Ostrówek posiada większość wymaganych prawem i praktyką dokumentów strategicznych. Ogólne założenia polityki rozwoju realizowane były w oparciu o „Strategię Rozwoju Gminy Ostrówek"[24] opracowaną w 2000

[23] Ustawa z dnia 30 czerwca 2005 roku o finansach publicznych, Dz.U.05.249.2104.

[24] Uchwała Nr XIII/88/2000 z dnia 27. 05.2000r w sprawie przyjęcia i realizacji Podstaw Strategii Rozwoju Społeczno Gospodarczego.

roku i uszczegółowioną w 2004 roku w postaci „Planu rozwoju lokalnego na lata 2004 – 2013”[25]. „Studium uwarunkowań i kierunków rozwoju przestrzennego Gminy Ostrówek” uchwalono w 2002 roku[26]. Następnie opracowano „Miejscowy Plan zagospodarowania przestrzennego obszaru funkcjonalnego portu lotniczego Lublin - Niedźwiada w miejscowości Leszkowice”[27]. Aktualnie opracowywany jest „Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Ośrodka Gminnego obejmujący wsie: Ostrówek-Kolonia, Cegielnia, Kamienowola, Ostrówek, Luszawa”.

Polityka w zakresie ochrony środowiska została szczegółowo uregulowana w dwóch innych dokumentach o charakterze strategicznym, tj. „Gminnym Programie Ochrony Środowiska[28]” oraz „Planie gospodarki odpadami dla Związku Komunalnego Gmin Ziemi Lubartowskiej na lata 2006 – 2009[29]”. Należy tutaj uzupełnić, iż Gmina Ostrówek jest członkiem związku od chwili jego powstania.

Kwestie związane z polityką społeczną zostały zawarte w „Gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych na terenie gminy Ostrówek[30]. Nieco innych zagadnień dotyczy kolejny dokument, którym jest „Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Ostrówek na lata 2005 – 2009”[31]. Z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego uchwalony został „Gminny Program Ochrony Zabytków w Gminie Ostrówek”[32].

W zakresie promocji należy zauważyć, iż działalność gminy prowadzona była dotychczas na niewielką skalę. Funkcjonuje wprawdzie strona internetowa gminy, brakuje jednak w niej elementów typowo promocyjnych, pełni raczej rolę ogólnoinformacyjną. Gmina w ograniczonym stopniu uczestniczy w targach krajowych i międzynarodowych, korzystając przy tym na ogół ze wsparcia instytucji zewnętrznych. Nie prowadzi również aktywnej współpracy międzynarodowej, która może być ważnym instrumentem promowania i przyciągania turystów lub inwestorów z zewnątrz. W związku z tym w przyszłych działaniach należy dążyć do zwiększenia aktywności gminy w zakresie promocji i współpracy międzynarodowej.

---

[25] Uchwała Nr XIII/65/2004 z dnia 29.06.2004 w sprawie przyjęcia Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Ostrówek.

[26] Nr XV/72/2004 z dnia 25-09-2004 w sprawie uchwalenia Studium Uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Ostrówek.

[27] Uchwała Nr XXI/111/2005 z dnia 28-06-2005 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru funkcjonalnego Regionalnego Portalu Lotniczego " Lublin-Niedźwiada" na terenie gminy Ostrówek.

[28] Uchwała Nr XXIII/120/05 z dnia 29.10.2005r. w sprawie uchwalenia Gminnego Programu Ochrony Środowiska”.

[29] Plan Gospodarki Odpadami dla Związku Komunalnego Gmin Ziemi Lubartowskiej na lata 2006 – 2009, załącznik do Uchwały nr V/33/07 Rady Gminy Lubartów z dnia 19 marca 2007 roku w sprawie przyjęcia „Planu Gospodarki Odpadami dla Związku Komunalnego Gmin Ziemi Lubartowskiej na lata 2006 – 2009”.

[30] Uchwała Nr XXVIII/139/06 z dnia 29.04.2006 w sprawie przyjęcia Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na terenie gminy Ostrówek.

[31] Uchwała Nr XVIII/89/2005 z dnia 05.02.2005r w sprawie Programu Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Ostrówek na lata 2005-2009.

[32] Uchwała Nr VII/41/07 z dnia 28.08.2007 r. w sprawie Programu Ochrony Zabytków na terenie gminy Ostrówek.

Kadra pracownicza zatrudniona w Urzędzie Gminy oraz jednostkach organizacyjnych prezentuje wysoki poziom merytoryczny. Większość pracowników posiada wykształcenie średnie i wyższe, wsparte dodatkowymi kursami i szkoleniami, także studiami podyplomowymi. Niemniej w związku z wprowadzaniem nowych przepisów prawnych, okresów przejściowych osiągania standardów określonych w Unii Europejskiej oraz nowych procedur, np. związanych z funduszami europejskimi, niezbędne będzie podjęcie działań zmierzających do podnoszenia kwalifikacji pracowników. Działania tego typu mogą przynieść realne korzyści dla gminy, np. poprzez zwiększenie środków finansowych pozyskanych ze źródeł zewnętrznych.

Tabela 2.39. Wykształcenie pracowników UG i jednostek organizacyjnych gminy.

Wykształcenie pracowników UG	Udział % w liczbie ogólnej pracowników
Wyższe + podyplomowe	16
Wyższe	5
Średnie	66
Podstawowe	13

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Ostrówek.

3. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE ROZWOJU

Rozwój Gminy Ostrówek uzależniony będzie również od szeregu czynników zewnętrznych. Niektóre z nich będą miały pozytywny wpływ na rozwój, natomiast inne mogą w sposób istotny przyczynić się do ograniczania korzystnych zjawisk społecznych i gospodarczych. W niniejszej analizie przedstawiona została krótka charakterystyka najważniejszych pozytywnych i negatywnych zjawisk, mogących w znaczący sposób wpłynąć na dalszy rozwój gminy. Jest ona niejako uzupełnieniem diagnozy gminy, która z założenia koncentrowała się na uwarunkowaniach wewnętrznych. Podkreślić należy, iż od precyzyjnego określenia roli i znaczenia tych zjawisk w dużej mierze zależeć będzie właściwe określenie strategicznej wizji rozwoju gminy.

Do pierwszej grupy głównych czynników zewnętrznych, mogących **pozytywnie wpłynąć na rozwój gminy**, należeć będą czynniki związane

z członkostwem Polski w Unii Europejskiej. Z pewnością zaliczyć do nich można:

- **Postępujące procesy integracyjne w Unii Europejskiej**, dokonujące się w wymiarze przestrzennym, społecznym i gospodarczym. Z licznych analiz oceniających możliwy wpływ procesów integracyjnych na rozwój Lubelszczyzny wynika, że w dłuższej perspektywie czasu należy spodziewać się szeregu pozytywnych zjawisk związanych z modernizacją gospodarki i infrastruktury technicznej, napływem inwestycji i nowych technologii, rozwojem nowych form zatrudnienia, a także poprawą poziomu wykształcenia i jakości życia mieszkańców regionu.
- **Transfer do regionu znacznych środków finansowych** związanych z realizacją przez Polskę programów współfinansowanych z budżetu Unii Europejskiej szacuje się, że w latach 2007-2015 łączny napływ środków z UE do województwa lubelskiego może wynieść ok. 5 mld euro. Około 60% tych środków (3 mld euro) będzie pochodzić z programów realizowanych w ramach unijnej polityki spójności, natomiast pozostała kwota (2 mld euro) będzie dostępna w ramach wdrażanych w województwie lubelskim instrumentów Wspólnej Polityki Rolnej.
- **Rozwój sektora odnawialnych źródeł energii** - założenia polityki energetycznej Wspólnoty Europejskiej zakładają wzrost udziału energii ze źródeł odnawialnych w produkcji energii ogółem w krajach Unii Europejskiej do 12% w roku 2010 i 21% w roku 2020. Ponadto udział biopaliw w zużyciu paliw silnikowych w transporcie ma w roku 2020 wynieść nie mniej niż 5,75%. Przewiduje się, że sektor energetyki odnawialnej w Polsce będzie rozwijał się w oparciu o trzy podstawowe źródła: biomasę (pochodzącą głównie z upraw energetycznych oraz odpadów rolnych i komunalnych), energię wiatrową oraz wodną. W dłuższej perspektywie należy spodziewać się napływu nowych inwestycji i technologii, a popyt na odnawialne surowce energetyczne stworzy dla wielu gmin wiejskich alternatywę do modernizacji rolnictwa oraz dodatkowe szanse na różnicowanie działalności gospodarczej na wsi.

Kolejną grupę korzystnych czynników stanowią procesy związane z rozwojem technologii i innowacyjności. Jednym z nich zapewne będzie **rozwój społeczeństwa informacyjnego**. Przewiduje się, że w ciągu najbliższych lat nastąpi szybki rozwój technologii informacyjnych i komunikacyjnych przyczyniający się do ich powszechnego wykorzystania przez coraz szersze kręgi społeczeństwa. Łatwy dostęp do informacji i wiedzy stanowi obecnie fundament rozwoju i może stać się ważnym czynnikiem zmierzającym do wyrównywania szans rozwojowych i przeciwdziałania marginalizacji terenów wiejskich i małych miasteczek Lubelszczyzny. Wraz z upowszechnianiem się infrastruktury komunikacji elektronicznej możliwy będzie stopniowy rozwój różnych form zatrudnienia oraz samokształcenia mieszkańców. Powszechny dostęp do technik informacyjnych będzie z pewnością przyczyniał się do

zwiększenia atrakcyjności obszaru i ograniczania występujących w poszczególnych gminach problemów społecznych i gospodarczych.

W ostatnich latach zauważalny jest **wzrost znaczenia walorów przyrodniczych i kulturowych** w rozwoju różnych form aktywności gospodarczej, w tym turystyki. Prognozy gospodarcze wskazują, iż w ciągu najbliższych lat turystyka będzie stanowiła jeden z najszybciej rozwijających się sektorów gospodarki zarówno w Europie jak i Polsce[33]. Rynek usług turystycznych będzie w dużej mierze kształtowany przez kompleksowe produkty turystyczne, które w dużym stopniu oparte będą na lokalnych walorach przyrodniczych i kulturowych. Tego typu ukierunkowanie stwarza istotne szanse dla rozwoju gminy Ostrówek, która na swym terenie oraz w jego najbliższym otoczeniu posiada szereg zasobów, które mogą być pośrednio lub bezpośrednio efektywnie wykorzystane.

Kolejną szansą jest **rozwój aglomeracji lubelskiej**, której centrum będą tworzyć dwa miasta: Lublin i Świdnik, zwane Lubelskim Zespołem Miejskim. Natomiast ośrodkami węzłowymi aglomeracji będą miasta położone w obszarze megalitarnym Lublina, w tym m.in. Lubartów, Łęczna, Piaski, Bychawa, Bełżyce, Nałęczów. W skład obszaru aglomeracji wchodzić będzie 29 gmin, w tym również gmina Ostrówek. Przewiduje się, że w 2030 roku obszar aglomeracji lubelskiej będzie zamieszkiwało ponad 700 tysięcy osób[34].

Ryc. 3.1. Planowany zasięg aglomeracji lubelskiej.

[33] Strategia rozwoju turystyki na lata 2007-2013, Warszawa, czerwiec 2005.
[34] Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego, www.lubelskie.pl.

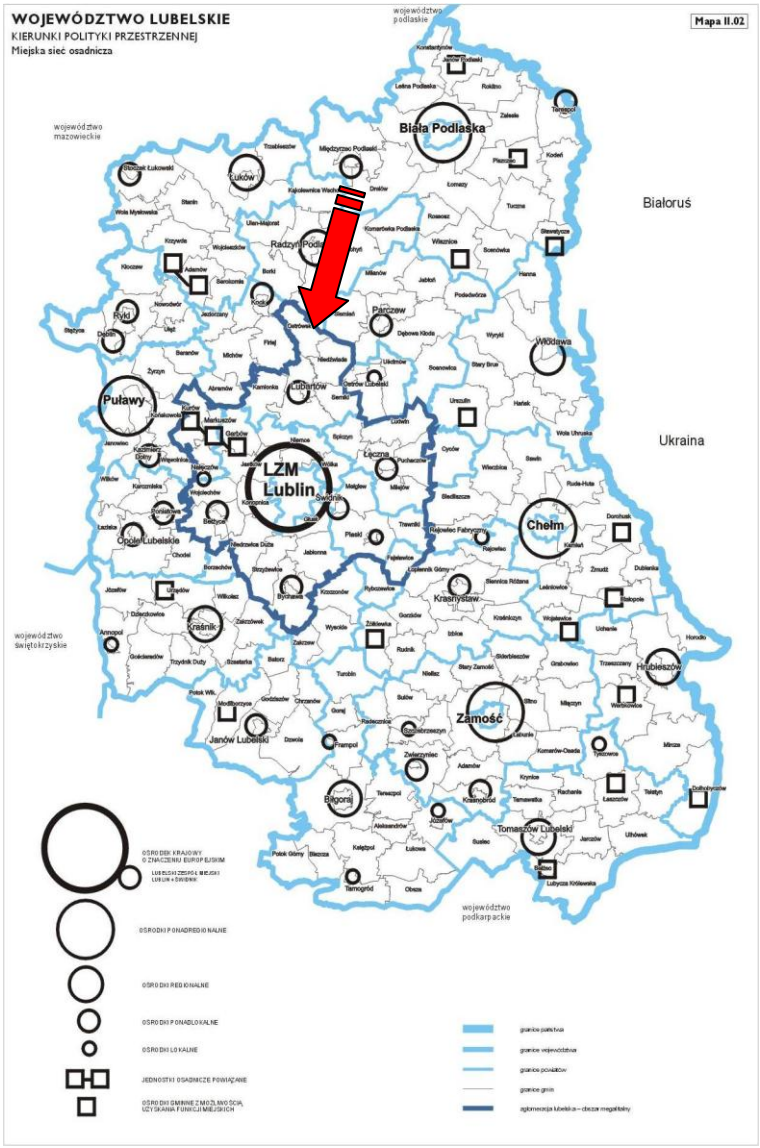

Źródło: Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego, www.lubelskie.pl

Natomiast do negatywnych czynników zewnętrznych mogących ograniczyć możliwości rozwojowe gminy należy zaliczyć:

- Duża **konkurencja gmin sąsiednich**, posiadających zbliżone warunki środowiskowe i kulturowe.
- **Peryferyjne położenie województwa lubelskiego** i jego **zapóźniania w zakresie rozwoju infrastruktury drogowej**. Jest to niewątpliwie jeden z głównych czynników hamujących rozwój poszczególnych gmin Lubelszczyzny. Bez poprawy dostępności komunikacyjnej całego województwa i polepszenia infrastruktury drogowej wewnątrz regionu trudno będzie planować działania strategiczne na poziomie lokalnym w zakresie przyciągania inwestycji i rozwoju nowych usług rynkowych.
- **Narastająca emigracja ludzi młodych za granicę** – wzrastające możliwości dostępu do europejskiego rynku pracy, połączone z brakiem realnych możliwości zatrudnienia w miejscu zamieszkania powoduje, że coraz więcej młodych i dobrze wykształconych ludzi

decyduje się na szukanie pracy poza granicami województwa i kraju. Proces ten zaczyna już negatywnie wpływać na lokalny rynek pracy oraz sytuację gospodarczą w regionie, ograniczając szanse rozwojowe województwa, a co za tym idzie poszczególnych jednostek samorządowych. W wymiarze lokalnym, dalsze utrzymywanie się zjawisk emigracyjnych może prowadzić do wyludniania się obszarów wiejskich i zachwiania funkcjonowania podstawowych struktur społeczno-gospodarczych w wielu miejscowościach Lubelszczyzny.

- **Wspólna Polityka Rolna**, która z jednej strony wymusza modernizację i efektywność polskich gospodarstw rolnych, zaś z drugiej może prowadzić do upadku znacznej części małych i nierentownych gospodarstw rolnych. Uwzględniając przy tym dużą liczbę zatrudnionych w rolnictwie, upadek wielu gospodarstw rolnych mógłby spowodować poważne problemy społeczne na poziomie lokalnym, znacznie ograniczając możliwości rozwojowe i inwestycyjne gmin województwa lubelskiego.
- **Niedostosowanie środków unijnych do potrzeb inwestycyjnych** większości samorządów lokalnych w regionie - ryzyko takie pojawia się w związku ze zobowiązaniem się Polski do przeznaczenia co najmniej 60% środków z Unii Europejskiej na realizację celów tzw. Strategii Lizbońskiej, która koncentruje się przede wszystkim na rozwiązywaniu problemów ogólnoeuropejskich. W niewielkim stopniu uwzględnia przy tym potrzeby rozwojowe samorządów lokalnych. Takie podejście może doprowadzić do sytuacji, w której tylko niewielka część samorządów lokalnych będzie mogła uzyskać wsparcie na modernizację podstawowej infrastruktury technicznej i społecznej.

4. ANALIZA SWOT

4.1. Uzasadnienie wyboru metody

Analiza SWOT jest metodą pozycjonowania i oceny zalecaną w tworzeniu długoletnich planów rozwoju, planów restrukturyzacyjnych. Stosowana była również w ewaluacji realizacji programów funduszy strukturalnych w latach 2004 - 2006.

Zgodnie z Rozporządzeniem Rady (WE) NR 1260/1999 z dnia 21 czerwca 1999 roku oraz dokumentem roboczym nr 2, analiza SWOT powinna ona być wykorzystana przy prowadzeniu ewaluacji *ex-ante* programów strukturalnych, planów rozwoju, jednolitych dokumentów programowych, programów operacyjnych i uzupełnień programów operacyjnych[35]. Jest ona więc instrumentem służącym przede wszystkim do prowadzenia ewaluacji globalnej i pozycjonowania strategicznego. W związku z tym metoda ta jest **powszechnie wykorzystywana przy opracowaniu regionalnych i lokalnych strategii rozwoju społeczno – gospodarczego**.

Nazwa metody jest akronimem pochodzącym od angielskich słów: **S**trength (siła), **W**eakness (słabość), **O**pportunity (szansa) oraz **T**hreat (zagrożenie). Głównym celem metody, w przypadku programów o charakterze społeczno – gospodarczym, jest diagnoza czynników wpływających na rozwój danej struktury – w tym przypadku gminy i na tej podstawie opracowanie strategii najkorzystniejszej z punktu widzenia przyszłego rozwoju. Diagnoza ta dotyczy zarówno czynników pozytywnych (silnych stron), jak również czynników negatywnych (słabych stron). W następnym etapie prac silne i słabe strony gminy skonfrontowane zostaną z czynnikami zewnętrznymi, pozostającymi poza kontrolą władz odpowiedzialnych za realizację strategii, które w pozytywny (szanse) lub negatywny (zagrożenia) sposób mogą wpływać na rozwój gminy.

Diagnoza sytuacji, zwana pozycjonowaniem strategicznym, stanowi punkt wyjścia do opracowania programów rozwoju oraz instrumentów, które zostaną wykorzystane przy ich wdrażaniu. W zależności od przyjętej filozofii działania (zwanej często: intencją strategiczną), instrumenty te mogą być ukierunkowane dwojako:

- Stawiać głównie na wykorzystywanie zidentyfikowanych szans i wzmacnianie silnych stron gminy;
- Likwidować zdiagnozowane słabe strony i minimalizować zagrożenia.

W praktyce najczęściej stosuje się oba podejścia, ale przy obligatoryjnym zachowaniu odpowiedniej konfiguracji zbioru instrumentów.

[35] Rozporządzenie Rady (WE) NR 1260/1999 z dnia 21 czerwca 1999 r. ustanawiające ogólne przepisy w sprawie Funduszy Strukturalnych.

Wyniki analizy przedstawione zostały w formie tabelarycznej (macierz), gdzie opisano słabe i mocne strony gminy oraz szanse i zagrożenia dla jej rozwoju. Analiza SWOT w takiej formie jest uzupełnieniem opisu aktualnej sytuacji oraz związanych z nią danych statystycznych. Duża zaletą tej metody jest przede wszystkim syntetyczne ujmowanie głównych czynników warunkujących rozwój.

Należy jeszcze uzupełnić, iż zasadniczą fazą analizy SWOT było odpowiednie kojarzenie potencjału wewnętrznego gminy i potencjału jej otoczenia. Polegało to przede wszystkim na badaniu relacji zachodzących pomiędzy każdą zidentyfikowaną parą zmiennych obu potencjałów. Pozwoliło to określić pary zmiennych obu potencjałów, wyliczyć ich siłę i według jej uporządkować je.

4.2. Analiza SWOT gminy

Na potrzeby niniejszego opracowania dokonano analizy SWOT gminy w ramach sześciu wyodrębnionych obszarów. Należą do nich:

- Położenie i warunki naturalne;
- Kultura i dziedzictwo kulturowe;
- Społeczeństwo i jego aktywność;
- Infrastruktura społeczna;
- Infrastruktura techniczna i zagospodarowanie przestrzenne;
- Gospodarka i jej konkurencyjność

Wyniki analizy odnoszące się do powyższych obszarów zostały przedstawione w zestawieniach zamieszczonych poniżej.

Tabela 4.1. Macierz SWOT dla obszaru „Położenie i warunki naturalne".

Silne strony	Słabe strony

1. Przekształcone w niewielkim stopniu środowisko naturalne gminy. 2. Występowanie złóż kruszyw naturalnych. 3. Bogata flora – występowanie roślin chronionych i rzadkich. 4. Obecność na terenie gminy rzeki Wieprz. 5. Lokalizacja na terenie gminy korytarza ekologicznego.	1. Położenie w dość dużym oddaleniu od stolicy województwa (45 km). 2. Brak bezpośrednich powiązań komunikacyjnych z drogami wojewódzkimi i krajowymi. 3. Słaba jakość gleb. 4. Lesistość poniżej średniej wyliczonej dla powiatu lubartowskiego. 5. Niska klasa czystości Wieprza (nie objęty klasyfikacją).
Szanse	**Zagrożenia**
1. Rozwój sektora odnawialnych źródeł energii. 2. Wzrost znaczenia walorów przyrodniczych. 3. Rozwój aglomeracji lubelskiej. 4. Wykorzystanie zasobów naturalnych do stymulowania rozwoju gospodarczego. 5. Zwiększenie świadomość mieszkańców w zakresie ochrony środowiska;.	1. Peryferyjne położenie województwa lubelskiego i jego zapóźniania w zakresie rozwoju infrastruktury drogowej. 2. Konflikt ruchu drogowego lokalnego z tranzytowym. 3. Sąsiedztwo gmin o zbliżonych walorach przyrodniczych (konkurencja). 4. Brak wspólnej polityki w zakresie ochrony środowiska.

Źródło: opracowanie własne na podstawie konsultacji społecznych.

Podsumowując powyższą analizę, należy stwierdzić, iż do podstawowych atutów gminy Ostrówek należy zaliczyć warunki naturalne, a w szczególności chodzi tutaj o mało przekształcone środowisko, co jest efektem braku dużych zakładów przemysłowych. Dobrą jakość prezentują również poszczególne komponenty środowiska, w bogata flora, co potwierdza obecność korytarza ekologicznego związanego z rzeką Wieprz. Na terenie gminy dostępne są również złoża kruszyw naturalnych, które wykorzystywane są gospodarczo.

Natomiast podstawową słabością gminy wynikającą z położenia i warunków naturalnych jest fakt jej lokalizacji na tzw. „ścianie wschodniej", która zaliczana jest do najsłabszych ekonomicznie obszarów UE. Konsekwencją tego stanu rzeczy jest niewielkie zainteresowanie ze strony podmiotów zewnętrznych, co w połączeniu z pewnymi uwarunkowaniami i ograniczeniami środowiskowymi oraz przestrzennymi powoduje, iż pomimo tkwiących w tym obszarze potencjałów, nie można zaliczyć go do stref o dużej aktywności. Ponadto gmina położona jest w dość dużym oddaleniu od stolicy województwa, co przy przeciętnych powiązaniach komunikacyjnych może stanowić dość duże utrudnieni związane z życiem codziennym, jak i aktywnością ekonomiczną.

Tabela 4.2. Macierz SWOT dla obszaru „Kultura i dziedzictwo kulturowe".

Silne strony	Słabe strony

1. Obiekty zabytkowe i miejsca pamięci zlokalizowane na terenie gminy. 2. Funkcjonowanie GBP. 3. Dobrze rozwinięta sieć bibliotek i punktów bibliotecznych 4. Cykliczne organizowanie imprez o charakterze kulturalnym. 5. Działalność Zespołu Ludowego „Ostrowianki". 6. Duża aktywność społeczna w zakresie kultury i dziedzictwa kulturowego.	1. Niewystarczające środki w budżecie gminy na realizację zadań z zakresu kultury i dziedzictwa kulturowego. 2. Zły stan niektórych obiektów zabytkowych. 3. Zły stan techniczny obiektów infrastruktury społecznej oraz ich niekompletne wyposażenie. 4. Brak lokalnego ośrodka zajmującego się dokumentowaniem przeszłości. 5. Niedostateczna promocja walorów kulturowych gminy. 6. Niewystarczające oznakowanie obiektów zabytkowych.
Szanse	**Zagrożenia**
1. Pozyskanie zewnętrznych środków finansowych na ochronę dziedzictwa kulturowego; 2. Renowacja obiektów dziedzictwa kulturowego; 3. Współpraca z instytucjami zewnętrznymi (np. Urząd Marszałkowski) w zakresie promocji gminy i jej osiągnięć kulturalnych; 4. Efektywne wykorzystanie kultury i dziedzictwa kulturowego jako stymulatorów rozwoju gospodarczego, w tym turystyki.	1. Małe nakłady finansowe na ochronę dziedzictwa kulturowego; 2. Skomplikowane procedury związane z pozyskaniem środków finansowych z zewnętrznych źródeł; 3. Duża konkurencja w pozyskiwaniu środków ze źródeł zewnętrznych; 4. Postępująca dewastacja obiektów dziedzictwa kulturowego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie konsultacji społecznych.

Na terenie gminy występują obiekty zabytkowe, dokumentujące dziedzictwo kulturowe i tradycje kulturalne. Na uwagę zasługuje również aktywność mieszkańców, co przejawia się funkcjonowaniem zespołu ludowego i aktywnością mieszkańców w innych obszarach związanych z kulturą i tradycją.

Podstawową słabością jest natomiast niewielka ilość środków finansowych w budżecie gminy na realizację zadań z zakresu kultury i dziedzictwa kulturowego, co powoduje konsekwencje w postaci niedoposażenia placówek świadczących usługi w tym zakresie oraz zły stan techniczny obiektów kultury świadczących stosowne usługi. Obniża to również jakość proponowanej oferty kulturalnej, co z kolei wpływa na zmniejszające się zaangażowanie młodzieży w kontynuację lokalnych tradycji. Sytuacja ta jest utrwalana poprzez brak podmiotu na terenie gminy (placówki dokumentującej tradycję, lokalnej organizacji pozarządowej), który realizowałby tego typu zadania.

Tabela 4.3. Macierz SWOT dla obszaru „Społeczeństwo i jego aktywność".

Silne strony	Słabe strony

1. Duża aktywność GOPS. 2. Funkcjonowanie na terenie gminy grup samopomocy. 3. Duża liczba zespołów sportowych działających na terenie gminy. 4. Duża aktywność prospołeczna jednostek OSP.	1. Zmniejszająca się liczba mieszkańców gminy. 2. Niski poziom wykształcenia mieszkańców gminy. 3. Niekorzystne proporcje dotyczące ilości osób w wieku nieprodukcyjnym przypadających na osoby w wieku produkcyjnym (81); 4. Występowanie niekorzystnych zjawisk społecznych (np. ubóstwo, alkoholizm, bezradność itp.); 5. Słaba aktywność społeczna i zawodowa uniemożliwiająca realizację celów osobistych i zawodowych znacznej grupie mieszkańców gminy; 6. Starzenie się społeczności lokalnej.
Szanse	**Zagrożenia**
1. Dostępność funduszy unijnych przeznaczonych na rozwój zasobów ludzkich; 2. Wdrożenie prorodzinnej polityki państwa; 3. Wyrównanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z terenów wiejskich; 4. Realizacja programów profilaktycznych i prozdrowotnych; 5. Wzrost poziomu wykształcenia mieszkańców gminy; 6. Opracowanie mechanizmu wspierania organizacji pozarządowych działających w różnych sferach życia społecznego i gospodarczego; 7. Wdrażanie programu „Społeczeństwo informacyjne"- wzrost dostępności do usług społecznych poprzez zastosowanie nowoczesnych usług komunikacji i informacji.	1. Niż demograficzny; 2. Frustracja rolników wynikająca z aktualnych ekonomicznych warunków życia na wsi; 3. Wyjazdy młodych i wykształconych osób za granicę; 4. Zaawansowany wiek i niski poziom wykształcenia mieszkańców obszarów wiejskich; 5. Ubożenie ludności regionu, marginalizacja grup społeczno – zawodowych; 6. Duża konkurencja i skomplikowane procedury ubiegania się o dofinansowanie ze źródeł zewnętrznych; 7. Brak stabilności i spójności systemu prawnego i polityki państwa w zakresie polityki społecznej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie konsultacji społecznych.

Podstawowym atutem gminy jest duża aktywność mieszkańców w sferze społecznej. Funkcjonują tutaj stowarzyszenia, w tym sportowe, grupy samopomocy i inne formy organizacyjne. Zauważyć należy również wysoką jakość usług świadczonych przez GOPS, co jest niestety wynikiem słabości zasobów ludzkich.

Sfera społeczna posiada szereg niekorzystnych uwarunkowań, do których zaliczyć można niski poziom wykształcenia mieszkańców gminy, co wiąże się z małą aktywnością zawodową, wysokim poziomem ubóstwa oraz słabą aktywnością zawodową, uniemożliwiającą realizację celów osobistych i zawodowych znacznej grupie mieszkańców gminy. Należy wskazać również negatywne zjawiska demograficzne obserwowane na opisywanym obszarze.

Tabela 4.4. Macierz SWOT dla obszaru „Infrastruktura społeczna".

Silne strony	Słabe strony

1. Wysoki poziom zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych. 2. Dobrze zorganizowana sieć szkół zapewniającą dostępność do kształcenia na poziomie podstawowym i gimnazjalnym. 3. Dobra dostępność do podstawowych usług zdrowotnych. 4. Istnienie terenów, które mogą być wykorzystane do budowy infrastruktury sportowej i rekreacyjnej.	1. Zły stan techniczny niektórych obiektów infrastruktury społecznej, w tym świetlic wiejskich. 2. Niewielkie możliwości finansowe gminy w zakresie modernizacji, rozbudowy i budowy obiektów infrastruktury społecznej. 3. Niekompletne wyposażenie szkół w pomoce dydaktyczne. 4. Niewystarczająca ilość oraz zły stan techniczny obiektów sportowo – rekreacyjnych oraz innej drobnej infrastruktury (np. place zabaw). 5. Brak przedszkola na terenie gminy.
Szanse	**Zagrożenia**
1. Możliwość pozyskania zewnętrznych środków finansowych na rozbudowę i modernizację infrastruktury społecznej; 2. Nawiązanie współpracy z instytucjami wspierającymi rozwój społeczny; 3. Wzrost dostępności do usług społecznych, m.in. poprzez zastosowanie nowoczesnych technik informacyjnych i teleinformatycznych; 4. Dostępność do szerokopasmowego Internetu.	1. Wzrastające koszty utrzymania placówek świadczących usługi społeczne; 2. Duża konkurencja w pozyskiwaniu środków strukturalnych; 3. Skomplikowana procedura aplikowania o fundusze strukturalne; 4. Wzrost patologii społecznych spowodowany trudnościami na rynku pracy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie konsultacji społecznych.

Należy zauważyć, iż infrastruktura mieszkalna jest dobrze rozwinięta na terenie gminy. Panują tutaj dość dobre warunki, ale wartym wskazania mankamentem jest zróżnicowanie standardu poszczególnych mieszkań.

Sieć placówek zapewnia dostęp do różnego typu usług społecznych, ponadto na terenie gminy funkcjonują wolne przestrzenie publiczne, które można zagospodarować w tym kierunku. Natomiast istotną niedogodnością jest zły stan techniczny niektórych obiektów oraz niekompletne wyposażenie (w tym szkół) w sprzęt oraz niezbędne urządzenia. Należy ponadto zwrócić uwagę na zły stan istniejących obiektów sportowych i rekreacyjnych, a także ich niewystarczającą ilość (place zabaw, boiska, ścieżki rowerowe itp.). Wskazać trzeba również na niewielki poziom zagospodarowania potencjalnych terenów sportowo – turystyczno – rekreacyjnych.

Istotnym mankamentem gminy w zakresie infrastruktury społecznej jest również brak przedszkola stacjonarnego.

Tabela 4.5. Macierz SWOT dla obszaru „Infrastruktura techniczna i zagospodarowanie przestrzenne".

Silne strony	Słabe strony

1. Dobrze rozwinięta sieć dróg gminnych. 2. Dobra jakość wody czerpanej z 3 ujęć. 3. Wysoka suma zasobów eksploatacyjnych w/w ujęć 4. Funkcjonowanie oczyszczalni ścieków w Ostrówku – Kolonii 5. Gmina jest członkiem Związku Komunalnego Gmin Ziemi Lubartowskie 6. Duża powierzchnia terenów inwestycyjnych na terenie gminy.	1. Niewielki poziom utwardzenia dróg gminnych oraz niekompletne ich oświetlenie. 2. Zły stan większości dróg powiatowych na terenie gminy. 3. Niekompletne zwodociągowanie gminy. 4. Niski wskaźnik skanalizowania gminy. 5. Okres zakończenia eksploatacji składowiska odpadów określony jest na rok 2010. 6. Ograniczenia przestrzenne wynikające z własności Samorządu Województwa większości terenów inwestycyjnych (planowane lotnisko w Niedźwiadzie).
Szanse	**Zagrożenia**
1. Pozyskanie środków finansowych z UE na budowę, rozbudowę i modernizację infrastruktury technicznej; 2. Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej gminy poprzez uzbrajanie terenów inwestycyjnych; 3. Uczestnictwo w Związku Komunalnym w zakresie budowy Zakładu Zagospodarowania Odpadami;	1. Zahamowanie rozwoju gminy ze względu na słaby stan infrastruktury technicznej; 2. Degradacja środowiska naturalnego gminy wskutek niedorozwoju infrastruktury, w tym infrastruktury ochrony środowiska; 3. Duża konkurencja w pozyskiwaniu środków strukturalnych; 4. Skomplikowana procedura aplikowania do funduszy strukturalnych; 5. Brak kompleksowych rozwiązań dotyczących dostępu do szerokopasmowej sieci internetowej;

Źródło: opracowanie własne na podstawie konsultacji społecznych.

Ważnym wyzwaniem ze względu na rolę, jaką odgrywa w rozwoju gospodarczym oraz tworzeniu korzystnych warunków życia, będzie budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej na terenie gminy. W dziedzinie tej widać wyraźne potrzeby inwestycyjne, w szczególności dotyczy to infrastruktury ochrony środowiska, sieci drogowej wraz z oświetleniem ulicznym, a także zaopatrzenia mieszkańców w wodę.

Ważnym zadaniem powinno też być opracowanie profesjonalnej oferty inwestycyjnej gminy zgodnej ze standardami PAIiIZ, co może przyczynić się do wzrostu zainteresowania przedmiotowym obszarem.

Tabela 4.6. Macierz SWOT dla obszaru „Gospodarka i jej konkurencyjność".

Silne strony	Słabe strony

1. Wzrastająca liczba podmiotów gospodarczych. 2. Większość podmiotów gospodarczych zaliczana jest do sektora prywatnego. 3. Tereny inwestycyjne do wykorzystania pod działalność gospodarczą. 4. Korzystne warunki do prowadzenia produkcji ekologicznej. 5. Wysoki poziom obsady zwierząt gospodarskich na 100 ha UR.	1. Małe zróżnicowanie działalności gospodarczej, nie wykorzystujące potencjału gminy; 2. Niskie zatrudnienie i niskie kapitały własne lokalnych podmiotów gospodarczych oraz brak mocnych powiązań kooperacyjnych z partnerami w kraju i za granicą; 3. Nieefektywna struktura gospodarstw rolnych i kierunków produkcji oraz niski poziom innowacyjności gospodarstw rolnych; 4. Niski poziom wyposażenia gospodarstw rolnych w maszyny i urządzenia rolnicze; 5. Niski poziom wykształcenia większości właścicieli gospodarstw rolnych; 6. Brak lokalnych organizacji przedsiębiorców i rolników, np. zrzeszeń branżowych, grup producenckich; 7. Brak lokalnego kapitału.
Szanse	**Zagrożenia**
1. Nawiązanie współpracy z partnerami zagranicznymi; 2. Możliwość specjalizacji w niszowych sektorach produkcji i usług; 3. Stworzenie systemu doradztwa i wspierania rozwoju przedsiębiorczości. 4. Rozwój i zdynamizowanie działalności grup producenckich i związków branżowych przedsiębiorców; 5. Ukierunkowanie produkcji rolnej na gatunki roślin dostosowane do warunków glebowych; 6. Wspólna Polityka Rolna UE kładąca nacisk na restrukturyzację sektora rolno-spożywczego; 7. Odbudowanie handlu z krajami WMP zwłaszcza w zakresie płodów rolnych. 8. Rozwój turystyki czynnej (pieszej, rowerowej, wodnej i konnej) ze szczególnym uwzględnieniem spływów kajakowych po Krznie.	1. Niska świadomość mieszkańców, dotycząca potrzeby funkcjonowania instytucji doradczych i wsparcia biznesu; 2. Skomplikowany system finansowy; 3. Słabnąca dynamika wzrostu gospodarczego; 4. Niska przeżywalność przedsiębiorstw sektora MSP; 5. Brak instrumentów polityki rolnej państwa zmierzających do poprawy sytuacji rolnictwa; 6. Brak efektywnej polityki państwa w zakresie rolnictwa; 7. Niska opłacalność produkcji rolnej; 8. Utrzymanie barier w handlu z krajami WMP.

Przy określaniu **wizji rozwoju** gminy Ostrówek zostały wzięte pod uwagę następujące czynniki:

- Uwarunkowania wewnętrzne, określone w analizie SWOT jako mocne i słabe strony gminy;
- Uwarunkowania zewnętrzne, czyli otoczenie zewnętrzne rozwoju gminy zdefiniowane w analizie SWOT jako potencjalne szanse i zagrożenia;
- Aktualnie obwiązujące dokumenty strategiczne, zarówno te na poziomie powiatu lubartowskiego, jak i wyższym – na poziomie województwa i kraju;
- Kompetencje samorządu gminnego, które stanowią punkt wyjścia do określenia działań i kluczowych projektów dla rozwoju gminy;
- Instrumenty i programy finansowe, dostępne dla gmin w ramach obecnej perspektywy finansowej Unii Europejskiej;
- Konsultacje społeczne.

Z przeprowadzonej analizy SWOT wynika, że gmina Ostrówek boryka się z wieloma poważnymi problemami rozwojowymi. Ogólnie można stwierdzić, że problemy te są charakterystyczne dla wielu tego typu jednostek samorządu terytorialnego wschodniej Polski i dotyczą głównie niedorozwoju podstawowej

infrastruktury technicznej oraz niskiej jakości kapitału ludzkiego. Podkreślić należy, iż czynniki te mają znaczący wpływ na słabo funkcjonującą gospodarkę lokalną, zdominowaną w dużym stopniu przez rozdrobnione i mało dochodowe rolnictwo oraz słabo rozwiniętą przedsiębiorczość pozarolniczą. Efektem tego jest to, iż słabo funkcjonująca gospodarka nie jest w stanie zapewnić mieszkańcom wystarczającej ilości miejsc pracy, przez co sytuacja materialna i jakość życia wielu gospodarstw domowych w gminie uzależniona jest w zbyt dużym stopniu od dochodów pochodzących z różnych form wsparcia, realizowanych przez pomoc społeczną.

Z drugiej strony gmina dysponuje atutami, które jeśli zostaną we właściwy sposób wykorzystane, mogą doprowadzić do uruchomienia pozytywnych mechanizmów rozwoju gminy i jej społeczności. W związku z tym zakłada się, że w wyniku wdrożenia działań zaproponowanych w niniejszej strategii, nastąpi zauważalna poprawa sytuacji społeczno - gospodarczej w gminie. Poniżej dokonano krótkiej projekcji pożądanego stanu rozwoju gminy, do jakiego należy dążyć wdrażając poszczególne elementy strategii.

Prezentowana w niniejszym rozdziale **wizja jest obrazem przyszłości gminy Ostrówek**, która była podstawą formułowania celów strategicznych (priorytetów) i celów operacyjnych. Zakłada się, że realizacja przyjętego układu celów Strategii doprowadzi do rozwoju gminy, jako obszaru:

- Zamieszkanego przez nowoczesne i aktywne społeczeństwo, które bez trudu odpowiada na wyzwania współczesności oraz realizuje własne plany i zamierzenia samodzielnie lub w ramach silnie rozwiniętego sektora pozarządowego;
- Atrakcyjnego do pracy i zamieszkania ze względu na wysoki poziom zaspokojenia potrzeb mieszkańców oraz korzystne warunki do prowadzenia działalności gospodarczej.
- Aktywnego gospodarczo i atrakcyjnego dla turystów i inwestorów, oferującego szereg ulg i preferencji dla miejscowych i zewnętrznych przedsiębiorców.

Ryc. 5.1. Schematyczne przedstawienie wizji rozwoju gminy.

Źródło: opracowanie własne.

6. KIERUNKI WSPOMAGANIA ROZWOJU GMINY

6.1. Założenia ogólne

Strategia rozwoju gminy Ostrówek określona została poprzez **trzyszczeblowy układ celów** podporządkowanych wspomaganiu rozwoju społecznego i gospodarczego. Natomiast **wybór narzędzi** możliwych do zastosowania przy

wspomaganiu rozwoju gminy **określony został poprzez kierunki działań**. Podkreślić należy, iż niniejszy rozdział jest to najważniejszą częścią dokumentu strategii, określającą kierunki działań adekwatnie do aspiracji rozwojowych gminy, słabych i mocnych stron oraz uwarunkowań zewnętrznych jej rozwoju.

Cele zostały sformułowane w następującym układzie:

- **Cel generalny** (misja) – wskazuje generalny kierunek, w którym podąża gmina. W sposób ogólny określa on, co gmina chce osiągnąć w założonym horyzoncie czasowym oraz kierunkować działania głównie na uaktywnienie najważniejszych potencjałów rozwojowych gminy w połączeniu ze specyficznym jej położeniem w regionie, kraju i w Europie. Z celu generalnego wynikają cele strategiczne (obszary priorytetowe), których wspieranie jest niezbędne do zrealizowania celu generalnego.
- **Priorytety rozwoju -** określane również jako cele strategiczne (co chcemy osiągnąć?) – uwzględniają potrzebę likwidacji najważniejszych słabych stron gminy, w tym zagrożeń oraz efektywne wykorzystanie mocnych stron, w tym szans, z uwzględnieniem możliwości wsparcia finansowego przez fundusze strukturalne Unii Europejskiej i inne źródła. Wybrane priorytety zasadniczo warunkują osiąganie celu generalnego.
- **Cele operacyjne** (jak to chcemy osiągnąć?) w wybranych dziedzinach określające zadania lub grupy zadań konieczne do podejmowania na rzecz rozwoju gminy, powiatu i województwa.

Ryc. 6.1. Schematyczne przedstawienie struktury celów.

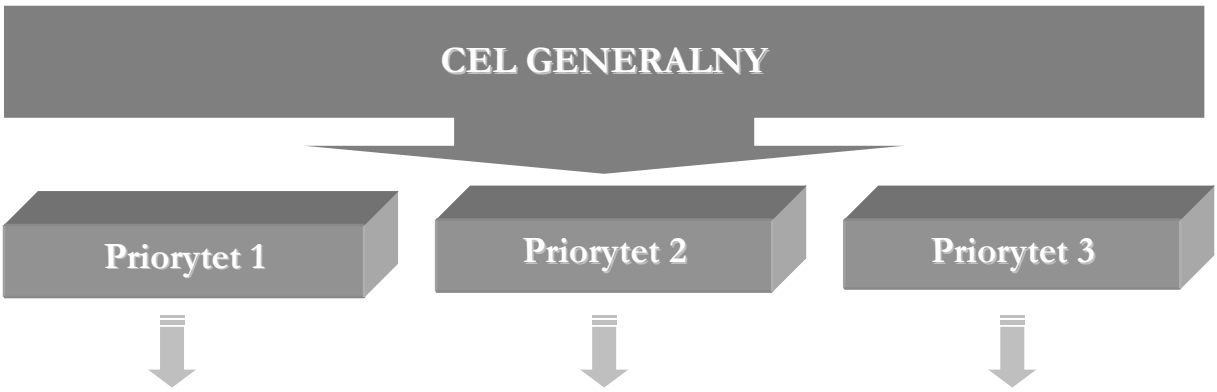

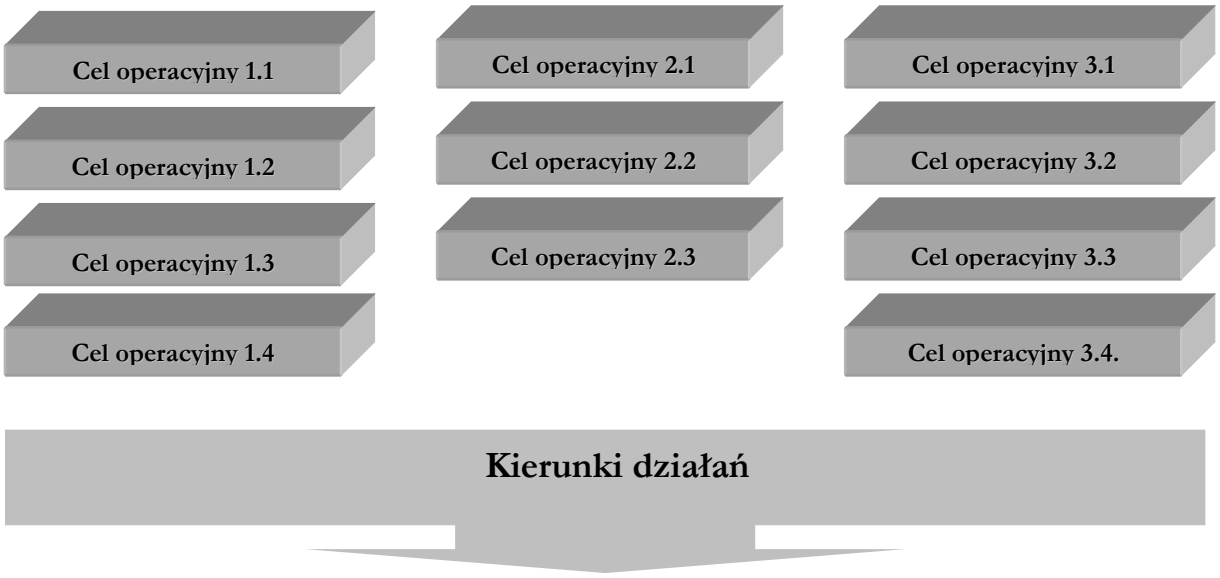

Źródło: opracowanie własne.

6.2. Cel generalny

Za cel generalny „Strategii Rozwoju Gminy Ostrówek na lata 2008 - 2020" uznano:

Osiąganie zrównoważonego rozwoju społeczno - gospodarczego poprzez podnoszenie jakości kapitału ludzkiego, poprawę warunków życia mieszkańców oraz prowadzenia działalności gospodarczej.

Należy zauważyć, iż cel generalny składa się z dwóch zasadniczych części:

- **I część** – opisu pożądanego stanu, do jakiego należy dążyć realizując założenia dokumentu (osiąganie zrównoważonego rozwoju społeczno - gospodarczego);
- **II część** – wskazanie metody czy też drogi dojścia do tego stanu (poprzez podnoszenie jakości kapitału ludzkiego, poprawę warunków życia mieszkańców oraz prowadzenia działalności gospodarczej).

Konstrukcja ta nawiązuje do celu nadrzędnego „Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020" i ma na celu zachowanie spójności pomiędzy zastosowanymi metodologiami planowania rozwoju oraz metodami realizacji przyjętych założeń strategicznych.

Zgodnie z przyjętym założeniem **istotą zrównoważonego rozwoju gminy będzie powiązanie wszechstronnego rozwoju społeczności gminnej i jej aktywizacji z poprawą warunków życia mieszkańców** (dotyczy to zarówno infrastruktury społecznej jak i technicznej). W związku z tym wyróżniono trzy

podstawowe obszary znajdujące się w zainteresowaniu niniejszej Strategii. Należą do nich:

- **Rozwój i aktywizacja społeczności gminnej** zarówno w kontekście rozwoju jednostki, jak i całej zbiorowości gminnej.
- **Warunki życia mieszkańców** – rozumiane zarówno w aspekcie infrastruktury technicznej, jak i dostępności do usług społecznych.
- **Konkurencyjność gminy** w relacjach zewnętrznych oraz **warunki prowadzenia działalności gospodarczej**.

Powyższe założenia wynikają z faktu, iż uzyskanie odpowiedniego tempa rozwoju gospodarczego jest warunkiem niezbędnym do zmniejszenia dystansu rozwojowego gminy w stosunku do innych tego typu jednostek w kraju i Unii Europejskiej, a także umocnienia konkurencyjności gminy i zapewnienia wyższego poziomu spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej całego regionu.

6.3. Priorytety rozwoju

Cel generalny opiera się na trzech wybranych priorytetach rozwoju (nazywanych inaczej celami strategicznymi) wynikających ze wskazania najbardziej znaczących słabych i mocnych stron oraz aspiracji rozwojowych gminy, uwzględniających wyzwania przyszłości. Są to następujące priorytety:

- **Priorytet I:** Wszechstronny rozwój i aktywizacja społeczności gminnej.
- **Priorytet II:** Poprawa warunków życia mieszkańców.
- **Priorytet III:** Zwiększanie konkurencyjności gminy oraz poprawa warunków prowadzenia działalności gospodarczej.

Proponowana powyżej struktura trzech kompleksowych i wzajemnie się uzupełniających priorytetów pozwala na wszechstronny rozwój gminy i pośrednio przyczynia się do realizacji przyjętego celu generalnego Strategii. Wybór priorytetów wynika w dużym stopniu z przeprowadzonych analiz możliwych procesów rozwojowych, zawartych między innymi w diagnozie strategicznej. Pozwalają one na identyfikację kluczowych elementów rozwoju, których wsparcie powinno doprowadzić do zdynamizowania tego procesu.

W ciągu najbliższych kilkunastu lat kluczowymi elementami w obszarze związanym z **rozwojem i aktywizacją społeczności gminnej** za podstawowe uznano działania ukierunkowane na:

- Ograniczanie niekorzystnych zjawisk społecznych na terenie gminy;
- Podnoszenie poziomu wiedzy i umiejętności mieszkańców gminy, w tym kształcenie ustawiczne;
- Ochrona oraz promocja dziedzictwa kulturowego i dorobku kulturalnego gminy, a także zwiększenie dostępu do szeroko rozumianej kultury;
- Wspieranie inicjatyw obywatelskich.

Natomiast w zakresie **poprawiania warunków życia** mieszkańców, do podstawowych aktywności należy zaliczyć:

- Poprawę dostępności do wysokiej jakości usług społecznych.
- Rozwój infrastruktury technicznej wpływającej na poziom życia mieszkańców.
- Racjonalne gospodarowanie zasobami przyrodniczymi.

W obszarze związanym z **konkurencyjnością gminy** oraz **warunkami prowadzenia działalności gospodarczej** podstawowymi kierunkami aktywności będzie:

- Zwiększanie dostępności komunikacyjnej gminy;
- Stwarzanie korzystnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości i rolnictwa;
- Rozwój kontaktów zewnętrznych oraz zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej gminy;
- Poprawa jakości zarządzania gminą oraz podnoszenie kompetencji kadry urzędniczej.

Przyjęte priorytety rozwoju w pełni wpisują się w kierunki strategiczne rozwoju regionalnego na poziomie Unii Europejskiej i Polski, wyrażone między innymi w takich dokumentach jak:

- **Strategia Lizbońska**, która za cel strategiczny stawia sobie „utworzenie na obszarze Unii Europejskiej najbardziej dynamicznej i konkurencyjnej, opartej na wiedzy, gospodarki na świecie, zdolnej do trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz zapewniającej tworzenie większej ilości miejsc pracy".
- **III Raport Spójności**, projekty rozporządzeń do funduszy strukturalnych na lata 2007-2013 oraz Strategiczne Wytyczne Wspólnoty, w których przewiduje się realizację spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej w ramach trzech celów strategicznych: konwergencja, konkurencyjność oraz współpraca terytorialna.
- **Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015 (SRK)**, która jest podstawowym dokumentem strategicznym określającym cele i priorytety w obszarze rozwoju społeczno - gospodarczego Polski oraz warunki, które powinny ten rozwój zapewnić. SRK spaja wszelkie działania rozwojowe podejmowane na rzecz poprawy warunków społeczno - gospodarczych. Jej zadaniem jest odważne, lecz jednocześnie realistyczne zaprogramowanie rozwoju i modernizacji kraju, ze szczególnym uwzględnieniem możliwości wykorzystania obecności Polski w UE, a także wszystkich zasobów i atutów, które nasz kraj posiada, na rzecz poprawy poziomu i jakości życia oraz rozwoju społeczno - gospodarczego.
- **Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007 – 2013** (Narodowej Strategii Spójności 2007 – 2013), których celem jest tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki polskiej opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej

Polski w ramach Unii Europejskiej i wewnątrz kraju. Obok celu strategicznego NSRO zakłada realizację celów szczegółowych, wynikających z wyzwań Strategii Lizbońskiej, Strategicznych Wytycznych Wspólnoty oraz wniosków wynikających z analizy słabych i mocnych stron polskiej gospodarki, a także stojących przed nią szans i zagrożeń, tj.: tworzenie warunków dla utrzymania trwałego i wysokiego tempa wzrostu gospodarczego, wzrost zatrudnienia poprzez rozwój kapitału ludzkiego oraz społecznego, podniesienie konkurencyjności polskich przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora usług, budowa i modernizacja infrastruktury technicznej, mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski i jej regionów, wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej oraz rozwój obszarów wiejskich.

Przyjęte priorytety nawiązują również do założeń dokumentów strategicznych wdrażanych na poziomie regionu (NTS II) i powiatu (NTS IV), takich jak:

- Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006 – 2020,
- Strategia Rozwoju Powiatu Lubartowskiego na lata 2007-2015.

6.4. Cele operacyjne i kierunki działań

Cele operacyjne stanowią uszczegółowienie celów strategicznych. Dla każdego celu operacyjnego opracowano propozycje działań, które są niezbędne dla jego realizacji. Należy jeszcze dodać, iż kierunki działań stanowić będą podstawę, a zarazem i uzasadnienie do umieszczenia konkretnych zadań w Wieloletnich Planach Inwestycyjnych i innych instrumentach wdrażania strategii.

Priorytet I: Wszechstronny rozwój i aktywizacja społeczności gminnej.

Cel operacyjny 1.1. Podnoszenie poziomu wiedzy i umiejętności mieszkańców gminy.

Świadome i dobrze wyedukowane społeczeństwo jest obecnie najważniejszym zasobem gospodarki opartej na wiedzy. Dalszy rozwój edukacji i podnoszenie jakości i efektywności kształcenia jest kluczowym warunkiem trwałego i zrównoważonego rozwoju gminy. Będzie to w dużym stopniu uzależnione od ograniczenia barier edukacyjnych występujących na obszarach wiejskich.

Podnoszenie poziomu wykształcenia mieszkańców powinno odbywać się na wszystkich poziomach edukacji i obejmować zarówno proces kształcenia

w systemie szkolnym, jak i pozaszkolnym. Zadania te powinny być realizowane przez odpowiednio przygotowaną kadrę nauczycielską, a powinny być one prowadzone przy pomocy nowoczesnych metod dydaktycznych.

Istotna rola w tym zakresie powinna również przypaść rozwojowi edukacji ustawicznej, która zintegrowana z tradycyjnym systemem edukacyjnym, może być skutecznym narzędziem odnawiania kwalifikacji społeczeństwa i dostosowywania ich do potrzeb rynku pracy.

Warunkiem efektywnego wdrożenia powyższych założeń jest funkcjonowanie placówek szkolnych oferujących wysoką jakość usług. W związku z tym istotne będą również działania dotyczące uzupełnienia niezbędnego wyposażenia dydaktycznego oraz podnoszenia kwalifikacji kadry, zarówno na poziomie zarządzania oświatą, jaki i merytorycznym (dydaktycznym).

Kierunki działań:

- → Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży pochodzących z obszarów wiejskich poprzez realizację inicjatyw oświatowych, w tym zajęć pozalekcyjnych, programów stypendialnych, zapewnienie wczesnego dostępu do edukacji na poziomie przedszkolnym itp.;
- → Wspieranie indywidualnego rozwoju uczniów i nabywania przez nich kluczowych umiejętności;
- → Promowanie otwartości systemu edukacji oraz dostosowanie treści kształcenia szkolnego i pozaszkolnego do potrzeb gospodarki i rynku pracy;
- → Promowanie idei podnoszenia kwalifikacji przez całe życie (kształcenie ustawiczne);
- → Wyposażanie placówek szkolnych w nowoczesny sprzęt dydaktyczny oraz pomoce dydaktyczne;
- → Podnoszenie jakości nauczania w szkołach oraz rozwój nowoczesnych form i treści kształcenia poprzez podniesienie kompetencji kadry pedagogicznej, poprawę standardów i metod nauczania.

Cel operacyjny 1.2. Ograniczanie niekorzystnych zjawisk społecznych w gminie.

Istotną barierą ograniczającą rozwój nowoczesnego społeczeństwa w gminie jest wzrastający poziom ubóstwa mieszkańców i towarzyszące temu zjawisko wykluczenia społecznego. Syndromem ubóstwa naznaczone są szczególnie rodziny wielodzietne, osoby długotrwale bezrobotne oraz ludzie z niższym wykształceniem i kwalifikacjami zawodowymi.

W ramach niniejszego celu operacyjnego będą realizowane działania zorientowane na wzmacnianie procesów integracji społecznej w gminie, które w dłuższej perspektywie winny doprowadzić do ograniczenia negatywnych zjawisk ubóstwa, wykluczenia społecznego oraz poprawy stanu zdrowia mieszkańców. Głównym kierunkiem działań będzie wyrównywanie szans osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz pomoc osobom najbardziej

dotkniętym tym zjawiskiem (wsparcie najsłabszych) w celu zapobiegania pogłębianiu się i dziedziczeniu syndromu wykluczenia. Będzie się to odbywało w ramach efektywnie prowadzonej pomocy społecznej, polegającej między innymi na przechodzeniu od systemu opiekuńczego do modelu opartego na zasadzie pomocniczości, sprzyjającego unikaniu negatywnych skutków długotrwałego uzależniania się beneficjentów pomocy od świadczeń społecznych.

Prowadzone też będą działania dotyczące edukacji zdrowotnej i poprawy stanu zdrowia mieszkańców gminy poprzez poprawę jakości i dostępności usług medycznych, promocję edukacji zdrowotnej i zdrowia publicznego. Uzupełnieniem tego będzie promowanie i upowszechnianie kultury fizycznej, sportu, rekreacji i aktywnego wypoczynku poprzez rozwój infrastruktury sportowej, promocję sportu i aktywnego wypoczynku we wszystkich grupach społecznych i wiekowych.

Zakłada się przy tym, iż realizacja wybranych kierunków działań, przy stałym podnoszeniu kompetencji pracowników instytucji prospołecznych, wpłynie na ograniczenie negatywnych zjawisk społecznych na terenie gminy, przyczyniając się jednocześnie do zrównoważonego rozwoju lokalnej społeczności.

Kierunki działań:

- → Tworzenie sprzyjających warunków dla rodziny w wypełnianiu jej funkcji opiekuńczej, wychowawczej i społecznej;
- → Wspieranie działań na rzecz zapobiegania powstawania niepełnosprawności lub kompensacji jej skutków w sferze ekonomicznej, społecznej i psychicznej;
- → Wspieranie programów profilaktycznych ukierunkowanych na zapobieganie różnego rodzaju uzależnieniom (np. alkoholizm, narkomania i inne), pomoc osobom podejmującym leczenie oraz pomoc psychologiczna i prawna członkom rodziny;
- → Rozwój systemu pomocy społecznej poprzez wzmocnienie jakości kadr, rozwój środowiskowych form wsparcia, aktywizację mieszkańców gminy i organizacji społecznych w ramach samopomocy.
- → Edukacja zdrowotna i poprawa stanu zdrowia mieszkańców gminy poprzez poprawę jakości i dostępności usług medycznych, promocję edukacji zdrowotnej i zdrowia publicznego;
- → Promocja i upowszechnianie kultury fizycznej, sportu, rekreacji i aktywnego wypoczynku poprzez rozwój infrastruktury sportowej, promocję sportu i aktywnego wypoczynku we wszystkich grupach społecznych i wiekowych;

Cel operacyjny 1.3. Ochrona oraz promocja dziedzictwa kulturowego i dorobku kulturalnego gminy.

Realizacja przyjętego celu przyczyni się do zachowania zabytków architektury i budownictwa, rozwoju bazy materialnej instytucji kulturotwórczych, utrzymania ciągłości tradycji i tożsamości mieszkańców poprzez identyfikację

z miejscem zamieszkania, zmniejszenia dysproporcji w dostępności do usług kultury oraz aktywizację społeczności lokalnej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego gminy i promocji oraz rozwoju dorobku kulturalnego. Zaplanowane kierunki działań mają na celu wzmocnienie możliwość wykorzystania walorów gminy w kontekście rozwoju gospodarczego.

Inna grupa działań dotyczyć będzie wzmocnienia oferty kulturalnej miejscowych placówek kultury oraz zachęcenie mieszkańców gminy do korzystania z niej, co będzie miało bezpośredni związek ze wspieraniem wszechstronnego rozwoju kulturalnego i kulturowego gminy, w tym z aktywizacją lokalnych centrów kultury oraz samych mieszkańców.

Kierunki działań:

- → Upowszechnianie kultury oraz wzrost uczestnictwa społeczeństwa w szeroko pojętym życiu kulturalnym, w tym: rozwój infrastruktury służącej upowszechnianiu dóbr kultury, zakup wyposażenia, promocja czytelnictwa oraz poprawa jakości usług kulturalnych;
- → Wsparcie rozwoju sektora usług kultury poprzez wzmacnianie instytucji kultury, tworzenie atrakcyjnej i kompleksowej oferty kulturalnej;
- → Wspieranie twórczości ludowej, twórców oraz innych środowisk zaangażowanych w rozwój życia kulturalnego;
- → Ochrona dziedzictwa kulturowego gminy poprzez rewaloryzację wartościowych obiektów, układów urbanistycznych i przestrzeni publicznych, tworzenie turystycznych szlaków kultury lokalnej i regionalnej, poprawę bazy lokalowej i funkcjonowania placówek kultury;
- → Promocja dziedzictwa kulturowego gminy i dorobku kulturalnego poprzez wykorzystanie nowoczesnych technologii informacyjnych, organizację imprez kulturalnych oraz publikacje.

Cel operacyjny 1.4. Wspieranie inicjatyw obywatelskich.

Kapitał społeczny jest pojęciem obejmującym zasoby umiejętności, informacji, kultury, wiedzy i kreatywności jednostek oraz związki pomiędzy ludźmi i organizacjami. Wysokie zasoby kapitału społecznego determinują w bezpośredni sposób zdolność do tworzenia się społeczeństwa wiedzy: kreatywnego, innowacyjnego, tolerancyjnego, otwartego na zmiany, zdolnego do wykształcenia trwałych więzi społecznych. Dzięki zaufaniu, zrozumieniu i umiejętności współdziałania można uzyskać efekt synergiczny realizowanych przedsięwzięć. Dlatego też cechy te stanowią wymierną wartość ekonomiczną, a także są podstawą budowania społeczeństwa obywatelskiego. Budowanie kapitału społecznego może się w znacznym stopniu przyczynić do ograniczenia wykluczenia społecznego i zminimalizowania negatywnych skutków ubóstwa.

Należy przy tym podkreślić, iż wszechstronna aktywizacja mieszkańców gminy będzie miała bezpośrednie przełożenie na wykorzystanie potencjałów gminy.

Wynika to z faktu, iż aktywna i współpracująca w różnych dziedzinach społeczność lokalna ma większe szanse na rozwój oraz wdrażanie nowoczesnych rozwiązań, zarówno w sferze działalności gospodarczej, jak i w sferach społecznych. Specyfika gminy wynikająca z korzystnych uwarunkowań środowiskowych wymagała będzie podjęcia działań prowadzących do nabycia przez mieszkańców stosownych umiejętności i postaw społecznych, wykorzystania potencjału lokalnych organizacji pozarządowych i grup nieformalnych oraz zapewnienie rozwoju mieszkańcom gminy od najwcześniejszych lat ich życia.

Kierunki działań:

- → Kształtowanie aktywności oraz rozwój różnych form społeczeństwa obywatelskiego poprzez edukację i promowanie korzystnych postaw społecznych, w tym: innowacyjnych, proekologicznych, wolontariatu itp.;
- → Kształtowanie tożsamości lokalnej i regionalnej, integracja społeczności gminnej;
- → Stymulowanie powstawania organizacji pozarządowych oraz zwiększenie potencjału już istniejących poprzez wspieranie ich w ramach różnych form aktywności.

Priorytet II: Poprawa warunków życia mieszkańców.

Cel operacyjny 2.1. Poprawa dostępności do wysokiej jakości usług społecznych.

Posiadanie rozwiniętej i w pełni funkcjonalnej infrastruktury społecznej jest warunkiem niezbędnym do realizacji zadań związanych z rozwojem zasobów ludzkich w zakresie edukacji, ochrony zdrowia, pomocy społecznej czy spędzaniu wolnego czasu. Wybór kierunków działań ma za zadanie zlikwidowanie najistotniejszych barier w realizacji tych zadań.

Kierunki działań:

- → Budowa, rozbudowa i modernizacja obiektów szkolnych, kulturalnych, pomocy społecznej i ochrony zdrowia;
- → Wyposażanie placówek szkolnych, kulturalnych, pomocy społecznej i ochrony zdrowia w nowoczesny sprzęt oraz inne materiały i urządzenia niezbędne do świadczenia wysokiej jakości usług społecznych;
- → Budowa nowych, modernizacja i rozbudowa istniejących obiektów oraz urządzeń sportowych i rekreacyjnych, w tym: boisk i sal sportowych, placów zabaw, skwerów itp.;
- → Likwidacja barier architektonicznych utrudniających dostęp do obiektów, w których świadczone są usługi społeczne (szkoły, biblioteki itp.).

Cel operacyjny 2.2. Rozwój infrastruktury technicznej wpływającej na poziom życia mieszkańców.

Wśród wytyczonych dla niniejszego celu operacyjnego kierunków działań najważniejsze będą inicjatywy związane z rozbudową i modernizacją istniejącej infrastruktury zaopatrzenia w wodę, budową i modernizacją sieci gazowej oraz infrastruktury ochrony środowiska. Kompleksowe ujęcie przedmiotowych zagadnień pozwoli uzyskać efekt synergii, wpływający na osiąganie celów strategii, a więc zrównoważony rozwój.

Kierunki działań:

- → Budowa i modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej wraz z przyłączaniem do niej gospodarstw domowych;
- → Budowa, rozbudowa i modernizacja istniejącej infrastruktury zaopatrzenia mieszkańców w wodę (ujęcia wody, sieć wodociągowa, stacje uzdatniania wody);
- → Rozbudowa sieci gazowej na terenie gminy wraz z przyłączami do gospodarstw domowych i obiektów użyteczności publicznej;

Cel operacyjny 2.3. Racjonalne gospodarowanie zasobami przyrodniczymi oraz edukacja ekologiczna mieszkańców.

Ochrona, zachowanie oraz racjonalne korzystanie z zasobów środowiska może zapewnić stały i zrównoważony rozwój gospodarczy oraz zwiększyć poziom życia ludności. Od jakości przestrzeni ekologicznej, jej różnorodności zależy atrakcyjność określonego obszaru i jego zdolność do budowania przewag konkurencyjnych. W związku z tym prowadzenie aktywnej polityki ekologicznej będzie jednym z ważniejszych obszarów pozostających w zainteresowaniu niniejszego dokumentu.

Kierunki działań:

- → Rozwój i unowocześnienie zintegrowanej gospodarki odpadami poprzez wsparcie systemów segregacji, recyklingu i utylizacji odpadów, zaostrzenie kontroli składowania i zagospodarowania odpadów, likwidację azbestu i zabezpieczenie odpadów niebezpiecznych;
- → Ochrona powietrza poprzez wspieranie działań służących obniżaniu emisji zanieczyszczeń do atmosfery przez gospodarstwa domowe i podmioty gospodarcze oraz zmniejszenie oddziaływania zanieczyszczeń komunikacyjnych.
- → Prowadzenie zintegrowanej i efektywnej gospodarki wodnej poprzez optymalizację wykorzystania zasobów wodnych, meliorację oraz rozwój infrastruktury ochrony przeciwpowodziowej;
- → Poprawianie jakości wód oraz prowadzenie efektywnej gospodarki odpadami, wspieranie powstawania przydomowych oczyszczalni ścieków, ochrona przed zanieczyszczeniami zbiorników i cieków wodnych;

→ Realizacja programów ekologicznego wychowania dzieci i młodzieży;
→ Kształtowanie świadomości ekologicznej wśród mieszkańców gminy.

Priorytet III: Zwiększenie konkurencyjności gminy oraz poprawa warunków prowadzenia działalności gospodarczej.

Cel operacyjny 3.1. Zwiększanie dostępności komunikacyjnej gminy.

Realizacja tego celu operacyjnego ma za zadanie podniesienie atrakcyjności gminy pod względem dostępności komunikacyjnej. Wymaga to stworzenia pozytywnego wizerunku gminy jako tej, która jest przyjazna dla wszelkich inicjatyw prorozwojowych, mających swoje źródło poza jej granicami. Wybrane kierunki działania mają na celu stworzenie spójnego systemu, który będzie w stanie wykorzystać pojawiające się szanse przyciągnięcia i zaangażowania zewnętrznego kapitału.

Wśród wytyczonych dla niniejszego celu operacyjnego kierunków działań najważniejsze będą inicjatywy związane z rozbudową i modernizacją istniejącej infrastruktury drogowej na terenie gminy oraz infrastruktury zwiększającej bezpieczeństwo drogowe. Istotne też będzie nawiązanie współpracy z innymi podmiotami w zakresie poprawy warunków komunikacyjnych oraz prowadzenia działalności profilaktycznej i edukacyjnej dotyczącej opisywanych zagadnień.

Kierunki działań:

→ Budowa nowych i modernizacja istniejących dróg gminnych oraz wspieranie budowy i modernizacji dróg powiatowych i drogi wojewódzkiej nr 815;
→ Modernizacja i rozbudowa oświetlenia ulicznego;
→ Budowa i rozbudowa innej infrastruktury zwiększającej bezpieczeństwo drogowe (chodniki, przejścia dla pieszych itp.);
→ Prowadzenie działalności profilaktycznej i edukacyjnej dotyczącej bezpieczeństwa ruchu drogowego.

Cel operacyjny 3.2. Stwarzanie korzystnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości i rolnictwa.

Dobrze funkcjonująca przedsiębiorczość, w tym przede wszystkim mała i średnia, stanowi podstawę do budowania konkurencyjności lokalnej i regionalnej gospodarki. Tymczasem rozwojowi przedsiębiorczości nie sprzyjają liczne bariery formalno-prawne prowadzenia działalności gospodarczej, a także wciąż słabo rozwinięty system samorządu gospodarczego i instytucji wspierania biznesu. Barierą w zwiększaniu konkurencyjności tego sektora jest utrudniony dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania, jak również brak kompleksowego systemu wspierania przedsiębiorstw w zakresie doradztwa oraz tworzenia i absorbowania nowoczesnych technologii.

Założeniem celu jest przezwyciężanie głównych słabości sektora, do których należy zaliczyć przede wszystkim funkcjonowanie przedsiębiorstw w tradycyjnych sektorach produkcji i usług, niskie zatrudnienie i kapitały własne oraz niski poziom konkurencyjności produktowej, technologicznej i organizacyjnej.

Województwo lubelskie, w tym gmina Ostrówek, charakteryzuje się najwyższymi w kraju wskaźnikami udziału produkcji rolnej w stosunku do innych sektorów gospodarki. Jednak jest to sektor mało efektywny, który obecnie daje zatrudnienie dla ponad 38% pracujących i wytwarza tylko około 5% wartości dodanej brutto. Kluczem do radykalnej poprawy sytuacji gospodarczej będzie więc modernizacja nisko efektywnego sektora rolnego poprzez zróżnicowane wsparcie (specjalizację gospodarstw, doradztwo i szkolenia, jak i wspieranie dywersyfikacji działalności rolniczej).

Kierunki działań:

- → Wspieranie powstawania i rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw na terenie gminy poprzez stosowanie systemu ulg i preferencji oraz ograniczanie barier administracyjnych;
- → Ułatwienie przedsiębiorcom dostępu do kapitału i doradztwa;
- → Rozwój systemu informacji i obsługi inwestora;
- → Współpraca z przedsiębiorcami w ramach możliwości określonych przez przepisy dotyczące partnerstwa publiczno – prywatnego.
- → Wzmocnienie otoczenia instytucjonalnego sektora rolnego poprzez rozwój systemu informacji rynkowej, specjalistycznego doradztwa oraz szkoleń;
- → Wspieranie powstawania grup producenckich oraz systemu kontraktacji;
- → Wspieranie dywersyfikacji gospodarstw rolnych w kierunku działalności pozarolniczej m.in. poprzez rozwijanie agroturystyki i ekoturystyki.

Cel operacyjny 3.3. Rozwój kontaktów zewnętrznych oraz zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej gminy.

Gmina Ostrówek z racji swego położenia w niedalekim sąsiedztwie zewnętrznych granic Unii Europejskiej, powinna w szczególny sposób zadbać o rozwój kontaktów transgranicznych. Współpraca ta powinna być realizowana w możliwie pełnym zakresie i z wykorzystaniem szerokiego wachlarza instrumentów, dostępnych w ramach procesu rozszerzania się Unii Europejskiej na Wschód. Współpraca międzyregionalna i międzynarodowa będzie jednym z elementów rozwoju lokalnego i regionalnego, szczególnie w dziedzinach podnoszenia kwalifikacji administracji publicznej, transferu najlepszych praktyk i wiedzy, wyzwalania inicjatyw społecznych oraz przedsiębiorczości.

Ponadto realizacja tego celu operacyjnego ma za zadanie podniesienie atrakcyjności i konkurencyjności gminy przede wszystkim dla inwestorów

zewnętrznych. Wymaga to stworzenia pozytywnego wizerunku gminy jako tej, która jest przyjazna dla wszelkich inicjatyw prorozwojowych, mających swoje źródło poza jej granicami.

Kierunki działań:

→ Nawiązywanie przez gminę współpracy w partnerami zewnętrznymi, w tym z zagranicy;
→ Wspieranie współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej prowadzonej przez różnego typu placówki, w tym kulturalne, oświatowe, sportowe oraz organizacje pozarządowe;
→ Uczestniczenie w związkach, stowarzyszeniach i innych formach organizacyjnych, których celem jest wspomaganie rozwoju społeczno – gospodarczego gminy;
→ Wspieranie przedsiębiorców i właścicieli gospodarstw rolnych w pozyskiwaniu partnerów zewnętrznych, w tym zagranicznych oraz prowadzenie marketingu lokalnych produktów i producentów.
→ Uporządkowanie zagospodarowania przestrzennego gminy;
→ Opracowanie oferty inwestycyjnej gminy (tereny inwestycyjne, obiekty, system zachęt i preferencji dla potencjalnych inwestorów zewnętrznych) oraz jej promocja;
→ Marketing gminy poprzez wykorzystanie dostępnych instrumentów przekazu.

Cel operacyjny 3.4. Poprawa jakości zarządzania gminą oraz podnoszenie kompetencji kadry urzędniczej.

Wybrane kierunki działania mają na celu usprawnienie systemu, który będzie w stanie wykorzystać pojawiające się szanse przyciągnięcia i zaangażowania zewnętrznego kapitału. W związku z tym planowane jest stałe podnoszenie kompetencji urzędników gminnych w zakresie dotyczącym realizowanych przez nich zadań, a także wdrażanie nowoczesnych metod zarządzania i obsługi (np. elektroniczny obieg dokumentów, PIAP itp.).

Kierunki działań:

→ Podnoszenie kwalifikacji zawodowych oraz kompetencji pracowników urzędu gminy, jednostek organizacyjnych oraz innych instytucji i organizacji współpracujących z gminą;
→ Poprawianie jakości obsługi poprzez stosowanie nowoczesnych metod i systemów zarządzania gminą, w tym e-gmina.

Tabela 6.1. Struktura celów „Strategii Rozwoju Gminy Ostrówek na lata 2008-2020" – zestawienie.

Cel generalny		
Osiąganie zrównoważonego rozwoju społeczno - gospodarczego poprzez podnoszenie jakości kapitału ludzkiego, poprawę warunków życia mieszkańców oraz prowadzenia działalności gospodarczej.		
Priorytety	**Cele operacyjne**	**Kierunki działań**
Priorytet I: Wszechstronny rozwój i aktywizacja społeczności gminnej.	**Cel operacyjny 1.1.** Podnoszenie poziomu wiedzy i umiejętności mieszkańców gminy.	→ Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży pochodzących z obszarów wiejskich poprzez realizację inicjatyw oświatowych, w tym zajęć pozalekcyjnych, programów stypendialnych, zapewnienie wczesnego dostępu do edukacji na poziomie przedszkolnym itp.; → Wspieranie indywidualnego rozwoju uczniów i nabywania przez nich kluczowych umiejętności; → Promowanie otwartości systemu edukacji oraz dostosowanie treści kształcenia szkolnego i pozaszkolnego do potrzeb gospodarki i rynku pracy; → Promowanie idei podnoszenia kwalifikacji przez cale życie (kształcenie ustawiczne); → Wyposażanie placówek szkolnych w nowoczesny sprzęt dydaktyczny oraz pomoce dydaktyczne; → Podnoszenie jakości nauczania w szkołach oraz rozwój nowoczesnych form i treści kształcenia poprzez podniesienie kompetencji kadry pedagogicznej, poprawę standardów i metod nauczania.
	Cel operacyjny 1.2. Ograniczanie niekorzystnych zjawisk społecznych w gminie.	→ Tworzenie sprzyjających warunków dla rodziny w wypełnianiu jej funkcji opiekuńczej, wychowawczej i społecznej; → Wspieranie działań na rzecz zapobiegania powstawania niepełnosprawności lub kompensacji jej skutków w sferze ekonomicznej, społecznej i psychicznej; → Wspieranie programów profilaktycznych ukierunkowanych na zapobieganie różnego rodzaju uzależnieniom (np. alkoholizm, narkomania i inne), pomoc osobom podejmującym leczenie oraz pomoc psychologiczna i prawna członkom rodziny; → Rozwój systemu pomocy społecznej poprzez wzmocnienie jakości kadr, rozwój środowiskowych form wsparcia, aktywizację mieszkańców gminy i organizacji społecznych w ramach samopomocy. → Edukacja zdrowotna i poprawa stanu zdrowia mieszkańców gminy poprzez poprawę jakości i dostępności usług medycznych, promocję edukacji zdrowotnej i zdrowia publicznego; → Promocja i upowszechnianie kultury fizycznej, sportu, rekreacji i aktywnego wypoczynku poprzez rozwój infrastruktury sportowej, promocję sportu i aktywnego wypoczynku we wszystkich grupach społecznych i wiekowych;

	Cel operacyjny 1.3. Ochrona oraz promocja dziedzictwa kulturowego i dorobku kulturalnego gminy.	→ Upowszechnianie kultury oraz wzrost uczestnictwa społeczeństwa w szeroko pojętym życiu kulturalnym, w tym: rozwój infrastruktury służącej upowszechnianiu dóbr kultury, zakup wyposażenia, promocja czytelnictwa oraz poprawa jakości usług kulturalnych; → Wsparcie rozwoju sektora usług kultury poprzez wzmacnianie instytucji kultury, tworzenie atrakcyjnej i kompleksowej oferty kulturalnej; → Wspieranie twórczości ludowej, twórców oraz innych środowisk zaangażowanych w rozwój życia kulturalnego; → Ochrona dziedzictwa kulturowego gminy poprzez rewaloryzację wartościowych obiektów, układów urbanistycznych i przestrzeni publicznych, tworzenie turystycznych szlaków kultury lokalnej i regionalnej, poprawę bazy lokalowej i funkcjonowania placówek kultury; → Promocja dziedzictwa kulturowego gminy i dorobku kulturalnego poprzez wykorzystanie nowoczesnych technologii informacyjnych, organizację imprez kulturalnych oraz publikacje.
	Cel operacyjny 1.4. Wspieranie inicjatyw obywatelskich.	→ Kształtowanie aktywności oraz rozwój różnych form społeczeństwa obywatelskiego poprzez edukację i promowanie korzystnych postaw społecznych, w tym: innowacyjnych, proekologicznych, wolontariatu itp.; → Kształtowanie tożsamości lokalnej i regionalnej, integracja społeczności gminnej; → Stymulowanie powstawania organizacji pozarządowych oraz zwiększenie potencjału już istniejących poprzez wspieranie ich w ramach różnych form aktywności.
Priorytet II: Poprawa warunków życia mieszkańców	**Cel operacyjny 2.1.** Poprawa dostępności do wysokiej jakości usług społecznych.	→ Budowa, rozbudowa i modernizacja obiektów szkolnych, kulturalnych, pomocy społecznej i ochrony zdrowia; → Wyposażanie placówek szkolnych, kulturalnych, pomocy społecznej i ochrony zdrowia w nowoczesny sprzęt oraz inne materiały i urządzenia niezbędne do świadczenia wysokiej jakości usług społecznych; → Budowa nowych, modernizacja i rozbudowa istniejących obiektów oraz urządzeń sportowych i rekreacyjnych, w tym: boisk i sal sportowych, placów zabaw, skwerów itp.; → Likwidacja barier architektonicznych utrudniających dostęp do obiektów, w których świadczone są usługi społeczne (szkoły, biblioteki itp.).
	Cel operacyjny 2.2. Rozwój infrastruktury technicznej wpływającej na poziom życia mieszkańców.	→ Budowa i modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej wraz z przyłączaniem do niej gospodarstw domowych; → Budowa, rozbudowa i modernizacja istniejącej infrastruktury zaopatrzenia mieszkańców w wodę (ujęcia wody, sieć wodociągowa, stacje uzdatniania wody); → Rozbudowa sieci gazowej na terenie gminy wraz z przyłączami do gospodarstw domowych i obiektów użyteczności publicznej.
	Cel operacyjny 2.3.	→ Rozwój i unowocześnienie zintegrowanej gospodarki

	Racjonalne gospodarowanie zasobami przyrodniczymi oraz edukacja ekologiczna mieszkańców.	odpadami poprzez wsparcie systemów segregacji, recyklingu i utylizacji odpadów, zaostrzenie kontroli składowania i zagospodarowania odpadów, likwidację azbestu i zabezpieczenie odpadów niebezpiecznych; → Ochrona powietrza poprzez wspieranie działań służących obniżaniu emisji zanieczyszczeń do atmosfery przez gospodarstwa domowe i podmioty gospodarcze oraz zmniejszenie oddziaływania zanieczyszczeń komunikacyjnych; → Prowadzenie zintegrowanej i efektywnej gospodarki wodnej poprzez optymalizację wykorzystania zasobów wodnych, meliorację oraz rozwój infrastruktury ochrony przeciwpowodziowej; → Poprawianie jakości wód oraz prowadzenie efektywnej gospodarki odpadami, wspieranie powstawania przydomowych oczyszczalni ścieków, ochrona przed zanieczyszczeniami zbiorników i cieków wodnych; → Realizacja programów ekologicznego wychowania dzieci i młodzieży; → Kształtowanie świadomości ekologicznej wśród mieszkańców gminy.
Priorytet III: Zwiększanie konkurencyjności gminy oraz poprawa warunków prowadzenia działalności gospodarczej.	**Cel operacyjny 3.1.** Zwiększanie dostępności komunikacyjnej gminy.	→ Budowa nowych i modernizacja istniejących dróg gminnych oraz wspieranie budowy i modernizacji dróg powiatowych i drogi wojewódzkiej nr 815; → Modernizacja i rozbudowa oświetlenia ulicznego; → Budowa i rozbudowa innej infrastruktury zwiększającej bezpieczeństwo drogowe (chodniki, przejścia dla pieszych itp.); → Prowadzenie działalności profilaktycznej i edukacyjnej dotyczącej bezpieczeństwa ruchu drogowego.
	Cel operacyjny 3.2. Stwarzanie korzystnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości i rolnictwa.	→ Wspieranie powstawania i rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw na terenie gminy poprzez stosowanie systemu ulg i preferencji oraz ograniczanie barier administracyjnych; → Ułatwienie przedsiębiorcom dostępu do kapitału i doradztwa; → Rozwój systemu informacji i obsługi inwestora; → Współpraca z przedsiębiorcami w ramach możliwości określonych przez przepisy dotyczące partnerstwa publiczno – prywatnego. → Wzmocnienie otoczenia instytucjonalnego sektora rolnego poprzez rozwój systemu informacji rynkowej, specjalistycznego doradztwa oraz szkoleń; → Wspieranie powstawania grup producenckich oraz systemu kontraktacji; → Wspieranie dywersyfikacji gospodarstw rolnych w kierunku działalności pozarolniczej, m.in. poprzez rozwijanie agroturystyki i ekoturystyki.
	Cel operacyjny 3.3. Rozwój kontaktów zewnętrznych oraz zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej gminy	→ Nawiązywanie przez gminę współpracy w partnerami zewnętrznymi, w tym z zagranicy; → Wspieranie współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej prowadzonej przez różnego typu placówki, w tym kulturalne, oświatowe, sportowe oraz organizacje pozarządowe; → Uczestniczenie w związkach, stowarzyszeniach i innych formach organizacyjnych, których celem jest wspomaganie rozwoju społeczno – gospodarczego gminy;

		→ Wspieranie przedsiębiorców i właścicieli gospodarstw rolnych w pozyskiwaniu partnerów zewnętrznych, w tym zagranicznych oraz prowadzenie marketingu lokalnych produktów i producentów. → Uporządkowanie zagospodarowania przestrzennego gminy; → Opracowanie oferty inwestycyjnej gminy (tereny inwestycyjne, obiekty, system zachęt i preferencji dla potencjalnych inwestorów zewnętrznych) oraz jej promocja; → Marketing gminy poprzez wykorzystanie dostępnych instrumentów przekazu.
	Cel operacyjny 3.4. Poprawa jakości zarządzania gminą oraz podnoszenie kompetencji kadry urzędniczej.	→ Podnoszenie kwalifikacji zawodowych oraz kompetencji pracowników urzędu gminy, jednostek organizacyjnych oraz innych instytucji i organizacji współpracujących z gminą; → Poprawianie jakości obsługi poprzez stosowanie nowoczesnych metod i systemów zarządzania gminą, w tym e-gmina.

Źródło: opracowanie własne.

7. SYSTEM WDRAŻANIA STRATEGII

7.1. Instrumenty wdrażania strategii

Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym stanowi, iż **zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy**[36]. Szczegółowy wykaz kompetencji sprecyzowany jest w art. 7 tejże ustawy i dotyczy m.in. takich zagadnień jak infrastruktura społeczna, infrastruktura techniczna, ochrona zdrowia, edukacja, pomoc społeczna i inne. Biorąc pod uwagę budżet przeciętnej gminy, w szczególności gminy wiejskiej, nie jest możliwe skuteczne i efektywne realizowanie powyższych zadań bez określenia hierarchii ważności zadań oraz precyzyjnego zaplanowania wydatkowania środków finansowych.

W związku z tym **jednym z podstawowych instrumentów** realizacji zapisów „Strategii Rozwoju Gminy Ostrówek na lata 2008 - 2020" będą różnego rodzaju **programy lub plany rozwoju lokalnego**. Są to dokumenty o charakterze operacyjnym i przedstawiają sposoby, w jaki osiągane będą cele strategii. Jako przykłady tego typu programów można wymienić plany rozwoju lokalnego, plany rozwoju miejscowości, plany rewitalizacji obszarów miejskich lub poprzemysłowych, które były obligatoryjnie wymagane przy realizacji projektów współfinansowanych z budżetu Unii Europejskiej w ramach np. Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego oraz Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich 2004 – 2006". Ich wspólną cechą było to, iż zawierały następujące elementy:

- Diagnozę problemów obszaru objętego zakresem działań;
- Analizę i wybór konkretnych działań (projektów/inwestycji) zmierzających do ograniczenia niekorzystnych zjawisk;
- Termin i harmonogram realizacji poszczególnych projektów;
- Opis źródeł finansowania.

Listę tą można uzupełnić **o inne dokumenty** o zbliżonym charakterze, wśród których należy również wymienić gminne plany gospodarki odpadami, programy usuwania azbestu i inne.

Szczególnie istotnym instrumentem przy wdrażaniu założeń Strategii będą **wieloletnie plany inwestycyjne (WPI)**, które zawierają konkretne zadania inwestycyjne przewidziane do realizacji w ściśle określonym horyzoncie czasowym. Wychodząc poza jednoroczny okres budżetowania, stanowią ważny instrument koordynacji przedsięwzięć realizowanych przez samorząd gminny.

Zgodnie z zaleceniami określonymi w cytowanym wcześniej vademecum dla jednostek samorządu terytorialnego, ze względu na stopień szczegółowości

[36] Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz.U.01.142.1591 ze zm.).

dokumentu, wieloletni plan inwestycyjny powinien zawierać zadania, które będą realizowane w horyzoncie pierwszych 3 lat obowiązywania strategii oraz koncentrować się na zadaniach strategicznych o szczególnym znaczeniu dla gminy. W miarę realizacji zadań zapisanych w WPI, powinien on podlegać aktualizacji. W związku z tym proponuje się, aby pierwszy podokres wieloletniego planu inwestycyjnego obejmował lata 2008 -2010[37].

Należy uzupełnić, iż podstawowe zasady opracowania wieloletnich planów inwestycyjnych zawiera artykuł 166 ustawy o finansach publicznych, który stanowi, iż dokumenty te powinny zawierać:

- Nazwę i cel programu, projektu lub zadania;
- Jednostkę organizacyjną odpowiedzialną za realizację lub koordynującą wykonywanie programu, projektu lub zadania;
- Okres realizacji i łączne nakłady finansowe;
- Wysokość wydatków w roku budżetowym oraz w dwóch kolejnych latach[38].

Innym ważnym instrumentem prowadzenia polityki rozwoju lokalnego powinien być **plan zagospodarowania przestrzennego gminy**, który porządkuje przestrzeń gminy, wyznaczając obszary koncentracji działalności gospodarczej, wskazując obszary największego zainwestowania, obszary chronione i inne, ważne z punktu widzenia ładu przestrzennego.

Kolejnym instrumentem realizacji strategii rozwoju mogą stać się **sektorowe i horyzontalne programy poszczególnych ministrów** (np. Programy Operacyjne Ministra Kultury), których opracowanie powinno następować w ścisłym partnerstwie strony rządowej i samorządowej. Takie podejście umożliwia uwzględnienie w większym stopniu rzeczywistych potrzeb regionów i wspólnot lokalnych, a także efektywniejsze wydatkowanie środków.

Należy ponadto podkreślić, iż znaczącym instrumentem wdrażania założeń niniejszego dokumentu będą również **Programy Operacyjne** współfinansowane z budżetu Unii Europejskiej. Do szczególnie przydatnych z punktu widzenia gminy należy zaliczyć:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007 – 2013;
- Program Operacyjny „Infrastruktura i środowisko" w przypadku dużych projektów realizowanych w partnerstwie z innymi samorządami;
- Program Operacyjny „Kapitał ludzki".
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013.

Szczegółowe informacje dotyczące opisanych programów zamieszczone zostały w kolejnym podrozdziale niniejszego opracowania.

[37] Vademecum dla jednostek samorządu terytorialnego pn. „Strategie rozwoju lokalnego w latach 2007-2013", www.rpo.lubelskie.pl.
[38] Ustawa z dnia 30 czerwca 2005 roku o finansach publicznych, Dz.U.05.249.2104 z późn. zm.

Ze względu na horyzont czasowy Strategii (do 2020 roku) należy założyć, że wachlarz instrumentów jej wdrażania będzie się zmieniał. W związku z tym zadaniem władz gminnych będzie śledzenie zachodzących zmian, monitorowanie pojawiania się nowych źródeł dofinansowania i odpowiednie reagowanie w miarę potrzeb oraz możliwości.

Ryc. 7.1. Uproszczona struktura celów oraz miejsce instrumentów strategii w systemie wdrażania.

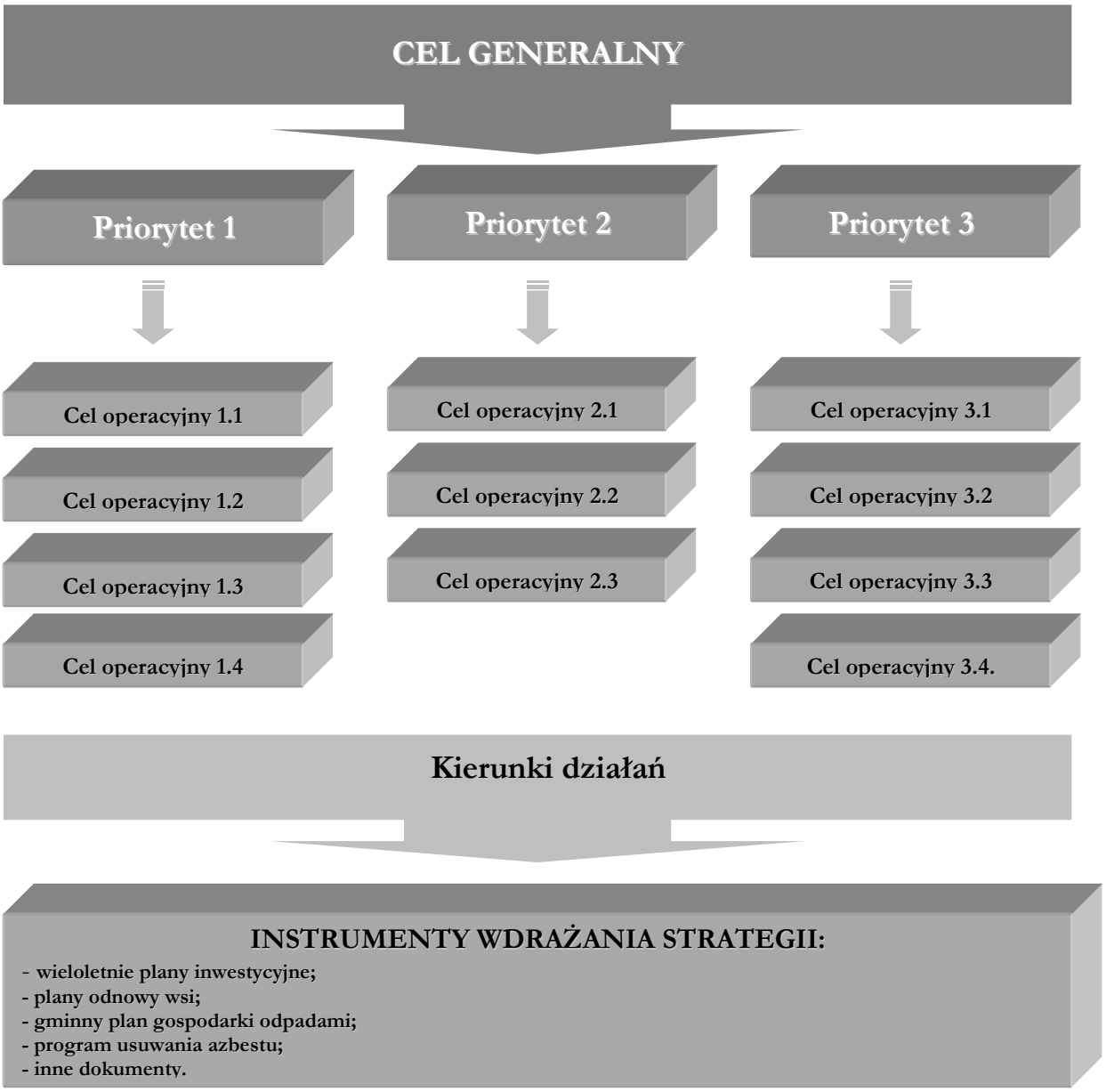

Źródło: opracowanie własne.

7.2.Źródła finansowania

Realizacja Strategii odbywać się będzie w zdecydowanej większości w oparciu o środki publiczne. Dla prowadzenia efektywnej i skutecznej polityki rozwoju lokalnego powinny być wykorzystane **środki wewnętrzne gminy i województwa**. Do środków wewnętrznych można zaliczyć:

- Budżety jednostek samorządu terytorialnego (środki własne gminy);
- Środki innych jednostek publicznych zlokalizowanych na terenie gminy;
- Środki prywatne (przedsiębiorstwa, rolnicy).

Oprócz środków wewnętrznych gminy, do realizacji Strategii mogą być wykorzystywane **środki zewnętrzne,** takie jak:

- Środki budżetu państwa (kierowane w ramach polityki regionalnej państwa);
- Budżety jednostek samorządu terytorialnego (powiatu, województwa w przypadku realizowania wspólnych inicjatyw);
- Budżet państwa (budżet wojewody, środki ministrów skierowane na realizację programów resortowych, np. Programy Operacyjne Ministra Kultury);
- Budżety funduszy celowych (np. Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Powiatowy Fundusz Ochrony Środowiska);
- Środki UE w ramach prowadzonych przez nią polityk (szczególnie polityki spójności, Wspólnej Polityki Rolnej, Programów Ramowych w zakresie Rozwoju Technologicznego);
- Środki innych państw (Norweskiego Instrumentu Finansowego, Instrumentu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego, Szwajcarskiego Instrumentu Finansowego oraz środki w ramach podpisanych przez Zarząd Województwa Lubelskiego umów dwustronnych);
- Kredyty bankowe, pożyczki oraz inne instrumenty finansowe w tym oferowane przez międzynarodowe instytucje finansowe, np. Europejski Bank Inwestycyjny).

Polska jako członek Wspólnoty Europejskiej jest uprawniona do korzystania ze środków pomocowych **(Fundusze Strukturalne, Fundusz Spójności, Europejski Fundusz Rolny Rozwoju Obszarów Wiejskich)** w ramach prowadzonych przez UE polityk. Ze względu na ich wielkość środki z funduszy pomocowych UE jak i towarzyszące im współfinansowanie krajowe będą stanowiły podstawowe źródło dofinansowania przedsięwzięć rozwojowych zawartych w Strategii.

W latach 2007 - 2013 funkcjonujący dotychczas Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego zastąpiony został 16 Regionalnymi Programami Operacyjnymi (RPO) opracowanymi dla każdego województwa oddzielnie. Są to dokumenty operacyjne, w ramach których w latach 2007 - 2013 realizowana będzie zdecydowana większość zadań jednostek samorządu

terytorialnego, organizacji pozarządowych, przedsiębiorstw oraz innych instytucji i organizacji publicznych i prywatnych.

Wdrażanie **Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Lubelskiego na lata 2007 – 2013**[39] odbywać będzie się w oparciu o zapisy „Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020[40]". Jego podstawowe cele związane są z podnoszeniem konkurencyjności województwa lubelskiego oraz promowaniem zrównoważonego rozwoju. Działania przewidziane do realizacji w ramach RPO 2007 - 2013 obejmują w zakresie rozwoju infrastruktury wzmacniającej konkurencyjność regionu następujące przedsięwzięcia:

- Modernizację i rozbudowę podstawowej infrastruktury transportowej;
- Kompleksowe uzbrojenie dużych terenów inwestycyjnych;
- Infrastrukturę ochrony środowiska, w tym racjonalne gospodarowanie zasobami naturalnymi i odpadami, uporządkowanie gospodarki wodnej oraz ściekowo - kanalizacyjnej, poprawa jakości powietrza atmosferycznego, wód powierzchniowych i podziemnych oraz ich ochrona, zapewnienie ochrony przeciwpowodziowej i zwiększenie retencji wód;
- Infrastrukturę wykorzystywania energii odnawialnej;
- Infrastrukturę telekomunikacyjną i społeczeństwa informacyjnego;
- Wzmocnienie funkcji najważniejszych placówek infrastruktury edukacji i ochrony zdrowia oraz innych wybranych obiektów infrastruktury społecznej (w tym obiektów o znaczeniu sportowo-rekreacyjnym);
- Inicjatywy społeczności lokalnych;
- Infrastrukturę turystyczną jako jeden z podstawowych elementów regionalnego wzrostu gospodarczego i zatrudnienia (w tym opracowania programów rozwoju i promocji regionalnych i lokalnych produktów turystycznych, tworzenia systemów i centrów informacji turystycznej, rozwoju usług i kadr związanych z turystyką);
- Wsparcie kultury jako czynnika wzrostu kapitału społecznego i rozwoju gospodarczego, w tym utrzymania i ochrony dziedzictwa kulturowego o znaczeniu regionalnym i lokalnym oraz zwiększania dostępności do kultury i jej promocji.

Istotnym źródłem dofinansowania działań dotyczących rozwoju zasobów ludzkich będzie również **Program Operacyjny „Kapitał Ludzki"**, który zarówno w komponencie krajowym jak i regionalnym może wspierać inicjatywy na rzecz wszechstronnego rozwoju mieszkańców gminy.

Natomiast w ramach osi 3, Działania „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej" **Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 - 2013** wspierane będą m.in. projekty w zakresie zaopatrzenia w wodę i gospodarki

[39] Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007 – 2013, www.rpo.lubelskie.pl.

[40] Strategia rozwoju województwa lubelskiego na lata 2006-2020, załącznik do uchwały nr XXXVI/530/2000 z dnia 4 lipca 2005 roku Sejmiku Województwa Lubelskiego

ściekowej oraz systemów zbioru, segregacji i wywozu odpadów komunalnych. Szczegółowy wykaz kwalifikujących się typów projektów obejmuje:

- Zaopatrzenie w wodę i gospodarkę ściekową;
- Tworzenie systemu zbioru, segregacji, wywozu odpadów komunalnych;
- Wytwarzanie, przesyłanie i dystrybucję energii elektrycznej oraz energii wytworzonej ze źródeł odnawialnych.

Należy także zwrócić uwagę na działanie „Odnowa wsi" PROW 2007 - 2013, w ramach którego wspierana będzie budowa, rozbudowa i modernizacja obiektów kulturalnych oraz dziedzictwa kulturowego.

Zasięg wsparcia należy uzupełnić również o działania określone w dwóch pozostałych osiach PROW 2007 – 2013, a w szczególności o dopłaty bezpośrednie, renty strukturalne itp.

Do 2009 roku Lubelszczyzna będzie korzystała ze środków w ramach **Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego** oraz **Norweskiego Mechanizmu Finansowego**. Celem działania obu instrumentów jest przyczynianie się do zmniejszania różnic ekonomicznych i społecznych występujących wśród państw należących do Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Obszarami priorytetowymi są ochrona środowiska, ochrona kulturowego dziedzictwa europejskiego, rozwijanie zasobów ludzkich, opieka zdrowotna, badania akademickie, wdrażanie przepisów z Schengen, polityka regionalna i działania przygraniczne. Należy jednak zauważyć, iż biorąc pod uwagę krótki okres wdrażania Mechanizmów, ich rola w realizacji założeń niniejszego dokumentu może być niewielka.

Aktualnie trwają prace związane z uruchomieniem nowego źródła finansowania inicjatyw rozwojowych: **Szwajcarsko – Polski Program Współpracy**[41], którego budżet wyniesie 1 mld CHF (prawie połowa tych środków przeznaczonych jest dla Polski). Pomoc Szwajcarów ma być wykorzystywana na wsparcie projektów z następujących dziedzin:

- badania naukowe i rozwój,
- wsparcie dla małych i średnich przedsiębiorstw,
- rozwój regionalny,
- ochrona środowiska naturalnego.

Dokładny zakres wsparcia, procedury wyboru projektów oraz zasady ich finansowania określi umowa bilateralna między Rządem Szwajcarii i Rządem Rzeczpospolitej Polskiej.

Sprawdzonym instrumentem wspierającym rozwój regionu są **Programy Banku Światowego.** Pomoc koncentruje się na wsparciu transformacji gospodarczej i rozwoju ekonomicznego w kilku priorytetowych obszarach

[41] Informacje na temat tego instrumentu znajdują się na stronie internetowej Ministerstwa Rozwoju Regionalnego: www.mrr.gov.pl.

(m.in. ochrona zdrowia, edukacja, przemysł schyłkowy, transport, przedsiębiorczość, rolnictwo, rozwój instytucjonalny, finanse publiczne, system prawny).

Realizacja założeń niniejszego dokumentu może być wspierana również z innych źródeł dostępnych na rynku usług finansowych. Jedną z takich propozycji jest oferta **Banku Ochrony Środowiska**, który zapewnia pomoc w zidentyfikowaniu potrzeb i możliwości w zakresie finansowania ze środków Unii Europejskiej oraz umożliwia otrzymanie korzystnego współfinansowania projektów inwestycyjnych objętych programami unijnymi. W szczególności chodzi tu o:

- kredyty pomostowe udzielane na pokrycie kwalifikowanych kosztów inwestycji refundowanych z Funduszy Unijnych,
- kredyty uzupełniające udzielane na pokrycie części kosztów, które nie zostaną zakwalifikowane do finansowania ze środków Unii Europejskiej.

Nieco inaczej wyglądają propozycje **Banku Gospodarstwa Krajowego**, który realizując programy rządowe w pakiecie usług posiada m.in. następujące oferty:

- Krajowy Fundusz Mieszkaniowy;
- Krajowy Fundusz Poręczeń Kredytowych;
- Fundusz Poręczeń Unijnych;
- Fundusz Rozwoju Inwestycji Komunalnych;
- Krajowy Fundusz Drogowy;
- Fundusz Termomodernizacji[42].

Powyższe propozycje należy uzupełnić o oferty innych podmiotów aktywnie wspierających inwestycje proekologiczne. Wśród nich można wymienić: Bank Gdański S.A., Bank Rozwoju Eksportu S.A., Polski Bank Rozwoju S.A., Bank Światowy, Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju oraz instytucje leasingowe finansujące gospodarkę odpadami: Towarzystwo Inwestycyjno - Leasingowe EKOLEASING S.A., BEL Leasing Sp. z o.o., BISE Leasing S.A., Centralne Towarzystwo Leasingowe S.A., Europejski Fundusz Leasingowy Sp. z o.o.

Ze względu na ograniczone środki publiczne, do wypełniania zapisów Strategii angażowane powinny być również środki prywatne. Stopień zaangażowania środków prywatnych (tzw. efekt dźwigni finansowej) będzie wskazywał na trafność wybranych do realizacji działań. W związku z tym bardzo przydatną formą realizacji zadań publicznych mogą stać się **inicjatywy w ramach partnerstwa publiczno - prywatnego**. Od kilku lat na terenie kraju podejmowane są próby prawnego usankcjonowania współpracy władz publicznych z sektorem prywatnym. W celu uruchomienia tych mechanizmów w roku 2005 przyjęta została przez Sejm ustawa z dnia 28 lipca 2005 roku

[42] Szczegółowe informacje na temat poszczególnych instrumentów finansowych dostępne są na stronie internetowej Banku Gospodarstwa Domowego: www.bgk.com.pl.

o partnerstwie publiczno – prywatnym (PPP)[43]. Jednak ze względu na trudne do zrealizowania obowiązki dotyczące m.in. skomplikowanych procedur wstępnych oraz braku przepisów zabezpieczających interesy obu stron, wdrażanie jej nie przyniosło oczekiwanych efektów. Chodzi tutaj przede wszystkim o konieczność przygotowania szczegółowych i kosztownych analiz, co sprawiało, że dla wielu projektów, w szczególności tych mniejszych, stosowanie tego mechanizmu nie było opłacalne.

Pod koniec lipca 2006 roku Rząd przyjął projekt nowej ustawy o partnerstwie publiczno - prywatnym. Zawarte tam rozwiązania prawne mają zwiększyć udział prywatnych inwestorów w projektach infrastrukturalnych. Partnerstwo publiczno – prywatne powinno służyć przede wszystkim wykonywaniu zadań publicznych, a jego stosowanie będzie uzasadnione w przypadku, gdy okaże się ono korzystniejsze dla interesu publicznego, niż wykonywanie tych samych zadań przez podmiot publiczny. W związku z tym głównym celem nowej ustawy o partnerstwie publiczno - prywatnym jest wprowadzenie przejrzystych wymagań stawianych podmiotom zamierzającym realizować przedsięwzięcia w tej konkretnie określonej formule. Należy podkreślić, iż powyższy katalog potencjalnych źródeł dofinansowania realizacji założeń strategii nie wyczerpuje wszystkich możliwości. Stanowi on raczej wskazanie kierunków pozyskania środków finansowych na realizację wybranych zadań. Ostateczny wybór źródeł dofinansowania należeć będzie do władz gminy i zapewne wynikać będzie z aktualnych potrzeb inwestycyjnych oraz kondycji finansowej budżetu gminy.

7.3.System instytucjonalny wdrażania strategii

Odpowiedzialność za wyniki wdrożenia „Strategii Rozwoju Gminy Ostrówek na lata 2008 - 2020" spoczywała będzie na samorządzie gminnym. Dla usprawnienia realizacji założeń tego dokumentu mogą zostać powołane dwa podmioty. Będą one posiadały różne kompetencje, ale będą wykonywały wzajemnie uzupełniające się zadania. Celem tych działań będzie maksymalnie efektywna realizacja przyjętych założeń. Podmiotami tymi będą:

- Zespół Zarządzający Strategią;
- Instytucja Wdrażająca Strategię Rozwoju.

Funkcje **Zespołu Zarządzającego** realizacją Strategii będzie pełnił specjalnie powołany przez Wójta zespół pracowników Urzędu Gminy i jej jednostek organizacyjnych. Będą to specjaliści z różnych dziedzin, co pozwoli profesjonalnie i w sposób efektywny reagować na wszelkie zmiany oraz wprowadzać konieczne korekty. Zakres zadań i kompetencje Zespołu Zarządzającego będzie obejmował:

- Ustalanie szczegółowych zasad i kryteriów realizacji Strategii;
- Opracowywanie wytycznych do planów rozwoju lokalnego i wieloletnich planów inwestycyjnych;

[43] Ustawa z dnia 28 lipca 2005 roku o partnerstwie publiczno-prywatnym, Dz. U.169.1420.

- Zapewnienie zgodności realizacji strategii z poszczególnymi dokumentami programowymi wyższego rzędu, np. „Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006 - 2020", „Narodowymi Strategicznymi Ramami Odniesienia 2007 – 2013", „Strategią Rozwoju Kraju 2007 – 2013" i innymi;
- Analiza danych statystycznych i finansowych na temat postępów wdrażania Strategii oraz realizacji poszczególnych programów i projektów (monitoring);
- Zatwierdzanie okresowych raportów z monitoringu oraz przekazywanie ich Radzie Gminy;
- Kierowanie do Rady Gminy wniosków dotyczących wprowadzenia niezbędnych zmian i korekt w Strategii.

Dla właściwej realizacji powyższych zadań Zespół Zarządzający może tworzyć grupy robocze, korzystać z usług i opinii niezależnych ekspertów oraz współpracować z innymi instytucjami. Nadzór nad działalnością Zespołu Zarządzającego sprawował będzie Wójt Gminy.

Funkcję **Instytucji Wdrażającej** będzie pełnił Urząd Gminy. Do jego zadań będzie należało:

- Gromadzenie i opracowywanie danych związanych z monitoringiem Strategii;
- Opracowanie okresowych raportów z monitoringu i przedstawianie ich Zespołowi Zarządzającemu;
- Promocja strategii przy użyciu dostępnych źródeł informacji i promocji;
- Przygotowanie i składanie wniosków aplikacyjnych na realizację programów oraz projektów wynikających z zapisów Strategii;
- Kontrola formalna składanych wniosków, ocenia ich zgodności z procedurami oraz zapisami Strategii;
- Nadzór nad przepływem środków finansowych (własnych i zewnętrznych) związanych z realizacją poszczególnych programów rozwoju lokalnego i projektów;
- Nadzór nad przestrzeganiem zasad zawierania kontraktów publicznych i procedurami przetargowymi;
- Obsługa techniczna wdrażania Strategii.

Bezpośredni nadzór nad działalnością Zespołu Zarządzającego i Instytucji Wdrażającej sprawował będzie **Wójt Gminy**.

Istotną rolę w realizacji „Strategii Rozwoju Gminy Ostrówek na lata 2008 - 2020" będzie miała **Rada Gminy**, która nie częściej niż raz w roku na podstawie raportu przygotowanego przez Zespół Wdrażający powinna oceniać stopień realizacji założeń dokumentu. Do jej wyłącznych kompetencji będzie również należało wprowadzanie na wniosek Zespołu Wdrażającego lub Wójta ewentualnych zmian i korekt w tym dokumencie.

Tabela 7.1. Podział zadań i kompetencji podmiotów zaangażowanych we wdrażanie strategii.

Podmiot zaangażowany we wdrażanie strategii	Kompetencje/zadania
Rada Gminy:	– Uchwalanie strategii; – Wprowadzanie zmian w dokumencie; – Ocena stopnia realizacji założeń strategii na podstawie raportu Zespołu Zarządzającego.
Wójt:	– Powoływanie członków Zespołu Zarządzającego; – Nadzór nad Zespołem Zarządzającym i Instytucją Wdrażającą; – Wnioskowanie wprowadzenia zmian w założeniach strategii.
Zespół Zarządzający:	– Ustalanie szczegółowych zasad i kryteriów realizacji Strategii; – Opracowywanie wytycznych do planów rozwoju lokalnego i wieloletnich planów inwestycyjnych; – Zapewnienie zgodności realizacji strategii z poszczególnymi dokumentami programowymi wyższego rzędu, np. „Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006 - 2020", „Narodowymi Strategicznymi Ramami Odniesienia 2007 – 2013", „Strategią Rozwoju Kraju 2007 – 2013" i innymi; – Analiza danych statystycznych i finansowych na temat postępów wdrażania Strategii oraz realizacji poszczególnych programów i projektów (monitoring); – Zatwierdzanie okresowych raportów z monitoringu oraz przekazywanie ich Radzie Gminy; – Kierowanie do Rady Gminy wniosków dotyczących wprowadzenia niezbędnych zmian i korekt w Strategii; – Tworzenie grup roboczych, korzystanie z opinii i usług zewnętrznych ekspertów.
Instytucja Wdrażająca:	– Gromadzenie i opracowywanie danych związanych z monitoringiem Strategii; – Opracowanie okresowych raportów z monitoringu i przedstawianie ich Zespołowi Zarządzającemu; – Promocja strategii przy użyciu dostępnych źródeł informacji i promocji; – Przygotowanie i składanie wniosków aplikacyjnych na realizację programów oraz projektów wynikających z zapisów Strategii; – Kontrola formalna składanych wniosków, ocenia ich zgodności z procedurami oraz zapisami Strategii; – Nadzór nad przepływem środków finansowych (własnych i zewnętrznych) związanych z realizacją poszczególnych programów rozwoju lokalnego i projektów; – Nadzór nad przestrzeganiem zasad zawierania kontraktów publicznych i procedurami przetargowymi; – Obsługa techniczna wdrażania Strategii.

Źródło: opracowanie własne.

8. MONITOROWANIE STRATEGII

8.1. Definicja monitoringu

Monitoring jest elementem zarządzania środkami publicznymi. Opiera się na systematycznym zbieraniu danych dotyczących realizacji strategii, programów rozwoju lokalnego i wieloletnich planów inwestycyjnych oraz wykorzystaniu ich do porównania wskaźników osiąganych z zakładanymi. Dane z monitoringu służą do oceny skuteczności i efektywności realizowanych działań. Na podstawie analiz odchyleń stanu obecnego od zakładanego, formułowane mogą być ewentualne wnioski dotyczące zmian w tych programach. Cały proces monitoringu ma na celu zapewnienie efektywności wydatkowania środków na realizację Strategii. Umożliwia również wczesne

wykrywanie ewentualnych błędów i reagowanie na nie, a także dostosowanie zapisów Strategii do zmieniających się uwarunkowań. Podstawowymi elementami systemu monitoringu będą:

- instytucje zaangażowane w proces,
- system sprawozdawczości,
- zestaw wskaźników bazowych.

8.2. System instytucjonalny monitoringu

Monitorowanie Strategii będzie odbywało się na trzech poziomach:

- Monitoring zmian sytuacji społeczno - gospodarczej gminy, powiatu i województwa.
- Monitoring realizacji celów Strategii na podstawie wskaźników wynikających z kwantyfikacji tych celów.
- Monitoring realizacji programów i wieloletnich planów inwestycyjnych wypełniających zapisy Strategii.

Za monitorowanie Strategii odpowiedzialny będzie Zespół Zarządzający oraz Instytucja Wdrażająca, zgodnie z opisanymi wcześniej kompetencjami. Ze względu na fakt, że Strategia realizowana będzie poprzez różne programy, konieczna będzie współpraca z różnymi podmiotami życia społeczno – gospodarczego gminy, powiatu i regionu.

W realizację Strategii duży wkład będą miały również instytucje i organizacje niezależne od samorządu gminnego. Aby zapewnić kompleksowość zbierania danych wynikających z realizacji poszczególnych zadań i programów, wszystkie te podmioty powinny włączyć się w proces monitorowania. Tylko wówczas będzie możliwe zagregowanie wskaźników i na ich podstawie dokonanie ewaluacji zapisów Strategii pod względem stopnia osiągnięcia założonych celów oraz efektywności wydatkowania środków na rozwój gminy. Włączenie się w ten proces będzie zarazem stanowić urzeczywistnienie zasady partnerstwa.

Ważnym partnerem w procesie gromadzenia danych do monitoringu oraz ich analizy jest Urząd Statystyczny w Lublinie. Ze względu na dostęp do danych źródłowych i możliwość ich agregowania w różnych przekrojach może on przygotowywać na zlecenie analizy zmian sytuacji społeczno - gospodarczej gminy, uwzględniając przy tym te dane, które bezpośrednio odnoszą się do wskaźników monitorowania zaproponowanych w Strategii.

8.3. Sposób gromadzenia danych, raportowanie i aktualizacja

Dane do monitorowania będą pochodziły głównie z ogólnodostępnych źródeł statystycznych. W przypadku braku odpowiednich danych przewiduje się przeprowadzanie badań. Na liście wskaźników, oprócz kwantyfikujących cele

Strategii, znalazły się wskaźniki zaproponowane dla „Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020". W ten sposób możliwe będzie porównanie osiąganych przez gminę wskaźników w skali województwa, a także odniesienie realizacji Strategii Rozwoju Gminy do innych dokumentów strategicznych.

Na podstawie zebranych danych raz w roku powinien być przedstawiany raport z postępów we wdrażaniu Strategii. Raport zostanie przygotowany w oparciu o informację zwrotną otrzymaną od poszczególnych podmiotów (ankieta), danych z systemów monitoringu poszczególnych podmiotów oraz danych o sytuacji społeczno - gospodarczej. Raport ten powinien również być przedstawiany do wiadomości opinii publicznej np. za pośrednictwem prasy lokalnej, strony internetowej gminy itp.

Informacje na temat postępów we wdrażaniu Strategii powinny być prezentowane Radzie Gminy. W przypadku znaczącej zmiany sytuacji wewnętrznej lub uwarunkowań zewnętrznych gminy niezbędne będzie przeprowadzenie procesu aktualizacji zapisów Strategii.

8.4. Wskaźniki monitorowania

Poniżej przedstawione zostały wskaźniki monitoringu realizacji celów strategii w układzie odpowiadającym jej priorytetom. Podkreślić należy, że poniższe propozycje nie wyczerpują katalogu możliwych do wyboru i zastosowania wskaźników. Stanowią one listę otwartą, która może być uzupełniona w dowolnym momencie wdrażania założeń rozwojowych, w miarę pojawiających się potrzeb.

Poniższe wskaźniki znajdą również zastosowanie przy tworzeniu lokalnych planów rozwoju i wieloletnich planów inwestycyjnych, które są jednym z podstawowych instrumentów realizacji Strategii. Będą one kwantyfikatorami efektywności wdrażanych inicjatyw rozwojowych.

Tabela 8.1. Wskaźniki monitorowania dla Priorytetu I: „Wszechstronny rozwój i aktywizacja społeczności gminnej".

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary
1.	Liczba uczniów korzystających z zajęć pozalekcyjnych, programów stypendialnych	osoby
2.	Liczba dzieci w przedszkolach	osoby
3.	Liczba osób dorosłych podnoszących swoje kwalifikacje	osoby
4.	Liczba zakupionego sprzętu i pomocy dydaktycznych dla szkół	sztuki
5.	Liczba nauczycieli podnoszących kwalifikacje zawodowe	sztuki
6.	Liczba wdrożonych nowoczesnych programów nauczania	sztuki
7.	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej	osoby
8.	Liczba wdrożonych programów profilaktycznych w zakresie ograniczenia patologii społecznych	sztuki
9.	Liczba pracowników pomocy społecznej podnoszących swoje kwalifikacje	osoby
10.	Liczba inicjatyw dotyczących edukacji zdrowotnej	sztuki
12.	Liczba wybudowanych obiektów infrastruktury sportowej	sztuki
13.	Liczba zakupionego wyposażenia dla placówek kultury	sztuki
14.	Liczba osób korzystających z usług placówek kultury	osoby
15.	Liczba opracowanych i wdrożonych inicjatyw kulturalnych	sztuki
16.	Liczba twórców ludowych prowadzących aktywną działalność	osoby

17.	Liczba zrewitalizowanych obiektów dziedzictwa kulturowego	sztuki
18.	Liczba inicjatyw promocyjnych	sztuki
19.	Liczba organizacji pozarządowych działających w gminie	sztuki
20.	.....	

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 8.2. Wskaźniki monitorowania dla Priorytetu II: „Poprawa warunków życia mieszkańców".

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary
1.	Liczba wybudowanych, rozbudowanych i zmodernizowanych obiektów infrastruktury społecznej	sztuki
2.	Liczba sprzętu zakupionego na wyposażenie obiektów infrastruktury społecznej	sztuki
3.	Liczba wybudowanych i zmodernizowanych obiektów infrastruktury sportowo – rekreacyjnej	sztuki
4.	Długość wybudowanej lub zmodernizowanej sieci kanalizacji sanitarnej	km
5.	Liczba gospodarstw domowych podłączonych do sieci kanalizacji sanitarnej	sztuki
6.	Długość wybudowanej lub zmodernizowanej sieci wodociągowej	km
7.	Liczba gospodarstw domowych podłączonych do sieci wodociągowej	sztuki
8.	Długość wybudowanej sieci gazowej	km
9.	Liczba gospodarstw domowych podłączonych do sieci gazowej	sztuki
10.	Ilość odpadów odbieranych od mieszkańców	Mg/rok
12.	Ilość odpadów poddanych zbiórce selektywnej	Mg/rok
13.	Liczba powstałych przydomowych oczyszczalni ścieków	sztuki
14.	Liczba zrealizowanych programów ekologicznych	sztuki
15.	.....	

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 8.3. Wskaźniki monitorowania dla Priorytetu III: „Zwiększenie konkurencyjności gminy oraz poprawa warunków prowadzenia działalności gospodarczej".

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary
1.	Długość nowowybudowanych dróg gminnych	km
2.	Długość zmodernizowanych dróg gminnych	km
3.	Liczba zainstalowanych punktów oświetleniowych	szt.
4.	Długość wybudowanych chodników	km
5.	Liczba inicjatyw profilaktycznych i edukacyjnych dotyczących BRD	szt.
6.	Liczba podmiotów gospodarczych na terenie gminy	szt.
7.	Liczba utworzonych grup producenckich	szt.
8.	Liczba zorganizowanych szkoleń i doradztwa dla rolników i przedsiębiorców	szt.
9.	Liczba partnerów zewnętrznych współpracujących z gminą i podmiotami zlokalizowanymi na jej terenie	szt.
10.	Członkostwo w związkach, stowarzyszeniach i innych formach organizacyjnych	szt.
12.	Liczba ofert inwestycyjnych i preferencji dla potencjalnych inwestorów	szt.
13.	Liczba pracowników UG i jednostek gminnych podnoszących swoje kwalifikacje	osoby
14.	Liczba wdrożonych systemów zarządzania gminą	szt.
15.	.....	

Źródło: opracowanie własne.

ŹRÓDŁA

Literatura i opracowania:

1. Brilman J., Nowoczesne koncepcje i metody zarządzania, PWE, Warszawa 2002.
2. Domański T., Strategiczne planowanie rozwoju gospodarczego gminy, Agencja Rozwoju Komunalnego, Warszawa 1999.
3. Grudzewski W., Karst A., Zastosowanie metody SWOT w ocenie strategii. Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa, nr 5, 1999.
4. Hausner J. (red.), Programowanie rozwoju regionalnego. Poradnik dla samorządów województwa, Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 1999.
5. Hryniewicz J.T., Endo - i egzogeniczne czynniki rozwoju gospodarczego gmin i regionów, Studia regionalne i lokalne, Europejski Instytut Rozwoju regionalnego i lokalnego UW Nr 2(2), Wyd. Naukowe „Scholar", Warszawa 2000.
6. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia, www.mrr.gov.pl.
7. Obłój K., Strategia organizacji. W poszukiwaniu trwałej przewagi konkurencyjnej. PWE, Warszawa 1998; Obłój K., Strategia sukcesu firmy, PWE, Warszawa 2000.

8. Obszary Wiejskie. Przyszłość Obszarów Wiejskich Lubelszczyzny, Związek Gmin Lubelszczyzny, Lublin 1999.
9. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego, http://www.plan.lubelskie.pl.
10. Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Lubelskiego, załącznik do uchwały nr IX/134/03 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 16 czerwca 2006 roku.
11. Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Lubelskiego na lata 2007 - 2013 http://www.lubelskie.pl/um/dokumenty3.php.
12. Raport o stanie środowiska województwa lubelskiego, Lublin 1999.
13. Rocznik statystyczny województwa lubelskiego 2007, Urząd Statystyczny w Lublinie, 2007.
14. Strategia rozwoju województwa lubelskiego, załącznik do uchwały nr XXII/265/2000 z dnia 14 lipca 2000 roku Sejmiku Województwa Lubelskiego.
15. Strategia Rozwoju Kraju 2007 – 2015, dokument przyjęty przez Radę Ministrów 29 listopada 2006 roku, www.mrr.gov.pl.
16. Strategia Rozwoju Powiatu Lubartowskiego, www.powiatlubartowski.pl
17. Strategia rozwoju województwa lubelskiego na lata 2006-2020, załącznik do uchwały nr XXXVI/530/2000 z dnia 4 lipca 2005 roku Sejmiku Województwa Lubelskiego.
18. Strategia rozwoju turystyki na lata 2007-2013, Warszawa, czerwiec 2005.
19. Szlachta J., Programowanie Rozwoju Regionalnego w Unii Europejskiej, Polska Akademia Nauk, Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999.
20. Turski R., Uziak S., Zawadzki S., Środowisko Przyrodnicze Lubelszczyzny. Gleby, Lublin 1993.
21. Uchwała Nr XIII/88/2000 z dnia 27. 05.2000r w sprawie przyjęcia i realizacji Podstaw Strategii Rozwoju Społeczno - Gospodarczego.
22. 1 Uchwała Nr XIII/65/2004 z dnia 29.06.2004 w sprawie przyjęcia Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Ostrówek.
23. Uchwała Nr XV/72/2004 z dnia 25-09-2004 w sprawie uchwalenia Studium Uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Ostrówek.
24. 1 Uchwała Nr XXI/111/2005 z dnia 28-06-2005 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru funkcjonalnego Regionalnego Portalu Lotniczego Lublin-Niedźwiada na terenie gminy Ostrówek.
25. Uchwała Nr XXIII/120/05 z dnia 29.10.2005r. w sprawie uchwalenia Gminnego Programu Ochrony Środowiska".
26. Plan Gospodarki Odpadami dla Związku Komunalnego Gmin Ziemi Lubartowskiej na lata 2006 – 2009, załącznik do Uchwały nr V/33/07 Rady Gminy Lubartów z dnia 19 marca 2007 roku w sprawie przyjęcia „Planu Gospodarki Odpadami dla Związku Komunalnego Gmin Ziemi Lubartowskiej na lata 2006 – 2009".

27. Uchwała Nr XXVIII/139/06 z dnia 29.04.2006 w sprawie przyjęcia Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na terenie gminy Ostrówek.
28. Uchwała Nr XVIII/89/2005 z dnia 05.02.2005r w sprawie Programu Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Ostrówek na lata 2005-2009.
29. Uchwała Nr VII/41/07 z dnia 28.08.2007 r. w sprawie Programu Ochrony Zabytków na terenie gminy Ostrówek.
30. Wykonanie budżetów jednostek samorządu terytorialnego woj. Lubelskiego w 2005 roku – Regionalna Izba Obrachunkowa w Lublinie, Zeszyt Nr 47.
31. Wysocka E., Podstawy metodyczne strategii rozwoju województw i gmin, „Człowiek i Środowisko" Strategie rozwoju województw i gmin. T.22 nr 3, Instytut Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej, Warszawa 1998.
32. Vademecum dla jednostek samorządu terytorialnego pn. „Strategie rozwoju lokalnego w latach 2007-2013", www.rpo.lubelskie.pl.
33. Zabytki architektury i budownictwa w Polsce. Województwo lubelskie, T.22, Warszawa 1995.
34. Zarys metodyki opracowania programów strategicznych, RCSS, Warszawa, październik 2004.

Strony internetowe:

1. Główny Urząd Statystyczny: www.stat.gov.pl.
2. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego: www.mrr.gov.pl.
3. Gmina Ostrówek: www.ostrowek.lubelskie.pl.
4. Powiat Lubartowski: www. www.powiatlubartowski.pl
5. Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego: www.lubelskie.pl.
6. Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie: www.wup.lublin.pl.
7. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska: www.wios.lublin.gov.pl.
8. Zarząd Dróg Wojewódzkich w Lublinie: www.zdp.lublin.
9. Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad: www.gddkia.gov.pl.

Akty prawne:

1. Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, Dz.U.06.227.1658.
2. Ustawa z dnia 30 czerwca 2005 roku o finansach publicznych, Dz.U.05.249.2104 z późn. zm.
3. Ustawa z dnia 28 lipca 2005 roku o partnerstwie publiczno-prywatnym, Dz. U.169.1420.
4. Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, Dz.U.06.227.1658.
5. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa, Dz.U.01.142.1590 z późn. zm.

6. Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym, Dz.U.01.142.1591 z późn. zm.
7. Rozporządzenie Rady (WE) NR 1260/1999 z dnia 21 czerwca 1999 roku ustanawiające ogólne przepisy w sprawie Funduszy Strukturalnych.
8. Ustawa z dnia 21 marca 1985 roku o drogach publicznych, tekst jednolity, Dz. U.04.204. 2086.